מקומות באגרות הראי"ה

סנט גאלן

שווייץ וגרמניה

נכתבו בו 43

igrot.shlomo-aviner.net

רקע

עיר במזרח שווייץ. כאן נאלץ הרב קוק להישאר עם פרוץ מלחמת העולם הראשונה, עד שעבר ללונדון.

אגרות שנכתבו בסנט גאלן – עם ביאור

43 אגרות, לפי סדר הכרכים. הביאור משולב בתוך נוסח האגרות: בסוגריים מרובעים, באות קטנה ועל רקע תכלת. הוא אינו חלק מלשון האגרת

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תשד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ב מרחשוון תרע"ה - סנט גאלן **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

בעקבות כניסת טורקיה למלחמה הם נאלצים להישאר. בסנט גאלן יש להם דירה הגונה. מהארץ הגיעה רק גלויה אחת. הרב קוק עוסק בעזרה לארץ, ואולי ייסע לבזל לאסיפה למען הארץ. הרב קוק מקווה להועיל להעלאה רוחנית במקום, ורואה במלחמה 'הרת עולמים' שטובות כמוסות בה.

עיקרי הדברים

- כניסת טורקיה למלחמה.
- עזרה לארץ.
- השפעה רוחנית בגולה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה, סט-גאללן, [סנקט גאלן שבשווייץ] יום ד' כ"ב מ"ח[1] העת"ר[2]

בני יקירי שליט"א[3]

הננו מתעכבים פה זה כשבועיים ויותר, ע"פ[4] דרישת ידידינו מר קמחי ומר ווייסבארד [ר' אברהם קמחי ומר ויסבורד, ידידיו בסנקט גאלן, שאירחו אותו] כאשר הודעתיך כבר במכתבי העבר. כעת אחרי שנפתחה מלחמת תוגרמה, [כניסת האימפריה העות'מאנית למלחמה, בחשון תרע"ה] הננו מוכרחים להתעכב עד אשר יורנו השי"ת[5] את דרכו הישרה באיזה אופן להשיבנו לאה"ק[6] ת"ו[7]. ולעושה נפלאות גדולות לבדו ניחל ולחסדו נקוה, שיראנו ישועתו בתוך כלל עם קדשו וכל מעשיו העומדים כמהים לאור חסדו, ב"ה[8].

תל"י[9] על החוה"ש[10] אשר עמנו. בהיותנו בציריך, אשר נתעכבנו שם בחשבנו בכל יום לנסע, לא היתה לנו דירה הוגנת, ופה כאשר הננו מעוכבים כעת, עד אשר יודע לנו באיזה אופן תהי'[11] אפשרות הנסיעה, אשר עכ"פ[12] תמשך כפי הנראה ההתעכבות ההכרחית איזה זמן, גם זו לטובה, כי יש לנו לע"ע[13] דירה הוגנת. ועינינו תלויות לרחמי שמים לקבל ידיעה ברורה מאה"ק[14] מכל יקירינו, לדעת שלומם ומעמדם, כי עוד לא קבלנו חוץ ממכתב גלוי מבתי' תחי'[15] שנכתב אחר יוה"כ[16] כפי הנראה, שום מכתב מזמן יותר מאוחר. המצב הדחוק באה"ק[17] גורם לי שהנני עסוק במקצת לעזרתם, אבל הדברים יגעים וההשתדלות קשה. יוכל להיות שאסע בל"נ[18] על ש"ק[19] הבע"ל[20] או ליום א' שלאחריו לבזל למטרה זה כי הם מוכנים להתאסף שם לעשות איזה דבר למצב אה"ק[21], כפי שהודיע לי הד"ר[22] כהן משם ומבקשני לבא בשביל כך. גם זאת מאת ד' יצאה לטובה ולחסד עליון ברב רחמיו.

כתוב נא, יקירי, מכל אשר עמך בפרטיות, ואם חסר לך איזה סכום להוצאות הנחוצות או להלבשה דרושה, למע"ה[23] הודיענו באר היטב, ומכל אשר עמדך בכלל ובפרט בגשמיות וברוחניות, מהכל הודיע נא, ותהי לנו למשיב נפש בימי נודנו בגלותנו, עדי ירחם צור ישראל רחום וחנון וישיבנו ברב חסדו אל ארץ חמדתנו, ויראנו בישע עמו בישע נחלתו.

דר"ש[24] כבוד הרב שליט"א. המקבל הוא מכתבים מפ"ת[25], ומה כותבים לו ע"ד[26] המצב שמה.

התעכבותי פה הנני חושב שתהיה בעה"י[27] קצת טובה רוחנית למעמד היהדות במקום כזה, שמפני הפיזור והגלות הגשמי והרוחני, צריך הוא להתעודדות פנימית. ועם כל מה שאיני מוכשר בעוה"ר[28] להיות פועל הטבה מעשית ניכרת בחוגים שהנני שרוי בהם, אבל איזה העלאה רעיונית אקוה שהולכת ומתהוה, וגם זאת יקרה לי מאד, ומוצא אני בה הרגעה לרוחי תמורת נודי ונדודי, ריחוקי וגלותי, אשר מאת ד' יצאה להפליא פלאות, אשר לא נוכל לדעת כמה טובות כמוסות בתהלוכה נפלאה של הרת-עולמים זאת, בעת רצון מכוסה זו, שמלכיות מתגרות זו בזו בצורה כ"כ[29] מבהילה אשר לא היתה כמעט, והננו אסירי תקוה לשוב לבצרון [זכריה ט, יב] במגיד משנה [זכריה ט, יב: "גם היום מגיד משנה אשיב לך"] ורב טוב לבית ישראל.

והנני בזה חותם בברכה וכ"ט[30]. חזק בני ואמץ ותשועת ד' תשגבנו וחסדו יופיע עלינו לשגבנו ברב עז וחדוה באורו וישעו, כנפשך היקרה ונפש אביך צמא לדעת מכל א"ל[31], מצפה אשרך וטובך כה"י[32],

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. מ"ח - מרחשון
2. העת"ר - השנה תרע"ה (1914/1915) - בצירוף אותיות
3. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
4. ע"פ - על פי
5. השי"ת - השם יתברך
6. לאה"ק - לארץ הקודש
7. ת"ו - תבנה ותכונן
8. ב"ה - ברוך השם
9. תל"י - תודה לא-ל יתברך
10. החוה"ש - החיים והשלום
11. תהי' - תהיה
12. עכ"פ - על כל פנים
13. לע"ע - לעת עתה
14. מאה"ק - מארץ הקודש
15. תחי' - תחיה
16. יוה"כ - יום הכפורים
17. באה"ק - בארץ הקודש
18. בל"נ - בלי נדר
19. ש"ק - שבת קודש
20. הבע"ל - הבא עלינו
21. אה"ק - ארץ הקודש
22. הד"ר - הדוקטור
23. למע"ה - למעלה
24. דר"ש - דורש שלום
25. מפ"ת - מפתח תקוה
26. ע"ד - על דבר
27. בעה"י - בעזרת השם יתברך
28. בעוה"ר - בעוונותינו הרבים

29. כ"כ - כל כך
30. וכ"ט - וכל טוב
31. א"ל - אמר ליה / אמר לו
32. כה"י - כנפשו היפה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תשח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ה טבת תרע"ה - סנט גאלן **נמען:** הרב משה זאב רם (גיסו של השוחט)

סילוק השוחט בלי דין תורה 'אינו כלום', וכל שוחט שייכנס במקומו הוא 'מסיג גבול'. על האווזה הנבלה שהתערבה - זו שגגה, ואין להוציא לעז. על אווזים שהגויים מורטים את נוצותיהם - הרמ"א החמיר רק כשנפלו כולן, ולכן אין מקום לחשוד בשוחט.

עיקרי הדברים

- הסילוק בטל.
- הסגת גבול.
- אווזים מרוטים - מותרים.

נוסח האגרת עם ביאור

בעהי"ת[1], ס"ט-גאלן, כ"ה טבת העת"ר[2]

שלו'[3] וברכה וכט"ס[4] לכבוד ידי"נ[5] הרב הגדול בתוי"ר[6] איש חמודות מו"ה[7] משה זאב שליט"א[8] ראם, וביתו וזרעו זרע ברך ד' וכא"ל[9] וברכה ועתרת שלו' וכט"ס.

אחדשה"ט[10] באה"ר[11].

מכתביו היקרים הגיעוני. ומאד צר לי על הקטיגוריא אשר נתעוררה על כ'[12] גיסו הרב מוהר"צ[13] [השוחט] הרב צבי גרינשטיין; ראו (כרך ב', אגרת תשז)] נ"י[14]. ובגוף הענין תמיהני מאד, וכמעט לא אאמין, על קהלה קדושה בישראל, שיעשו כדבר הזה לסלק שו"ב[15] מומחה ומוחזק, ות"ח[16] מצוין, ע"פ[17] שיקול דעת עצמם בלא בירור דברים ע"פ דין תורה. והדבר פשוט אצלי, שסילוקם אינו כלום, ואסור לשום שו"ב לעמוד במקומו ולהסיג גבולו, עד אשר יתבררו הדברים בפני ב"ד[18], וכ"ז שאין ע"ז[19] פסק ברור מב"ד[20] כל שו"ב שנכנס במקומו הרי דינו דין מסיג גבול, שכבר בירורו הפוסקים בזה באריכות משפטו. ובטוח אני בעזה"י[21] ביראת השי"ת[22] שבלב מנהיגי הקהל הקדוש עדת היראים שבמחנה קדשו, שלא יהינו לעשות דבר נורא כזה, להכשיל את הרבים ולהכנס בענין נפשות בלא בירור ב"ד. וילמדו ק"ו[23] משאול, שקפח את פרנסת הגבעונים [שמואל ב כא; יבמות עח] הארורים, אשר לא מבני"י[24] המה, כמה נדרש דמם, ויזהרו מאד ברוחם בזה ואף שיש להם כתבים מהשו"ב[25], שאם יאחר איזה זמן בעניני שחיטה מסולק הוא, מ"מ[26] הדבר צריך בירור מכמה טעמים לדון אם אין בזה משום אסמכתא, ואם לא הי'[27] אנוס וכה"ג[28]. בכל אופן חלילה לבע"ב[29] יראים לדון בדבר חמור כזה ע"ד[30] עצמם. ואקוה שישמעו לעצתי ואשרי חלקם יהי'[31] בעזה"י.

וע"ד[32] הלעז מענין האוזא הנבלה שנתערבה, פשיטא שאסור להם להחליט דבר להוציא לעז על ת"ח[33] כשר וירא"א[34] בלא בד"צ[35] וחיקור דין, שאם יראה הדבר שבשגגה בא המעשה, כמו שנראה הדבר לכאורה, פשיטא שאסור להרהר אחרי כשרות השו"ב[36].

וע"ד הרינון מענין האוזות שהגוים מורטים את נוצותיהם, חלילה לדון את השו"ב למכשיל בזה. שהרי הקולא פשוטה היא, ומעולם לא אסר הרמ"א[37] גם האיסור של "טוב להחמיר", כ"א[38] בנפלו כולן, ולא בנ"ד[39] שנשארות בכמה מקומות בגוף נוצות רבות. רק אם הם רוצים להחמיר על להבא יכולים הם לחוש לדברי המחמירים בזה. ומי ימחה בידם, אבל בתנאי שלא יוציאו לעז ושום פקפוק של מכשול על השו"ב, שעושה ע"פ הוראת רמ"א, הפשוטה בישראל ומחוורת ע"פ רבותינו הראשונים וסוגית הש"ס[40], שאין להחמיר כ"א בנפלו כולן ממש, וחלילה לפקפק על העבר. והשי"ת[41] ישים שלו' על עמו ועל יראיו. והי'[42] זה שלו' וברכה, כנה"ר[43] ונפש ידי"ע[44] דוש"ת[45] באה"ר,

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. בעהי"ת - בעזרת השם יתברך
2. העת"ר - השנה תרע"ה (1914/1915) - בצירוף אותיות
3. שלו' - שלום
4. וכט"ס - וכל טוב סלה
5. ידי"נ - ידיד נפשי
6. בתוי"ר - בתורה ויראה
7. מו"ה - מורנו הרב
8. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
9. וכא"ל - וכל אשר לו
10. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
11. באה"ר - באהבה רבה
12. כ' - כבוד
13. מוהר"צ - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות צ (כגון צבי) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
14. נ"י - נרו יאיר
15. שו"ב - שוחט ובודק
16. ות"ח - ותלמידי חכמים
17. ע"פ - על פי
18. ב"ד - בית דין
19. ע"ז - על זה
20. מב"ד - מבית דין
21. בעזה"י - בעזרת השם יתברך
22. השי"ת - השם יתברך
23. ק"ו - קל וחומר
24. מבנ"י - מבני ישראל
25. מהשו"ב - מהשוחט ובודק
26. מ"מ - מכל מקום
27. הי' - היה
28. וכה"ג - וכהאי גוונא
29. לבע"ב - לבעל הבית
30. ע"ד - על דבר
31. יהי' - יהיה
32. וע"ד - ועל דבר
33. ת"ח - תלמידי חכמים
34. וירא"א - ויראו אלקים

35. בד"צ - בית דין צדק
36. השו"ב - השוחט ובודק
37. הרמ"א - הרב רבי שמות שמתחילים באותיות מ, א (למשל: משה + אברהם) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
38. כ"א - כי אם
39. בנ"ד - בנדון דידן
40. הש"ס - השישה סדרים (התלמוד)
41. והשי"ת - והשם יתברך
42. והי' - והיה
43. כנה"ר - כנפשו הרמה
44. ידי"ע - ידידו עוז
45. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תשט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ה טבת תרע"ה - סנט גאלן **נמען:** הרב חיים דוד דוטנר

על מריטת הנוצות: אין מקום להרהר על העבר, והמקילים יש להם על מה לסמוך. אבל אין לצאת נגד המחמירים, כי יש אחרונים שמחמירים.

עיקרי הדברים

- אין לעז על העבר.
- מותר להחמיר.

נוסח האגרת עם ביאור

בעהי"ת[1], ס"ט-גאלן, [סנקט גאלן שבשווייץ] כ"ה טבת העת"ר[2]

שלו'[3] וברכה לכ'[4] ידידי הרב המופלג בתו"י[5] מ"וה חיים דוד נ"י[6] דאטנער.

אחדשה"ט[7] באה"ר[8].

בתשובה ע"ד[9] מכתבו בענין מריטת הנוצות, [מריטת נוצות העוף לפני ניקור או מליחה, האם צריך למרוט את כולן] אומר בקצרה שלהרהר על העבר אין שום מקום, והמקילין לכתחילה, כשנשאר מעט נוצות כנ"ד, [כנידון דידן, כמו במקרה שלנו] ודאי יש להם על מה שיסמכו, וכל מה שנאכל נאכל בכשרות גמורה, מ"מ[10] לצאת במלחמה נגד הרוצים להחמיר א"א[11], כיון שנמצאו רבים מגדולי האחרונים שצדדו לחומרא, אבל זהו ברור שאין אפילו לעז כל-דהו על העבר.

והנני בזה ידידו דוש"ת[12],

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. בעהי"ת - בעזרת השם יתברך
2. העת"ר - השנה תרע"ה (1914/1915) - בצירוף אותיות
3. שלו' - שלום
4. לכ' - לכבוד
5. בתו"י - בתורה ויראה
6. נ"י - נרו יאיר
7. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
8. באה"ר - באהבה רבה
9. ע"ד - על דבר
10. מ"מ - מכל מקום
11. א"א - אי אפשר
12. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תשיא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ג' שבט תרע"ה - סנט גאלן **נמען:** הרב משה זאב רם

הרב לבנשטיין ביקר אצל הרב קוק, ולא היה בדבריו טעם לפטור את הקהילה מדין תורה. אין דנים בדייני אותה העיר במקום נגיעה, ובדבר לא שכיח כזה אין מנהג להקל. סילוק השוחט אסור בלי בית דין שאינו נוגע בדבר.

עיקרי הדברים

- חובת דין תורה.
- פסול דייני העיר בנגיעה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], ס"ט-גאללין, ג' שבט העת"ר[2]

שלו'[3] וברכה לכ'[4] ידי"נ[5] הרב הגדול בתו"י[6] איש חמוד, ת מו"ה[7] משה זאב ראם שליט"א[8] ע"ש[9] כב"ב היקרים והנכבדים שליט"א,

יקרת כת"ר[10] הגיעה לידי. ומאד הי'[11] לי צער ממצב הבריאות של כת"ר, השי"ת[12] ישלח דברו וירפאהו נא רפואה שלמה בקרוב בתוך שאר ח"י[13]. וגם ממצב הענין של גיסו הר"צ[14] [ראו (כרך ב', אגרת תשז), (כרך ב', אגרת תשח)] נ"י[15] ג"כ[16] יש לי צער מרובה מאד משני צדדים, מעצם צערו של ת"ח[17] ועלבונו ועוד מהעברת השורה ורמיסת דגל תוה"ק[18] שיש בזה. ואני מקוה שעוד יתן השי"ת בלב בני העדה הישרים בלבותם להתבונן על דרכיהם, ויביטו את אשר דברו בלא משפט, ויתעוררו לפחות לתקן את המעוות כפי האפשרי על להבא.

כי[19] הרב ד"ר[20] לעווענשטיין [הרב ד"ר טוביה לוונשטיין, רב קהילת היראים בצירוך] נ"י הי' פה שבוע העבר. מכל דבריו לא מצאתי שום יסוד שיפטור את העדה הקדושה מלעמוד לדין תורה עם כי' גיסו הרב נ"י. ואיני מאמין בשום אופן שעדת ד' מצויינת ביראת שמים, כקהלת היראים בצירוך, תחזיק לזמן ארוך בדרך בלתי-ישרה כזאת, לעות אדם בריבו ולהכנס בספיקות של כשרות בעניני השחיטה, שמספק הסגת גבול עכ"פ[21] לא נפקא, כ"ז[22] שלא נתבררו הדברים בפני ב"ד[23] בלתי נוגע בדבר, כי ע"פ[24] דין תוה"ק אין דנין בדייני אותה העיר כל מה שיש איזה חשש של נגיעה, רק בדברים קטנים ושכיחים כבר סמכו על המנהג להכשיר בדייני אותה העיר, אבל בדבר בלתי מצוי כזה, של סלוק שו"ב[25] ת"ח מאומנתו בלא טעם מספיק, ידוע מדברי הפוסקים שעל מלתא דלא שכיחא לא שייך מנהג, ומדין תורה אסור להם לסלק את גיסו כ"א[26] ע"פ הוראת ב"ד שאינו נוגע. ורק באופן כזה יהיו נקיים מה' ומישראל. יתן השי"ת ויטהר לב כל עם ד' ללכת בדרכי הצדק והמשפט שהם הם ארחות חיים של תוה"ק דכתיב בה אמת.

והי'[27] זה שלו' וברכה ורפואה שלמה רפואת הנפש ורפואת הגוף לכת"ר[28], כנה"ר[29] ונפש ידי"ע[30] דוש"ת[31] באה"ר[32],

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. העת"ר - השנה תרע"ה (1914/1915) - בצירוף אותיות
3. שלו' - שלום
4. לכ' - לכבוד
5. ידי"נ - ידיד נפשי
6. בתו"י - בתורה ויראה
7. מו"ה - מורנו הרב
8. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
9. ע"ש - עיין שם
10. כת"ר - כבוד תורתו
11. הי' - היה
12. השי"ת - השם יתברך
13. ח"י - שמונה עשרה (18)
14. הר"צ - הרב רבי שם שמתחיל באות צ (כגון צבי) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
15. נ"י - נרו יאיר
16. ג"כ - גם כן
17. ת"ח - תלמידי חכמים
18. תוה"ק - תורתנו הקדושה
19. כ' - כבוד
20. ד"ר - דוקטור
21. עכ"פ - על כל פנים
22. כ"ז - כל זה
23. ב"ד - בית דין
24. ע"פ - על פי
25. שו"ב - שוחט ובודק
26. כ"א - כי אם
27. והי' - והיה
28. לכת"ר - לכבוד תורתו
29. כנה"ר - כנפשו הרמה
30. ידי"ע - ידידו עוז
31. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
32. באה"ר - באהבה רבה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תשיב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ו' שבט תרע"ה - סנט גאלן **נמען:** הוריו וכל המשפחה (בעברית וביידיש)

הם שמחים במכתב האם. 'לפי ערך הזמן' הם שוהים 'ברב חסד', אבל צער העולם, ישראל והארץ מדאיג מאוד. הרב קוק הצליח לשלוח רק מעט עזרה. הרב קוק שמח שבריאות אביו השתפרה.

עיקרי הדברים

- תודה על מכתב האם.
- צער המלחמה.
- עזרה מעטה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], ס"ט גאללין, [סנקט גאלן, עיר בשווייץ, שבה שהה הרב קוק בתחילת מלחמת העולם הראשונה] ו' שבט העת"ר[2]

כבוד הורי היקרים עט"ר[3] שי'[4] ושמואל וביתו ויונה ופרידא בתי' ודודתנו, שיחיו כולם לאוי"ט[5] ונזכה להתראות ברב עז ושלו'[6] על אדמת הקודש,

תל"י[7] על החוה"ש[8] אשר עמנו ובצפיתנו נצפה לחסד עליון ורחמיו, כי יאיר לנו ולעולם כולו מתוך האופל הגדול ויאיר קרני אורה לישרים, ויה"ר[9] שישים חלקנו עם הבוטחים בשמו באמת ויראנו בשמחת גויינו ובישע נחלתנו בב"א[10].

ליבסטע מוטער, לעבוואהל. עס פריידט אונז זייער היר אין גלות צו זעהן דיין ליעבען שרייבען. מיר דאנקען דיר פון טיפען הערצען. מיר האפפען אז השי"ת[11] וועט אונז העלפען מיט געדולד אונד געזונדהייט אריבער צו טראגען די שווערע וועלט-צייט, און ער וועט אונז זיינע הילפע שיקען און מזכה זיין צו האיזע צו ארצנו הקדושה צוריק צו קאממען אין פריידין מיט אייך ליעבע עלטערן אונד אללע אונזערע ליעבע צו טרעפען. זא נאד די צייט אונד וועלט-לאגע איז אונזער פאר-בריינגען היר מיט גרויס חסד. עס פעלט אונז ב"ה ניכטס אבער דער צער פון דער וועלט, די אלגעמיינע אונד איבערהויפט די אידישע און נאך מער דיא ארץ-ישראל-דיגע באאומרוהיגט זייער פיעל. עטוואס האב איך גיקאנט צו בריינגען פון היר הילפע. געווייגליך גאנץ ווייניג נאכן צושטאנד. השי"ת זאל העלפען.

תרגום [הקטע הקודם נכתב ביידיש, וזה תרגומו]

(אמא האהובה מאד, חיי בטוב. שמחנו מאד פה בגלות לראות כתב-ידך האהוב. אנחנו מודים לך על זה ממעמק הלב. אנחנו מקוים, כי יעזרנו השי"ת בסבלנות ובבריאות לעבור ולסבול את זמן-הגלות הכבד, ויזכנו לשוב לארצנו הקדושה, לפגוש אותכם ואת כל אהובינו. לפי ערך הזמן ומצב העולם נתעכבנו פה ברב חסד ב"ה, אין חסר לנו מאומה, אבל הצער של העולם הכללי, וביחוד הישראלי, ועוד יותר הארצישראלי, הוא מדאיג הרבה מאד. יכלתי להמציא עזר מפה מעט מאד לפי המצב. השי"ת יעזור),

אקוה בעה"י[12] לאחר ש"ק[13] נכתב מכתב מלא, ע"כ[14] כעת נקצר. למע"ה[15] להודיענו בפרטיות מכל אשר עמכם כולכם לטובה ולברכה, תל"י שבשרנו שמואל ע"ד[16] הטבת מצב בריאותו של כאמ"ור[17] [על דבר הטבת מצב בריאותו של אביו] שליט"א[18]. כן יוסיף חסדו ואור ישעו ונזכה בקרוב לספר בציון את ישועת ד', והנני חותם בברכה ויראת הכבוד, בצפיית ישועה ונעימת ידידות ארץ חמדה, בנם עבדם ואחיהם דושו"ט[19],

אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. העת"ר - השנה תרע"ה (1914/1915) - בצירוף אותיות
3. עט"ר - עטרת ראשי
4. שי' - שיחיה
5. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
6. ושלו' - ושלום
7. תל"י - תודה לא-ל יתברך
8. החוה"ש - החיים והשלום
9. ויה"ר - ויהי רצון
10. בב"א - במהרה בימינו אמן
11. השי"ת - השם יתברך
12. בעה"י - בעזרת השם יתברך
13. ש"ק - שבת קודש
14. ע"כ - על כן
15. למע"ה - למעלה
16. ע"ד - על דבר
17. כאמ"ור - כבוד אדוני אבי מורי ורבי
18. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
19. דושו"ט - דורש שלומו וטובו

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תשיד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ט שבט תרע"ה - סנט גאלן **נמען:** הרב יעקב משה חרל"פ

מה' יצא להרחיקו מהארץ. כשישוב, יבחין בין אור הארץ לבין 'חושך ארץ העמים'. במלחמה גנוזים 'החסדים הגנוזים' בתוך הגלים הזועפים. 'עת הזמיר' - זמיר עריצים. העולם מתמרק, וסדרי חיים חדשים ייבנו 'על משואות הישן', ו'אור ישראל' יפרוץ. הרב קוק דואג לת"ח בירושלים, וקורא להם לחזק זה את זה באהבה ובשלום.

עיקרי הדברים

- מאפילה לאור.
- המלחמה מטהרת את העולם.
- סדרי חיים חדשים.
- דאגה לת"ח בירושלים.

נוסח האגרת עם ביאור

בעזהי"ת[1], ס"ט-גאללין, י"ט שבט העת"ר[2]

שלו'[3] וברכה ד', מקודש ומציון, יופיע ויגלה לכבוד ידי"נ[4] מחמד לבבי ורוחי הרב המאוה"ג[5] אוצר תורה, הודה והדרה, פאר כל חמדה, ביראת ד' ברה, מוהרי"מ[6] חרל"פ[7] [הרב יעקב משה חרל"פ, מתלמידיו הקרובים של הרב קוק בירושלים] שליט"א[8], וכא"ל[9], וכל המסתופפים בצל צח תורתו ויראתו וחכמת קודש אשר בלבבו הטהור, שלום רב, וברכת ד' עדי עד.

אורו אור יקרות הופיע לעיני, ולבבי נמלא נחת לראות כי"ק[10]. והנה מאת ד' מימין-עליון היתה זאת, להרחיקני מאדמת הקודש חמדת רוחי, [הרב קוק נתקע באירופה עם פרוץ מלחמת העולם הראשונה, ושהה אז בסנקט גאלן שבשווייץ] עד אשר יגלה ויראה לנו ישעו באור חסדו ורב טובו, והנני בזה אסיר תקוה צמא ישע, בנפש כמהה בארץ ציה ועיף. אמנם מה גדלו עלילות מפלאות תמים דעים, אשר נצפה בצפייתנו כי ישיבנו ברב רחמיו אל ארץ חמדה ונזכה אז להבחין בין אור צל צח מלא נועם זיו עליון אשר בנחלת ד', לחושך של ארץ העמים, אשר רק לעתים רחוקות יאיר שביב אור, לגרש מעט את העלטה המכסה ארץ. וזהו חזיון תדירי גם בשנים כסדרן, ומה נדבר עוד בעת הנוראה הזאת, אשר ברב אומץ הננו נושאים עין לחזון-עולמים, לחדור מתוך מאפלים ברוח כהה לאור החסדים הגנוזים, המסתתרים בתוך ראשי הגלים הזועפים אשר בים הסוער של המון גויים רבים, "כהמות ימים יהמיון". [ישעיהו יז, יב] ומה מתוק חזיון אור נעים זה, הוד אורות מאופל, בהיותו נשקף במכון הקודש מהררי ציון, אמנם גם בארץ נדחה לא יעזוב ד' חסדו ואמתו, ומשמות גדולות אשר תרעש הארץ - חזון עתיד לאור עולם לא נעלם כליל. עת הזמיר עושה היא את, דרכה בזמיר עריצים, ["עת הזמיר הגיע" (שיר השירים ב, יב), ודרשו: הגיע זמנם של עריצים להיכרת] ועוף השמים וחיתו ארץ אשר עוטים אל השלל של בשר חסידים [על פי תהלים עט, ב, ויחזקאל לט, יז-יט] ונבלת

עבדי ד' הנופלים במערכת המלחמות, באכלם בשר לשובע ובשתותם דם לשכרון, ישכרו ויתערו, וזרע רמה תשבר. ["וזרוע רמה תשבר" (איוב לח, טו)]

העולם מתמרק ודאי מזוהמתו, וטהרתו תגלה בעלילות רבות גלויות בסדרי החיים והחברה החדשים אשר יכוננו על משואות הישן הנופל. ויותר הרבה מזה זרמי טהרה גנוזים וחבויים מתעוררים לבא, נשמות טהורות מרוקות, מוכנות לכל טוב, יכריעו את המשקל של זכות בעולם, ואור ישראל ימצא לו ידים רחבים מאד לפרוץ ימין ושמאל, וזרעו גוים יירש ועמים רבים יזה. [על פי ישעיהו נד, ג; נב, טו] כל אלה הם דברים ברורים אשר אמנם מונע גדול הוא אויר ארץ טמאה, שהנני בעניי שרוי בו, לינקא מתוכיות הקודש אשר באור חסד הגנוז בסוד ד' ליראיו, [תהלים כה, יד] אבל כעור באפלה אמשש, [על פי דברים כח, כט] ומרחוק יראה ברק זוהר, ותשועת ד' תשגבנו לצפות לעזרתו מקודש. ואני תפלה יהיו דברי אלה לרצון, ויתעלו בבואם אל הקודש.

ויחזיק נא כתר"ה[11] ידי"ע[12] במעוז קדשו להיות חזק ואמיץ ברוח ד', בגבורה פנימית ונועם עליון, מחשוף הלבן [בראשית ל, לז] מאתרא עמיקא בעת הזאת, בבטחון גדול ואמונת אומן בהירה ואדירה, כי ימין ד' רוממה ועושה חיל, [תהלים קיח, טז] וזרע יעבדנו יספר לד' לדור. [תהלים כב, לא]

אמנם רוחי הומה בקרבי על מצב אחינו האהובים ידידי ד' שוכני הר צבי קודש, אשרי חלקם, וביחוד יחידי סגולה ת"ח[13] המסולאים, אשר כמה גדול צער חייהם בכל הימים ומה גם בזמן קשה ועת נסיון כזאת, ורוחי בקרבי ישתוחח כי מעטה מאד הפעולה אשר יכולתי לסבב ממרחק לטובתם. הנה זאת תקותי כי יחידי הסגולה איש את רעהו יחזקו, ויכירו את הערך הגדול אשר למרבה השלום לאהבת רעים חביבים עם יודעי ד' היושבים בקדושת ארץ צבי קודש, - דוקא בעת כזאת, וחדות עולמים פנימית, בנועם ד' וששון אור תורת אמת, בזמנים מיוחדים ומסוגלים נוסף על שקידת דלתי גופי תורה ברב כשרון, ודרכי שלום ואהבת אמת בהקפה כללית לכל יצורי ד' הנתונים בעמק צרה, שראויין כולם לרחמים וחמלה, וביחוד לעם ד' גוי קדוש, אשר אור קדשו וצדקת רוחו מתגלה היא ביתר שאת בעת צר ומצוק זאת, רוח נדבתו ועומק אמונתו באור ד' אמת אשר במעמקי נשמתו, אור האהבה, והדר השלום, בעוצם שכרון של העמים שכורי השמרים של כוס התרעלה שהם שותים לרויה, ידריכו אותנו עז, ורוח ד' תפעם בקרבנו לחזקנו ולאמצנו בתקוה טובה לרומם קרן ישועה, יואל ד' ונזכה ברב חסדו להתראות באהבים על אדמת הקודש ולהתעלות במתק צוף אמרי נעם בתורה ויראת ד' טהורה, בקול רנה וישועה, בהודות והלל לד', כי מחץ וידיו תרפאנה, [איוב ה, יח] במהרה במהרה בקרוב לאוי"ט[14] בעהי"ת[15].

ואני בצפיתי אצפה לאור ד' כי ירחמני בגלותי וישיבני בקרוב אל הר הקודש, ויתרון האור מתוך החושך, רק במקום האור אפשר לקוות שיגלה ויראה. ואם כי ישנה נקודה דקה זעירא, נהירו דקיק, שאינו נקלט ונתפס בעצמיות פנימיות הנפש, שבזה מתגדרת קליפת חו"ל[16], ודומה שאין לו אלוה [כתובות קי: "כל הדר בחוצה לארץ דומה כמי שאין לו אלוה"] משום דקרי לי' אלהא דאלהיא [מנחות קי: אומות העולם קוראים לה' "אלהא דאלהיא", אלוה האלוהות] ממזרח שמש עד מבואו [מלאכי א, יא] גם במקום שאינם מכירים לא את ישראל ולא את אביהם שבשמים, וההתרחבות הזאת המקיפה שאינה נתפסת בכלים הפנימיים של החיים, שהיא חלק העמים, גדולתו של עשו שנצלה ממנו לאה בתפלתה, [בבא בתרא קכג: לאה התפללה שלא תיפול בגורלו של

[עשו] היא היא המשגיאה לגויים ומטרידתן מן העולם בהחלקת דברים, ממנו נקח לעבוד את ד' למעלה למעלה מעל לגבול ישראל, אשר רק אחרי התבססות אור ד' על עמו ישוב אור זה להיות לאור חיים, ולא אבוא בעיר ירושלים שלמעלה כ"א[17] כשאכנס תחלה לירושלים שלמטה, [תענית ה] ומרוחב היקף דנא, אשר המעמיקים הנפשיים בסטרא דשמאלא, בעלי הדעת הפועל, יכלו להשתקע על ידו בתהומות ויאורין עד כדי עדי אובד, יובא בית ד' לעודד ענוים בישועה. ואותה הפנימיות העמוקה, מקוה היראה והענוה אשר בגיא חזיון בארץ חמדה, אשר ענוים יירשוה סלה, [על פי תהלים לז, יא] רק היא תראה את כבודה בביתה וארצה, לקרב את הריחוק הגדול של הנפש האנושיית המוגבלה אל אור ד' עליון המתגלה בהיקף כללי לכל עמים והמון בריות בכל דורות ועולמים אין ספורות, ונהר דינור [דניאל ז, י] אשר על אש רשעים יחול, להכרית מבית ד' כל פועלי און אשר קומטו בלא עת, ישלג בצלמון, למדקדקים אותיות קבלת מלכות שמים, [ברכות טו: הקורא קריאת שמע ומדקדק באותיותיה מצננים לו גיהנום, שנאמר "תשלג בצלמון" (תהלים סח, טו)] מעין דוגמא שלעתיד לבא שיתהפך הגיהנום למקום עדן ערבתה כגן ד' [ישעיהו נא, ג] ומחולם של צדיקים, [תענית לא] שאין קץ לשפעת קודש ועומק עדנים זה עדי עד.

ואותו האור המבהיק בארץ האורה לא יתן מקום לאור כהה מרוחק זה, ודוקא מתוך חשכה יאיר נתיבו. אבל כל אלה דברים מטושטשים בארעא דחשכא, אשר רק צללי אורות מהם נשקפים, להחיות רוח שפלים ביחול לד' אב הרחמים, שאחרי עבור סערה ורוח נחת יעבור על פני ארץ, והמושרשים בעמקי מאוייהם וכל חושם בקרבם פנימה לצפיית ישועת ד' בארץ חמדתו, ישובו ובאו ציון, ואז יראו כל ישרי לב ינהרו, ולד' הטוב וסלח אשר לא בזה ענות עני [תהלים כב, כה] ניחל, כי יראה בעני עמו ועולמו, וימהר לפתח שערי ישועה ורצון וישמח לב מבקשי ד', ומציון תנתן מהרה ישועה לישראל תפארתו, ברב עז והדרת קודש.

אבקש מאד מכבוד ידי"נ כתר"ה לשמחני עוד בדברי קדשו המאירים מאור הקודש, ויבשרני משלומו וטובו, ושלו'[18] הידידים החביבים המתחזקים בעז ד' בהר צבי קודש, והי'[19] זה שלו', כנה"ר[20] ונפש ידי"ע מצפה לתשועה ואורה,

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. בעזהי"ת - בעזרת השם יתברך
2. העת"ר - השנה תרע"ה (1914/1915) - בצירוף אותיות
3. שלו' - שלום
4. ידי"נ - ידיד נפשי
5. המאוה"ג - המאור הגדול
6. מוהרי"מ - מורנו הרב רבי שמות שמתחילים באותיות י, מ (למשל: יעקב + משה) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
7. חרל"פ - הרב יעקב משה חרל"פ (תלמידו של הרב קוק)
8. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
9. וכא"ל - וכל אשר לו
10. כי"ק - כתב ידו הקדושה
11. כתר"ה - כבוד תורתו רום הדרתו
12. ידי"ע - ידידו עוז
13. ת"ח - תלמידי חכמים

14. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
15. בעהי"ת - בעזרת השם יתברך
16. חו"ל - חוץ לארץ
17. כ"א - כי אם
18. ושלו' - ושלום
19. והי' - והיה
20. כנה"ר - כנפשו הרמה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תשטו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ' שבט תרע"ה - סנט גאלן **נמען:** בני ארץ ישראל שגלו לאלכסנדריה

הרב קוק קרא את מכתבם 'בשבר לב ובדמעות', ומוכן לעזור. 'חזקו ואמצו': אור הגאולה גנוז 'בכנפי הרוח הנורא הזה', והחושך פורש כנפיו לפני שינוס מפני האור.

עיקרי הדברים

- עידוד לגולי הארץ.
- אור בכנפי הסערה.

נוסח האגרת עם ביאור

(אל בני ארץ ישראל שגלו אז בזמן המלחמה לאלכסנדריה) [בתחילת המלחמה גירש השלטון העות'מאני מארץ ישראל אלפי יהודים נתיני מדינות האויב, ורבים מהם הגיעו לאלכסנדריה]

ב"ה[1], סט-גאללין, [סנקט גאלן שבשווייץ] כ' שבט העת"ר[2]

ידידי החביבים בני ציון היקרים ומסולאים יושבי גלות מצרים, יברכם ד' ומהרה יצמיח להם ולנו ולכל שאר עמו ישע ופדיון.

אהובי היקרים: מכתבכם היקר הגיעני, בשבר-לב ובדמעות מקרב נפש שבורה קראתיו, ומיד מלאתי חפצכם יקירי, והנני בכל חפץ בעה"י[3] נכון לשרת אתכם בכל האפשרות, עד אשר ירחם ד' על עמו ועולמו ואור שלום יציץ נזרו וישובו החיים השקטים לאיתנם בעה"י, וזרע-השלום יתן פריו לברכה ויהיה צמח-ד' לתהלה ולתפארת ושבו בנים לגבולם. [ירמיהו לא, טז]

ואתם מחמדי-לבבי, חזקו ואמצו, איש לרעהו יאמר חזק [ישעיהו מא, ו]' אל תיראו ואל תפחדו מתגרת הזמן הקשה, אשר ברוח סועה וסער ירעש עולם. אל תירא יעקב, [ישעיהו מד, ב] בטח לבנו בצור ישראל, כי אור חיים ומרפא, אור גאולה וישועה גנוז הוא בכנפי הרוח הנורא הזה. בסבלנות, בטהר-לבב, ברוח איתן, באור ד' ובאהבת עם-קדשו, נס גוים ואור עולמים, נדגל ונבטח כי יראנו מהרה את ציצי פרחי הישע, אשר מהרה בחסדו יציצו ויוציאו פרי-תנובה, לרומם רוח כל ישרי-לב צופי-ישועה ומיחלי אור-ד' לישראל עמו בארץ-חמדתו ולכל מרחבי-עולמו, אשר פרש החשך עליהם את כנפיו טרם ינוס מפני קרני האור, אשר יופיע בגבורת ישע ימין עליון בעל מלחמות ומצמיח ישועות [מתוך ברכות קריאת שמע] בב"א[4].

והנני בזה ידי"ע[5] דוש"ת[6] באה"ר[7] מוכן לטובתם בכל לו"נ[8],

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. העת"ר - השנה תרע"ה (1914/1915) - בצירוף אותיות
3. בעה"י - בעזרת השם יתברך

4. בב"א - במהרה בימינו אמן
5. ידי"ע - ידידו עוז
6. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
7. באה"ר - באהבה רבה
8. לו"נ - לב ונפש

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תשיז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"א שבט תרע"ה - סנט גאלן **נמען:** הרב משה זאב רם

הרב קוק אינו רואה עצה: מכתבים מצד שלישי לא יועילו, אבל אם הגיס יכתוב בעצמו לרבנים, הרב קוק יחזק. מצורפת חוות דעתו על האווזים. הרב קוק טרוד בצער על מכתב המגורשים מירושלים באלכסנדריה, שמתארים מצב נורא.

עיקרי הדברים

- אין עצה מצד שלישי.
- צער על מגורשי ירושלים.

נוסח האגרת עם ביאור

בעזהי"ת[1], סט-גאללין, כ"א שבט תרע"ה[2]

שלו'[3] רב לכבוד ידי"נ[4] הרב הגדול בתו"י[5] איש חמודות מו"ה[6] משה זאב שליט"א[7]

וכב"ב[8] היקרים שוי"ר[9],

שמחתי במכתבו היקר, שממנו נוכחתי שב"ה[10] הוטב מצב בריאותו, יתן השי"ת[11] וישלח לו רפו"ש[12] לאוי"ט[13], והי'[14] דשן ורענן וינוב בשיבה לאוי"ט. וע"ד[15] גיסו הר"צ[16] [ראו (כרך ב', אגרת תשיג)] נ"י[17] צר לי מאד על העול הגדול שנעשה לו, אבל בעניי איני רואה עצה איך לעזור. והכתיבה למפורסמים לפי"ד[18] לא תועיל במצב זה אם תבא מאיש צדדי, רק אם ירצה גיסו בעצמו לכתב את קובלנא שלו לאיזה רבנים, אבא ג"כ[19] באיזה שורות לחזק ידיו בל"נ[20] כפי הצדק והיושר.

וחות דעתי ע"ד[21] הערעור בענין האוזות רשמתי בזה.

הנני טרוד היום מרוב צער שקבלתי מכתב מהמגורשים מאה"ק[22] מבני ירושלים והם באלכסנדריא [בשנת תרע"ה גירשו השלטונות העות'מאניים אלפי יהודים נתינים זרים מן הארץ, ורבים מהם הגיעו לאלכסנדריה] מציירים את מצב ארה"ק[23] הנורא ד' ירחם, והנני מחפש דרכים אולי ירחם ד' למצא איזה דרך לפעול לעזרתם ע"כ[24] הנני מוכרח לקצר ואומר שלו' רב.

---

1. בעזהי"ת - בעזרת השם יתברך
2. תרע"ה - השנה תרע"ה (1914/1915)
3. שלו' - שלום
4. ידי"נ - ידיד נפשי
5. בתו"י - בתורה ויראה
6. מו"ה - מורנו הרב
7. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. וכב"ב - וכל בני ביתו
9. שוי"ר - שלום וישע רב
10. שב"ה - שברוך השם
11. השי"ת - השם יתברך

12. רפו"ש - רפואה שלמה
13. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
14. והי' - והיה
15. וע"ד - ועל דבר
16. הר"צ - הרב רבי שם שמתחיל באות צ (כגון צבי) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
17. נ"י - נרו יאיר
18. לפ"ד - לפי דעתי
19. ג"כ - גם כן
20. בל"נ - בלי נדר
21. ע"ד - על דבר
22. מאה"ק - מארץ הקודש
23. ארה"ק - ארץ הקודש
24. ע"כ - על כן

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תשיח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"א שבט תרע"ה - סנט גאלן **נמען:** נדיב או עסקן באמריקה

מצב הארץ איום: רעב ומחסור. היראים ומוסדותיהם בצרה כפולה, כי הכסף עובר דרך המודרניים, שחסים על מוסדותיהם. יש לקרוא לעזרה כללית ולמוסדות היראים. עוד: יש להתכונן לוועידת השלום אחרי המלחמה, ולדבר עם המדינאים באמריקה על גורל העם והארץ.

עיקרי הדברים

- רעב בארץ.
- מוסדות היראים בצרה.
- הכנה לוועידת השלום.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], סט-גאללן, כ"א שבט העת"ר[2]

אדוני הנכבד,

מאת ד' היתה זאת, שע"י[3] נסיעתי למטרת אספת "אגודת ישראל" בקיץ העבר [הרב קוק יצא לכנס "אגודת ישראל" בגרמניה בקיץ תרע"ד, ונתקע באירופה כשפרצה מלחמת העולם] נתעכבתי ע"י[4] רעש המלחמה בחו"ל[5], ובחרתי למושב-עכובי את המדינה החפשית הניטרלית שויץ. והנה אזני קשבת רב-קשב ממעמד אחינו בארץ-הצבי, שהוא מורה מאד, איום ונורא מאד, ד' ירחם. אמנם ידעתי, שנדיבי אמריקה, וכבוד ידידי רב-הפעלים, הרבו לעשות לטובת א"י[6], אבל הדברים יגעים, ולהגן נגד הצרה הגדולה, זלעפות רעב [תהלים יא, ו] ומחסור נורא, צריכים אנחנו לעבודה בלתי-פוסקת. נוסף לזה, אחינו היראים באי"י[7] ומוסדיהם הנם נתונים בצרה כפולה, כי שפע-הכסף הולך על ידי אחינו המודרניים, וכמובן הם חסים ביותר על מוסדיהם העשויים לפי רוחם. על-כן ראוי מאד לקרא עצרה [יואל א, יד] ולפרסם קולות-קוראים לכל אחינו היראים ולכל נדיב-לב, להוסיף בעבודה כללית לטובת אחינו באי"י וביחוד לטובת מוסדות היראים. אקוה שכבודו ישים אל לבו את דברי היוצאים ממקור-לבי ויוסיף את עבודתו בקודש לטובת ארה"ק[8] בכלל וביחוד לטובת המפעלים המתנהגים ע"פ[9] הדרך של מורשת אבות. ודי יעזרהו על דבר אמת ויראנו בישועתו.

מדי דברי אעורר עוד על הדבר הכללי הנוגע ברום עולם הישראלי. הנה בתוך העבודה הציונית הלא העבודה הפוליטית לוקחת היא את מקומה, ובטח כבר יודע כבודו ואולי כבר בא בדברים עם העובדים הפוליטיים, היודעים את גדולת ערכה של השעה הזאת זמן הרת עולם, איך אנו צריכים להיות מוכנים ליום שידובר בו בין איתני-עולם [בין המעצמות] ע"ד[10] השלום הכללי של אירופא ואזיא, לקחת דברים דפלומטיים רציניים ע"ד גורל אומתנו ויחוסנו לתרבות העולמית בכלל ולחבל נחלתנו הלאומית לארץ-ישראל בפרט. והנה כבר מדברים ברזי-עולם הללו אחינו הדפלומטיים, אבל כמה נכבד הדבר שמצד שלומי-אמוני-ישראל אחינו שומרי מורשה תצא תעמולה לעזרת התנועה רבת-הערך הזאת.

אעורר בזה את כבודו, שיקח דברים בזהירות הראויה עם הגדולים שבעולם הפוליטי שבאמריקא, ביחוד עם גדולי אחינו שם, וייטיב נא להודיעני מה עלתה בידו והנני מצדי מוכן בע"ה[11] לעמוד על המשמר ולעבוד בלב שלם לטובת עמנו וארצנו ולטובת שלום האנושיות כולה האחוזים זה בזה.

והנני בזה חותם בברכה ורגשי כבוד וצפית-ישועה, ידידו-עז,

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. העת"ר - השנה תרע"ה (1914/1915) - בצירוף אותיות
3. שע"י - שעל ידי
4. ע"י - על ידי
5. בחו"ל - בחוץ לארץ
6. א"י - ארץ ישראל
7. בא"י - בארץ ישראל
8. ארה"ק - ארץ הקודש
9. ע"פ - על פי
10. ע"ד - על דבר
11. בע"ה - בעזרת השם

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תשיט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ז שבט תרע"ה - סנט גאלן **נמען:** ד"ר משה זיידל

יש להתחמש בגבורת רוח מול המשברים, ויחלק יעקב' הוא להכיר את הפלאות שמסתתרים בחושך. מהאפלה תצא אורה גדולה, ונחלת ה' תחיה. חובה להציל נפשות בארץ, וגם עשייה קטנה היא 'פיקוח נפש'. הרב קוק, רעייתו וצבי יהודה סבלו בגרמניה משנאת הרוסים. בנותיו ביפו. ד"ר לוין אינו כותב, ואולי נעשה נתין עות'מאני.

עיקרי הדברים

- גבורת רוח במשבר.
- אור מתוך החושך.
- פיקוח נפש לארץ.
- המשפחה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], [סט-גללין [סנקט גאלן, עיר בשווייץ]] כ"ז שבט העת"ר[2]

עתרת שלו'[3] וברכה לכ'[4] ידי"נ[5] חביבי הרה"ח[6] אוצר נחמד ויקר מר משה ד"ר[7] זיידל שליט"א[8] וכא"ל[9] שלו' וברכת ד'.

שמחתני, יקירי, בדבריך היקרים בשבתי פה במגורי-גלותי, [בשווייץ, שבה נתקע הרב קוק בזמן מלחמת העולם הראשונה] [ולא יכול לשוב לארץ ישראל] והנני בכל יום מצפה לרחמי שמים ואור חסד אשר יופיע על העולם הנתון בעבי-מחשכים, ונזכה לשוב אל הקודש ברוח נכון לעבוד ולמשא בעבודת ד' וישראל עמו. אמנם בגבורת-רוח גדולה צריכים כעת להתחמש, לשאת במנוחת-לבב ובנפש שוקטה את כל שטפי המשברים והגלים ההומים בים האנושיות הגדול אשר פרצו חקם, [שפרצו את גבולם; על פי ישעיהו נז, כ: "ויגרשו מימיו רפש וטיט"] ויגרש מימם רפש וטיט. אבל זה הוא חלק יעקב [עם ישראל (על פי ירמיהו י, טז)] מאז להכיר מפלאות אל מסתתר [על פי ישעיהו מה, טו: "אכן אתה א-ל מסתתר"] בתוך המון הרי חושך, וסמוך ובטוח לבנו, כי מאפלה נדחה זו תצא בקרוב אורה גדולה להחיות עמים רבים ולהאיר רוח לאומים, ועל גביהם לעורר לתחיה-עולמים את נחלת ד' הנהלאה, ברתא דיעקב, [בתו של יעקב (ארמית), כינוי לכנסת ישראל] הסובלת שכם אחד על כל משפחת-האדם הגדולה הנתונה בעוצר רעה ויגון, [על פי תהלים קז, לט] ו"טוב ד' לקויו לנפש תדרשנו". [איכה ג, כה]

והנה כן יחד עם נשיאת-הדע למרחוק [הצפייה בדעת אל העתיד הרחוק] חייבים אנו לעשות עד כמה שהיד מגעת להצלת נפשות לשעה. מצב בני א"י[10] כעת נורא ואיום הוא, [בזמן המלחמה סבל היישוב בארץ ישראל מרעב, ממגפות ומגזירות השלטון העות'מאני] ועד כמה שאפשר אין קצה לעומק החיוב לעשות לטובתם, מעט הוא העזר שאוכל להמציא להם, בכל-זאת לא ארף ידי [לא ארפה את ידי, לא אחדל] בעה"י[11] ממה דאפשר, ואם יש ביד כבודך, ידידי, לעשות איזה דבר, במקום שדבריך נשמעים, אל תקטן בעיניך כל עשיה קטנה, כי הכל עולה כעת לפקוח-נפש במלא מובן המלה.

כיונת, יקירי, אל האמת, כי הננו מתגוררים פה ביחד, עם רעיתי ועם צבי יהודה שי'[12]. הרבה סבלנו באשכנז משנאת הרוסים, [מהיחס אליהם כנתינים רוסים, נתיני מדינת אויב, בגרמניה] ביפו הנחנו כעת עם בני משפחתנו שי' את בנותי. קבלנו מהם מכתבים. אקוה לשמו יתי'[13], שלא יחסרו להם האמצעים להוצאתם המוכרחת, עד אשר יזכנו השי"ת[14] ברחמיו לשוב לאה"ק[15] לחיים ולשלו'[16]. וכמו-כן מיתר בני משפחתי, אקוה בעה"י שיתכלכלו בהצמצום הראוי לפי הזמן בלא מחסור. ועמנו פה בחסדי השי"ת לא נחסר כל הנדרש להחיים הגשמיים. אמנם עינינו ולבנו לארץ חמדה בכל יום ויום, ודי יתן הטוב, ויזכנו לספר בציון ישועת ד', בהזריחו אור ישועתו בקרוב.

בעת אשר הזדמנתי בבזל, בבית ידידנו הרב ד"ר כהן נ"י[17], כתבתי אליך ד"ש[18] במכתב של בני הרב שאמרו שישלחו לך, וכפי הנראה לא קבלת עדיין את מכתבם. שמחתי להמצא שמה בחוג אנשים אוהביך ומוקירי ערכך החביב,

מידידנו הד"ר[19] לוין שי' לא הגיעני שום מכתב מאז נסעתי מאה"ק[20], והדבר יחשב גם לי לפלא. וכבר דרשתי עליו במכתבים לביתנו. אקוה שיודיעני משלומו. ואולי יתעורר לכתב בקרוב. כפי הנראה אם הוא נתין רוסי נעשה כבר לעותמני, [כנראה, אם היה נתין רוסי, כבר קיבל נתינות עות'מאנית] כאשר עשו רבים, שרק לא הי'[21] להם מעצור מזה, כדי להפטר מהגלות, אשר נגזרה על נתיני רוסיא, אנגליה וצרפת. [השלטון העות'מאני גירש מארץ ישראל את נתיני מדינות האויב, שלא התאזרחו]

מאד אשמח אם תשמחני במכתביך היקרים בבירור מכל אשר עמדך בחומר וברוח.

והנני חותם בברכה ועתרת שלו' לך ולכא"ל[22] כנפשך היקרה ונפש אוהבך הנאמן, מצפה אשרך וטובך, המיחל לתשועת ד' על עם ד' הגוי כולו, ועל כל יצוריו המיחלים לחסדו,

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. העת"ר - השנה תרע"ה (1914/1915) - בצירוף אותיות
3. שלו' - שלום
4. לכ' - לכבוד
5. ידי"נ - ידיד נפשי
6. הרה"ח - הרב החסיד
7. ד"ר - דוקטור
8. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
9. וכא"ל - וכל אשר לו
10. א"י - ארץ ישראל
11. בעה"י - בעזרת השם יתברך
12. שי' - שיחיה
13. יתי' - יתברך
14. השי"ת - השם יתברך
15. לאה"ק - לארץ הקודש
16. ולשלו' - ולשלום
17. נ"י - נרו יאיר
18. ד"ש - דרישת שלום

19. הד"ר - הדוקטור
20. מאה"ק - מארץ הקודש
21. הי' - היה
22. ולכא"ל - ולכל אשר לו

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תשכ

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ח שבט תרע"ה - סנט גאלן **נמען:** הרב פרופ' שמואל צבי מרגליות, פירנצה

תודה על הפרטים על הפלאשים. בקשה לעורר עזרה לבני הארץ, שמצבם חמור מכל, כי רבים חיו מצדקה וכעת נסתמו הצינורות. מצבם של הת"ח ושל מוסדות היראים קשה במיוחד. בהערה: האם לא כדאי להכין אנשים לוועידת השלום, שיעלו את שאלת הארץ? אי־ניצול שעת הכושר הוא 'עוון פלילי', כמו התרשלות בהצלת נפשות.

עיקרי הדברים

- הפלאשים.
- עזרה לארץ.
- הכנה לוועידת השלום.
- חובת ניצול שעת הכושר.

נוסח האגרת עם ביאור

(להרב ר' שמואל צבי פרופ' מרגליות [הרב שמואל צבי מרגליות, רבה של פירנצה וראש בית המדרש לרבנים שבה] *ז"ל, פירינצי)*

בעוהי"ת[1], סט-גאללן, כ"ח שבט העת"ר[2] [סנט גאלן שבשווייץ, כ"ח בשבט תרע"ה (1915)]

היום הגיעני מכתבו הגלוי, ותשואות חן חן לאדוני על פרטי-הדברים אשר הודיעני ע"ד[3] הפלשים. [יהודי אתיופיה] יואל ד' ובתוך קבוץ נדחי עם-ד' אסופי הצולעה והנדחה [על פי מיכה ד, ו: "אספה הצלעה והנדחה אקבצה"] יאספו גם פזורים אלה ונבנו בתוך עם-ד', לשם ד' ותוה"ק[4], וינון שם כת"ר[5] בין מצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד. [על פי דניאל יב, ג]

והנה, אדוני הרב החביב, חשבתי זה ימים לכתוב לכת"ר[6] ע"ד צעקת אחינו בני ארץ-ישראל העולה השמימה, וזה מקרוב קבלתי מכתבים מרעישי-לבב ממצבם שם, והדברים הם דברי-אמת, כפי מה שאנו יכולים גם בעצמנו לצייר ולדון מהמצב התמידי של רבים מאחינו היושבים בקודש, הזקוקים לרחמי-נדיבים גם בשנים כסדרן, וכעת כאשר כל-כך רבתה המהומה בעולם, ואבות אל בנים מרפיון-ידים לא יפנו, [על פי ירמיהו מז, ג] הלא נסתמו הצנורות המשפיעים, ואותם המעטים שבאמריקה, ועוד, ממש כטפה נחשבת פעולתם לגבי ים המחסור הגדול, וקול דמי אחינו צועקים אלינו, [על פי בראשית ד, י] ממש יש לדאוג להחזקת-חייהם, שלא יגועו חלילה לאלפיהם ברעב בימים האיומים הללו וכמה שקשה מאד הגורל הכללי, עוד כפול ומכופל הוא צערם של תלמידי-חכמים עובדי-ד' הצדיקים הצנועים היושבים על אדמת-הקודש, אשר ידעתי ערכם הנעלה וצער חייהם הנורא תמיד ולבי הומה, הוי מי ינוד להם, מי ירחמם, והמוסדות, ביחוד אותם שהם בידי היראים, הם חלושים וכושלים במצב החמרי, מי יתמוך בהם בתלמידיהם ומוריהם, ד' ירחם! על-כן הנני פונה בזה לכבוד הדרת מר שיחי'[7]: יקום נא כעל נדיבות בכח השפעתו הגדולה, יעיר ויעורר לצאת לעזרת אחינו יושבי ארץ-הצבי, [ארץ ישראל; על פי דניאל יא,

[טז] שמצבם איום ונורא עוד יותר ויותר מכל המון אחינו האומללים שבשאר ארצות, שסוף-כל-סוף חיים הם בין אנשים שמעמדם הגשמי היה תמיד מבוסס מעצמו, אבל מעמד אחינו היושבים בקודש, שחלק גדול כל-כך נזקק ללחם יום-יום לנדיבת לב נדיבים, אשר כעת אין מה לחשוב על זה, כי כל אחד פונה להציל חייו ונפשו, ונוסף לזה צרת המשבר שמצד המלחמה, שמדלדל את כח היחידים העומדים על רגלי עצמם, האמידים לפי-הערך, - אין לשער כמה נורא הוא.

אנא יתעורר נא אדוני ויעורר את שומעי-דברו, לעשות ולפעול עד כמה שהיד מגעת ולא להרפות ידים בעת צרה נוראה כזאת מאחינו בשרנו יושבי אדמת-הקודש. בטוח אני בעה"י[8], שישים כת"ר את דברי אל לבו הטהור, ובקנאת-צדקות ועז יקום לעזרת ד' בגבורים. [על פי שופטים ה, כג] ואף שאני משער שכבר פעל ועשה בכלל לטובת אחינו הנאנחים מתגרת יד הזמן הקשה ולטובת אה"ק[9] בפרט, אבל מה נעשה שעד שירחם ד' על הארץ הננו מחוייבים ועומדים לעורר ולחזור ולעורר, כי כל יום דורש לחם-חקו [על פי משלי ל, ח: "הטריפני לחם חקי"] עד ירא ד' בעני עמו ועולמו והשקט ישוב בארץ, וכל איש יבא על דגלו ועבודתו התדירית.

והנני בזה חותם בברכה ואה"ר[10] כנפשו הרוממה ונפש ידידו דוש"ת[11] המצפה לחסדי השי"ת[12] ורחמיו לשוב לשלו'[13] אל הקודש ולראות בתשועת ד' על עמו ועל נחלתו,

הק' אברהם יצחק ה"ק

נ"ב[14]: נתעוררתי לקחת דברים עם כבוד הדרתו: מה יחשוב ע"ד איזו פעולה ביחש לעתיד של עם ד' ביחושו לארץ-ישראל, אשר הדברים נשמעים גם בין טובי עמים. אולי עת לדבר הגיעה, שנהיה מוכנים בע"ה[15] ביום הרת-עולם [ביום שייקבע בו גורל העולם; הלשון מתפילת ראש השנה ("היום הרת עולם")] ורוזני-ארץ ישבו לאספה ע"ד ארחות-השלום [ועידת השלום שתתכנס בסוף המלחמה. הרב קוק מציע להכין כבר עתה אנשים שיעלו בה את שאלת ארץ ישראל] באירופא ואזיא, וביניהם יפקד גורל אה"ק. היתכן להיות שלא נכין מצדנו אנשים יודעי עת ומשפט-עמים, שיעלו על השלחן הגבוה אז את שאלתנו הגדולה ויחוסנו לאה"ק[16]? חושב אני, כי כל מצעדי עלילות גבר, הכלליים והפרטיים, כל אלה מפעלות נורא-עלילה [על פי תהלים סו, ה: "לכו וראו מפעלות אלהים, נורא עלילה על בני אדם"] הם באמת, והדעה הישרה נותנת שאין אנו רשאים לעזוב כל מאורע גדול מבלי להשתמש בו לטובת עם-ד' המפוזר והעלוב, עד מקום שהיד מגעת. את החדלון מלהשתמש בשעת-הכושר ושפלות-הידים הנני חושב לעון פלילי, ככל בטול מצוה חמורה וככל התרשלות של הצלת-נפשות, שהדין נוהג גם ביחידים וכפול ומכופל הוא בדין צבור ורבים. יודיעני נא אדוני בטובו את דעתו הנכבדה, אם יש את לבבו ואת יכלת-השפעתו לעשות בנדון זה איזה דבר רשום. וצור ישראל יקום בעזרת ישראל, ומהרה יאיר לנו מתוך המחשכים באור ישעו ויתן מציון ישועה לישראל תפארתו.

---

1. בעוהי"ת - בעזרת השם יתברך
2. העת"ר - השנה תרע"ה (1914/1915) - בצירוף אותיות
3. ע"ד - על דבר
4. ותוה"ק - ותורתנו הקדושה
5. כת"ר - כבוד תורתו

6. לכת"ר - לכבוד תורתו
7. שיחי' - שיחיו
8. בעה"י - בעזרת השם יתברך
9. אה"ק - ארץ הקודש
10. ואה"ר - ואהבה רבה
11. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
12. השי"ת - השם יתברך
13. לשלו' - לשלום
14. נ"ב - נכתב בצד (תוספת למכתב)
15. בע"ה - בעזרת השם
16. לאה"ק - לארץ הקודש

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תשכו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ח' אדר תרע"ה - סנט גאלן **נמען:** אברהם דובער ברנשטיין

אסור לעבור בשתיקה על 'עת הרת עולם' זו. העבודה הפוליטית בלונדון חשובה, ובשעה שהים הפוליטי סוער אין לעזוב את הספינה 'בלא הגה'. תפקיד הרבנים אינו מעשי־פוליטי, אלא לחבב דעות ולהעלות את התחייה לקודש; כאשר הרב קוק עצמו פועל בבניין, הרב קוק עושה זאת 'כאיש ישראל'. כל הרעש העולמי בא 'בשביל ישראל', ובעת יצירת ערכים חדשים יד ישראל חייבת להיות באמצע.

עיקרי הדברים

- חובה לפעול בשעת הרת עולם.
- תפקיד הרבנים.
- המלחמה בשביל ישראל.
- יד ישראל ביצירת ערכים חדשים.

נוסח האגרת עם ביאור

(להר"ר אברהם דוב ברנשטיין)

ב"ה[1], סט-גאללן, ח' אדר העת"ר[2]

מכתבו הראשון וגם השני הגיעוני. ואל יאשימני כבוד אהובי באחור דבריו לא מפני שדבריו, היוצאים מטהר לבת אש הקודש של אהבת-האומה, לא מצאו הד-קולם בלבבי, אחרתי תשובתי, רק סבות שונות וטרדות רבות, ביחוד נפשיות ממצב עמנו בכלל וממצב אחינו בא"י[3] בפרט, הן הן העסיקוני בדחיפת-רעיון ודברי נתעכבו.

ובעצם מחשבת כבודו, אין ספק בדבר שאסור לנו לעבור בשתיקה על עת הרת-עולם [על פי תפילת ראש השנה, "היום הרת עולם"] כזאת, חלילה לנו לעמוד על דם האומה כולה במאורע עולמי חשוב כזה. עלינו לעשות את כל אשר יד אדם, בשכלו והרגשתו, אומץ-רוחו ופעולתו, מגיעה. וזה כמה שהקשבתי, שאמנם עושים כוונויות למצבנו הפוליטי טובי הציונים והעסקנים הפוליטיים בלונדון. בודאי שכל צעד לאומי יש לו תפקידו ואין לך דבר שאין לו שעה. [אבות ד, ג] ואם אלף פעמים נצדיק את הציונים הרוחניים, בטענותיהם נגד הפוליטיים, ["הציונות הרוחנית" של אחד העם, שביקרה את הציונות המדינית של הרצל וממשיכיו] כשרוחניותם תהיה מזוקקה ויהדותית באמת, יהיו הדברים נוגעים רק לעבודה המסודרה בשנים כסדרן, אבל בעת כזאת, שהים הפוליטי סוער, חלילה לנו לעזוב את ספינת עמנו הסוערה בלא הגה ומלח.

אמנם אם יש בידי הרבנים לעשות, וביחוד בידי כעת, שהנני גר בארץ נכריה ומרוחק ממרכזי עסקנינו המעולים, מסופק אני. כשאני בעצמי מוצא אני את עבודת הרבנים לא בתכן המעשי של בנין-האומה החמרי כי-אם בהשפעתם לחבב את הדעות, המביאות לאימוץ וסידור אורגני לאומי. לחזק את ההכרה הלאומית ולאמץ ידים רפות של פועלים מוכשרים לעבודה זו, לעדן את המחשבות ולחדדן ולהרבות בהן

אמונה אמיצה ועמוקה משפעת הגיוני-קודש האצורים בנשמתם ולהעלות בזה את התחיה הלאומית כולה למרומי הקודש שמשם לוקחה.

אבל העבודה בפועל, השיח-והשיג עם רבי-מלוכה ואדירי-הפוליטיקה, אם מזדמן הדבר שימצאו לנו רבנים, שגם להם יד ושם בעבודות כאלו, אינם כמובן, גרועים משאר בני-אדם בתור יהודים נאמנים לעמם, אבל לא מטעם התפקיד של הרבנות. יאמין לי ידידי, שאנכי איני מוצא בקרבי ביחושי אל תשוקת לקיחת-חלק בבנין-האומה המעשי שום תכונה רבנית, אלא פשוט מפני שאיש ישראל אנכי ככל המון בית-ישראל. מובן הדבר, שמצדי הנני בע"ה[4] נכון לעשות בכל שעת-הכושר, כל מה שבידי לכל מחשבה טובה ועצה טובה על ישראל. יתן ד' ויזמין לידי איזה אמצעים איך להיות חלקי בין בוני בנין עמנו. אסיר-תקוה [זכריה ט, יב] קשור-אמונה אני ב"ה, גדולה היא אמונתי, שכל רעש עולמי דנא של שעת מעבר-עולם שאנו חיים בו לא בא בעיקרו כי-אם בשביל ישראל. [על פי יבמות סג: "אין פורענות באה לעולם אלא בשביל ישראל"] תוצאות גדולות רבות-ערך במחשבת האדם והגיונו, בארחות החיים והמשפט, ברחשי האמונה ושירת העולם והחיים, מוכרחות הן להולד מתוך ההתגוששות הנוראה הזאת, ובעת יצירת חדשות, מחשבות חדשות, משפטים חדשים, רוח חדש וערכי-אמונה חדשים, כלפי העמים כולם, יד ישראל מוכרחת להיות באמצע. קרואים אנו כעת לתפקיד גדול וקדוש, למלאותו ברצון ודעה, לבנות את עצמנו ואת כל העולם ההרוס עמנו יחד, מה שלא פעלנו עד כה כי-אם ע"י[5] דחיפות והשמעות פסיכיות שיצאו מאצילות-רוחנו, וההתגלות של רוח-איתנים, אשר עומד הוא על פתחי היציאה אל-הפועל קשורה היא עם מצבנו הפוליטי בעולם ועם שובנו בהמון לארץ-אבות, בהכרה לאומית חיה וערננה, קדושה ואצילית, הראויה לגוי קדוש שומר אמונים, סגולה מכל העמים, זקן העמים ומורם, גואל התבל ומושהו מים השקר והרשעה.

והנני נותן לכבוד ידידי את ברכתי, ברכת אוהב נאמן, יברכהו ד' וישמרהו ונזכה לשמוח בשמחת גוינו להתהלל עם נחלתנו בהר צבי-קודש על אדמת-קדשנו חמדת לבבנו ומשוש גילנו כנה"י[6] ונפש ידידו מוקירו ומכבדו ודורש שלומו וטובו

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. העת"ר - השנה תרע"ה (1914/1915) - בצירוף אותיות
3. באי"י - בארץ ישראל
4. בע"ה - בעזרת השם
5. ע"י - על ידי
6. כנה"י - כנפשו היקרה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תשכח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"א ניסן תרע"ה - סנט גאלן **נמען:** הרב זאב רוגוזניצקי

עדיף להישאר במצרים ולא להתרחק מהארץ. הרב קוק מוכן לכתוב לטובתו, ומבקש פרטים על משפחתו שראה.

עיקרי הדברים

- להישאר קרוב לארץ.
- שאלות על המשפחה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], ס"ט גאללען, י"א ניסן העת"ר[2]

לכ'[3] ידידי היקר הרב הגדול בתו"י[4] סוע"ה[5] מו"ה[6] זאב ראגאזניצקי שליט"א[7], שלו'[8] וברכה.

שמחתי לראות מכתבו ולדעת משלומו וע"ד[9] מצבו קשה לי לתן עצה בריחוק מקום, ודאי אם יהי'[10] אפשר לטכס איזה תחבולה שיוכל להשאר במצרים, [הנמען היה ככל הנראה מן המגורשים מן הארץ בימי המלחמה; ראו (כרך ב', אגרת תשיז)] באלכסנדריא או בעיר אחרת מערי', עד יחונן השי"ת[11] וישתנה המצב לטובה, הי'[12] הדבר יותר מקובל ומרוצה מלהתרחק הרבה מא"י[13]. אם יראה כת"ר[14] שיש איזה מקום שדברי מכתבי יהי' להועיל עבורו, יודיעני נא ולא אמנע בל"נ[15] מצדי לעשות האפשרי לי לטובתו, והשי"ת[16] ינחהו במעגלי צדק והצלחה.

תודה רבה לכ"ת[17] ע"ד[18] פ"ש[19] מב"ב ומשפחתי. אולי יוכל לבאר לי בפרטיות את מצבם ואת מי מהם ראה ומה דבר עמהם, יהי' לי לטובה גדולה. והנני בזה חותם בברכה ואה"ר[20], כנה"י[21] ונפש המצפה לתשועת ד' בתוך כל שאר עמו מחכי ישעו, וכימי צאתנו מא"מ[22] יראנו נפלאותיו בב"א[23],

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. העת"ר - השנה תרע"ה (1914/1915) - בצירוף אותיות
3. לכ' - לכבוד
4. בתו"י - בתורה ויראה
5. סוע"ה - סיני ועוקר הרים
6. מו"ה - מורנו הרב
7. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. שלו' - שלום
9. וע"ד - ועל דבר
10. יהי' - יהיה
11. השי"ת - השם יתברך
12. הי' - היה
13. מא"י - מארץ ישראל

14. כת"ר - כבוד תורתו
15. בל"נ - בלי נדר
16. והשי"ת - והשם יתברך
17. לכ"ת - לכבוד תורתו
18. ע"ד - על דבר
19. פ"ש - פריסת שלום
20. ואה"ר - ואהבה רבה
21. כנה"י - כנפשו היקרה
22. מא"מ - מארץ מצרים
23. בב"א - במהרה בימינו אמן

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תשכט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ג אייר תרע"ה - סנט גאלן **נמען:** ד"ר ארתור רופין

בקשה לתת גם השנה מכתב לרב בן ציון ידלר לכל המושבות והחוות, לתיקון תרומות ומעשרות, ולממן את הוצאות השליח.

עיקרי הדברים

- תרומות ומעשרות גם בזמן המלחמה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], כ"ג אייר תרע"ה[2], ס"ט גאללין

לכבוד האדון המרומם החכם הנעלה מר ד"ר[3] רופין [ארתור רופין, מנהל "המשרד הארצישראלי"] נ"י[4], שלו'[5],

אתכבד בזה לבקש את כבודו שיואיל נא לעשות גם בשנה זו כמדתו הטובה בכל שנה ושנה, בהיותי בקירוב מקום באה"ק[6], לתן מכתב על יד שלוחנו הרב ר'[7] בנציון ידלר [ראו (כרך ב', אגרת תקפו), (כרך ב', אגרת תשלא)] נ"י, לכל המושבות והחוות אשר תחת דגלו, לתן לתקן את היבול כולו בתיקון הפרשת תרומות ומעשרות כדין תוה"ק[8], ואקוה שידע להכיר ולהוקיר את גדולת ערך חובת הקודש של קדושת האמונה והתורה והמצוה, למרות צוק הזמן, ויברכוהו בכל לב כל יראי ד' וחושבי שמו, והנני בזה חותם בברכה,

ברגשי כבוד והוקרה,

הק' אברהם יצחק ה"ק

נ. ב. כדרכו הטובה תמיד יטיב לתן גם כעת הוצאת השליח הדרושה. הנ"ל[9]

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרע"ה - השנה תרע"ה (1914/1915)
3. ד"ר - דוקטור
4. נ"י - נרו יאיר
5. שלו' - שלום
6. באה"ק - בארץ הקודש
7. ר' - רבי
8. תוה"ק - תורתנו הקדושה
9. הנ"ל - הנזכר לעיל

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תשל

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ג אייר תרע"ה – סנט גאלן **נמען:** יושבי מושבות יהודה והגליל

ברכה מרחוק אחרי כמעט שנה. הרב קוק כמה לשוב. הרב קוק מבקש להמשיך את תיקון תרומות ומעשרות על ידי הרב ידלר גם בשנה הקשה. 'ציון אל ירפו ידיך' – כל עיני ישראל נשואות אליהם.

עיקרי הדברים

- געגועים לארץ.
- המשך העישור.
- 'אל ירפו ידיך'.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], סט-גאללין, שווייץ, כ"ג אייר העת"ר[2]

מארץ-מרחקים ברכת אהבה וחבת קדש כאש עצורה אקרא לאחי היקרים, מחיי ארץ-חיים ומשובבי נתיבות עם עולם, יושבי מושבות אדמת-הקדש ביהודה ובגליל, ועליהם הועדים הנכבדים העומדים על עבודת החיים והשלו'[3] בנאות-השלו'[4] בארץ-חמדה, תקרת-עולמים לגוי קדוש.

אחי היקרים, בסיסי כל הגיוני ויסודי כל עשתנותי!

שלו' וברכת עולמים!

זה קרוב לשנה, אשר מאת ד' היתה זאת, כי נתרחקתי מארץ-חמדתנו, [הרב קוק יצא לכנס "אגודת ישראל" בגרמניה ונתקע באירופה עם פרוץ מלחמת העולם הראשונה] בהמון מחשבות, להרים נס בגולה לאחד לבבות להעלות אור חבוי בנשמות שוקקות לעבודת התחיה, תחית עם וארץ, באשיות נצח ואדרת קודש. והנה בין כה וכה קם הסער העולמי, המחולל נוראות בסופתו. והננו עומדים כמהים מצפים לצמח-ד' אשר יצמיח "בעל מלחמות זורע צדקות מצמיח ישועות", [מתוך ברכות קריאת שמע] ורוחי הומה בקרבי מדי יום ביומו: מתי אבוא ואראה, אשוב לארץ-חמדה לראות שלו'[5] אחי האהובים, החלוצים במלאכות-ד', ההולכת ועולה מכל רוחות-החיים ומכל מסבות-העתים להקים דברו החי לעד וקים לנצח, מרוכסי אדמת-נכר אזכרכם אחי, ממעמקי חבתי מעומק חיי אביע לכם ברכתי: ברוכים אתם לד' וברוכים כל מעשיכם בארץ-אבות.

והנה בהיותי עמכם יחד על אדמת-הקדש ראיתי טהר-רוחכם, לשמור, יחד עם עבודת המעשה לכל יבול ארץ-חמדה, את קדש ד' בישראל, וחקי התבואות והפרות, בהפרשת התרומות והמעשרות, כאשר היא שומה ע"פ[6] התורה והמצוה, קבלתם תמיד באהבה וכבוד, ותקותי חזקה שגם בשנה זו, עם כל צוק-עתיה, תהיו אמוצים ברוח טהור, רוח-אמונים המלא חיים ועז-קדש, וע"י[7] ציר-אמונים מאז הרב ר'[8] בנציון ידלר [המגיד הירושלמי, שליחו של הרב קוק לתיקון התרומות והמעשרות במושבות] נ"י[9] תתקנו כל חובות-הקדש כדת תורת-חיים, כסדר אשר כבר הונהג מאתנו זה רבות בשנים בעה"י[10].

והנני חותם בברכת-שלו' אחים אהובים ונאמנים, חזקו ואמצו, "ציון, אל ירפו ידיך!" [צפניה ג, טז] דעו את גדולת ערככם, עיני כל ישראל מצפון ומים, ממזרח וממערב, נשואות לדרישת שלומכם ואשרכם, להצלחת מפעליכם ורוממות-כבודכם. וצור ישראל יקום במהרה בעזרת ישראל ויאמץ חילכם וירומם קרנכם לשם ולתפארת, ונזכה בקרוב לשמח בישועת-ד' בראיית-פנים של חבה על אדמת-קדשנו וחמדת-חיינו, כנפשכם היקרה ונפש אוהבכם הנאמן, קשור בברית ידידותכם הנאמנה, לעד,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. העת"ר - השנה תרע"ה (1914/1915) - בצירוף אותיות
3. והשלו' - והשלום
4. השלו' - השלום
5. שלו' - שלום
6. ע"פ - על פי
7. וע"י - ועל ידי
8. ר' - רבי
9. נ"י - נרו יאיר
10. בעה"י - בעזרת השם יתברך

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תשלא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ג אייר תרע"ה - סנט גאלן **נמען:** הרב בן ציון ידלר

הרב קוק מזרז אותו לא לרפות ולנסוע גם השנה במושבות יהודה והגליל לתקן את העישור.

עיקרי הדברים

- זירוז לשליחות.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], כ"ג אייר תרע"ה[2], ס"ט-גאללין

שלו'[3] וברכה לכ'[4] ידידי הרב הגדול בתו"י[5] מו"ה[6] בנציון ידלר [הרב בן ציון ידלר, המגיד הירושלמי; ראו (כרך ב', אגרת תשכט)] שליט"א[7].

אחדשה"ט[8] באה"ר[9],

באתי בזה לזרז את כת"ר[10] שאל ירף ידיו מעבודתו בקודש, וכמעשהו בכל שנה וביחוד אשתקד יעשה בעזה"י[11] לנסוע במושבות יהודה והגליל ת"ו[12], לתקן את כל יבול הארץ בתיקון הפרשת תרומ"ע[13] כדין תוה"ק[14], ואקוה בעה"י[15] כי בני המושבות יקבלוהו באהבה כמדתם הטובה תמיד, ולמרות העת הקשה יתן ד' בלבבם להתאמץ במצות קדושת אה"ק[16] וחוקי ד' התלויים בה, ומהרה יחיש ד' לחנינו וירים קרן עמו וקרן ארץ חמדתו ונזכה להתראות בחדוה ונועם ד' על אדמת הקודש במהרה בחסדי א' למושעות.

והנני בזה ידידו חותם בכל חותמי ברכות, אסיר תקוות ישועת חומות וחיל בהררי קודש' במהרה בימינו בקרוב,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרע"ה - השנה תרע"ה (1914/1915)
3. שלו' - שלום
4. לכ' - לכבוד
5. בתו"י - בתורה ויראה
6. מו"ה - מורנו הרב
7. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
9. באה"ר - באהבה רבה
10. כת"ר - כבוד תורתו
11. בעזה"י - בעזרת השם יתברך
12. ת"ו - תבנה ותכונן
13. תרומ"ע - תרומות ומעשרות
14. תוה"ק - תורתנו הקדושה

15. בעה"י - בעזרת השם יתברך
16. אה"ק - ארץ הקודש

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תשלב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ג אייר תרע"ה - סנט גאלן **נמען:** הרב יונתן בנימין הלוי הורוויץ

תיקון תרומות ומעשרות צריך חיזוק, ובזמן המלחמה רוב התבואה נאכלת בארץ, כך שהתקלה חמורה יותר. הכוללים ו'אגודת ישראל' אינם יכולים לממן, וצריך מאה ועשרים פרנק לחודש. הרב קוק מבקש את עזרתו, וגם עזרה ל'שערי תורה' ביפו, שהוא 'עזוב מכל צד'.

עיקרי הדברים

- מימון העישור בזמן המלחמה.
- 'שערי תורה' עזוב.

נוסח האגרת עם ביאור

בעה"י[1], ס"ט גאללין, כ"ג אייר העת"ר[2]

שלו'[3] וברכה לכ'[4] ידידי היקר הרב המאוה"ג[5] אוצר תורה יראה וחכמה, כליל חמודות, רב פעלים לצדקת ד' בישראל מו"ה[6] יונתן בנימין הלוי איש הורוויץ [ראו (כרך ב', אגרת תקפד)] שליט"א[7],

אחדשה"ט[8] באה"ר[9],

מטרדת צוק העתים עברו ימים רבים, ימים של צער ונדודים, ולא פקדתי את כ'[10] ידידי כתר"ה[11] כראוי במכתבי ידידות. אקוה שיבין איך נבוכו מחשבותינו מעוצם סערת הזמן ומכל אשר עבר על אה"ק[12] ובניה ומצער ריחוק מבית מאויינו ארץ חמדתנו ת"ו[13]. יזכנו השי"ת[14] לשוב לשוש במשוש הררי ציון להתענג בנועם זיו קדשם וחיי נשמות מתק אוירם.

אקוה שלא ימוד לי, ידידי כתר"ה, כמדתי וימהר להשיבני ולכבדני במכתביו האהובים.

ועל של עתה באתי ע"ד[15] אשר עוררוני מירושלים ת"ו בענין תיקון תרומ"ע[16], [ראו (כרך ב', אגרת תשכט), (כרך ב', אגרת תשלא)] אשר רבות עמלנו בו וביחוד בנסיעתנו אשתקד, וכעת הדבר צריך חיזוק מרובה, ובקשו ממני מכתב לועדי המושבות ביהודה ובגליל, שהנני ממהר בעזה"י[17] לשלח כראוי בחזוק ואמוץ, ויותר שהדבר דורש התחזקות מצד דוחק המצב וסערת הזמן החמור, נתכפל באשר כל התבואות והפירות כמעט נאכלים באי"י[18] עצמה, שתקלת הטבלים, חלילה, חמורה הרבה יותר מבזמנים הרגילים של הוצאתם לחו"ל[19] כידוע. והנה החלק של ההוצאה, שהיתה נתנת מירושלים מהכוללים, אין כעת מה לחשוב ע"ז[20], כי הכל דלל וחרב עד ירחם ד', ומה גם החלק הנועד מאז להנתן מאגודת ישראל, סכום ההוצאה הדרושה כעת לפי מכתבם עולה מאה ועשרים פרנק לחודש, ע"כ[21] אבקש בזה מכתר"ה[22], יתאמץ נא למען קדושת זכות הרבים וקיום פליטת קדושת ארץ חמדתנו וזכות קיום המצות התלויות בה, שאליהם עינינו ולבנו, להוציא אל הפועל את דבר עזרת ההוצאה הדרושה עד כמה שתשיג ידו הטובה, ונחזיק בזה ידים רפות ויתאמצו העוסקים בעבוה"ק[23], שליחינו הנכבדים בערי יהודה והגליל, במושבות ובחוות, ולא יבוטל יסוד הקודש אשר נתבסס בעזה"י במכונו באה"ק[24].

בבטחוני שישים כתר"ה, בכל חום אהבת התורה והמצוה וחבת הקודש, קדושת הארץ ומצותיה, אשר בלבבו הטהור, את לבבו לדברי, ועשה יעשה וחפץ ד' בידו יצלח להרים את התרומה הדרושה למטרת הקודש, הנני בזה מקצר ואומר שלו' וברכה באה"ר, כנה"ה[25] ונפש ידי"ע[26] דוש"ת[27] מצפה תשובתו במוקדם, ברגשי כבוד וידידות,

הק' אברהם יצחק ה"ק

ודאי קבל כתר"ה את הנדפס מחוברת המסען שנשלח על האדרסה של הרב ד"ר[28] נובל [נחמיה נובל מפרנקפורט] נ"י[29]. הנ"ל[30].

מדי דברי אעיר את לב כתר"ה ידי"נ[31] שליט"א, אולי יוכל לעשות איזה טובה למוסד "שערי תורה" ביפו. [ראו (כרך ב', אגרת תשכג)] לבי הומה עליו ועל גורל המלמדים, ת"ח[32] יקרים, ובני העניים הנזקקים לבית התבשיל של העובדים בו, גם לרבות בית המלאכה שהוא ג"כ[33] חטיבה יפה, וטוב הדבר שדגלו מסור בידי שלומי אמונים. בצוק העתים הללו הוא נעזב יותר משארי המוסדות. ירושלים סוף כל סוף נפקדת תל"י[34] ברבת בני עם ד', והמוסדות אשר לרוח הזמן הלא ישנם רבים תומכים ומחזיקים בהם, אמנם זה המכון לתורה ולתעודה ללמוד גפ"ת[35] והדרכה נאמנה ביראת ד' כימי עולם, ובהיותו עומד ביפו, הרי הוא עזוב מכל צד, חושב אני למצוה רבה להתאמץ להחזיק בו. ואקוה שיעשה כתר"ה כחכמתו ונדבת רוחו להמציא לו עזרה, והנני בזה כופל את תודתי למפרע על המחשבה ועל המעשה, על ההשתדלות ועל הפעולה, אשר אקוה שתעלה בידי מר חביבי שליט"א בעזה"י. הנ"ל

1. בעה"י - בעזרת השם יתברך
2. העת"ר - השנה תרע"ה (1914/1915) - בצירוף אותיות
3. שלו' - שלום
4. לכ' - לכבוד
5. המאוה"ג - המאור הגדול
6. מו"ה - מורנו הרב
7. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
9. באה"ר - באהבה רבה
10. כ' - כבוד
11. כתר"ה - כבוד תורתו רום הדרתו
12. אה"ק - ארץ הקודש
13. ת"ו - תבנה ותכונן
14. השי"ת - השם יתברך
15. ע"ד - על דבר
16. תרומ"ע - תרומות ומעשרות
17. בעזה"י - בעזרת השם יתברך
18. בא"י - בארץ ישראל
19. לחו"ל - לחוץ לארץ
20. ע"ז - על זה
21. ע"כ - על כן
22. מכתר"ה - מכבוד תורתו רום הדרתו
23. בעבוה"ק - בעבודת הקודש

24. באה"ק - בארץ הקודש
25. כנה"ה - כנפשו הטהורה
26. ידי"ע - ידידו עוז
27. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
28. ד"ר - דוקטור
29. נ"י - נרו יאיר
30. הנ"ל - הנזכר לעיל
31. ידי"נ - ידיד נפשי
32. ת"ח - תלמידי חכמים
33. ג"כ - גם כן
34. תל"י - תודה לא-ל יתברך
35. גפ"ת - גליל פתח תקוה (או: גבול פתח תקוה)

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תשלג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ו אייר תרע"ה - סנט גאלן **נמען:** הרב מאיר בר־אילן (ברלין), אמריקה

הרב קוק ממליץ על הלל פרלמן, צעיר מוכשר מבני ציון שנדד לאמריקה בלי תומך. השעה מחייבת 'לאחד מפלגות וכוחות מפוזרים' לקראת תחיית האומה. 'בהלות הזמנים... יאמצוהו'.

עיקרי הדברים

- המלצה על הלל פרלמן.
- איחוד כוחות.
- התקופה מאמצת.

נוסח האגרת עם ביאור

בעה"י[1], ס"ט גאללין, שווייץ, כ"ו אייר העת"ר[2] [סנקט גאלן, כ"ו אייר תרע"ה (1915)]

ישאו הרים שלו'[3] [תהלים עב, ג] וברכות מרובבות לכבוד ידידי חביבי איש חיל רב פעלים הרב המאוה"ג[4] אוצר נחמד ונבון, מלא כח ד' ועם קדשו וחבל נחלתו מו"ה[5] מאיר ברלין [הרב מאיר בר-אילן (ברלין), ממנהיגי "המזרחי", ששהה אז בארצות הברית] שליט"א[6],

אחדשה"ט[7] באה"ר[8],

מרחוק שמעה אזני רב קשב מפעולות כת"ר[9] במסעיו לשם ד' ועמו, ושפרה עלי השמועה ביותר בהיותי עצור פה בגולה, מאז נסעתי אשתקד חמוש ברעיונות שונים [הרב קוק יצא מהארץ בקיץ תרע"ד כדי להשתתף בכנסייה הגדולה של "אגודת ישראל" שתוכננה בברלין, ונתקע בשווייץ בפרוץ מלחמת העולם הראשונה] לעבוד ולמשא, לרומם רוח ולהרעיף טללי רצון בישע עליון לאחד לבבות פזורים לשם בנין עמנו וארץ תחייתנו עדי עד, והנה התחולל הסער ויעכב את כל המהלכים, והנני מעוכב פה על אדמת נכר עד אשר ירחם ד' ויפתחו שערים, וזרע השלו'[10] יתן פריו [על פי זכריה ח, יב] לשוב לעבודת הקודש בהררי קודש בחסדי צור ישועתנו ב"ה[11].

על של עתה באתי לטובת אחד הצעירים היותר מצויינים מבני ציון היקרים, הוא ידידי החביב החתן הרב החריף ובקי שלם ורב תבונות מר הלל פרלמן [ראו (כרך ב', אגרת תשלד)] נ"י[12], [הלל פרלמן, מתלמידי הרב קוק ביפו, שנדד בימי המלחמה לאמריקה; ראו (כרך ב', אגרת תשלד)] אשר מתגרת יד הזמן נדד מני קודש לאמריקה, ומשם נודעתי שהוא מאין מכיר ותומך. וצר לי מאד על כלי חמדה כזה, שלא יפותח חלילה ולא יוציא אל הפועל את כשרונותיו הנפלאים, מכובד יד העניות המנולת כל יופי ונשגב. [המנולת – על פי לשון חז"ל: "העניות מנוולת" (נדרים סו)] אבקש בזה את כבוד אהובי: יעשה נא כברכת ד' עליו בהשפעתו בחוג מכיריו ומוקיריו ומעריציו הרבים, בשבתו שם באמריקה, לכונן יסוד של התקרבות הגונה ומכובדה להצעיר היקר הנ"ל[13], למען תשיג ידו להוסיף לקח לתורה ולתעודה, ויהי'[14] לברכה לישראל בעזה"י[15],

והנה ידידי הנעלה, מה יקר לי אם יכבדני כתר"ה[16] בדבריו היקרים ואם יודיעני כל דבר נכבד אשר נפל בעבודתו בקודש, ותקותנו חזקה ואיתנה היא בעזה"י, כי הימים הבעל"ט[17] ומסבות התבל הנבוכות

יביאו הרבה חדשות לטובה למצב עמנו וארץ אבותינו ולכל מהלכה של תחית האומה. אבל השעה מזרזת ביותר ויותר אותנו את חובתנו הנמרצה, לחגור את כל כחותינו המעשיים והרוחניים כולם, לאזור ישראל בגבורה ולעטרו בתפארה, לאחד מפלגות וכחות מפוזרים, להעשות לב אחד ומחשבה מרוכזת אחת בהסכמה עמוקה מלאה חיים ועז לחתור אל חוף התחיה התולדתית של חזון עולמים לגוי קדוש, נושאי כלי ד' הברו נא, [על פי ישעיהו נב, יא: "הברו נשאי כלי ה'"] האזרו חיל, אל יפול לבנו מכל מניעה, מכל מפריע וכל שטן העומד על הדרך. [על פי במדבר כב, כב] בהלות הזמנים לא יחלישו את רוחנו, כי אם יאמצוהו עוד בכמה וכמה מעלות בקודש. על כל דרך, על כל אופן של בנין, של אריגת ישועה, צריכים אנו להעמיד מצפה וכולם ציון ישאלו דרך הנה פניהם, [ירמיהו נ, ה] לקומם גוי בפועל וברוח.

תקותי חזקה שיואיל כבוד חביבי להודיעני מטובו ולשמחני במכתביו בכל פרשת המפעלים אשר הוא עסוק בהם, באותה המסירות-רוח המצוינה אשר הוחן בה בעה"י, והנני בזה ידי"ע[18] דוש"ת[19] חותם בכל חותמי ברכות ומלא תקוה וצפית ישועה מבעל מלחמות זורע צדקות מצמיח ישועות, [מברכת "יוצר אור" בתפילת שחרית]

. הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. בעה"י - בעזרת השם יתברך
2. העת"ר - השנה תרע"ה (1914/1915) - בצירוף אותיות
3. שלו' - שלום
4. המאוה"ג - המאור הגדול
5. מו"ה - מורנו הרב
6. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
7. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
8. באה"ר - באהבה רבה
9. כת"ר - כבוד תורתו
10. השלו' - השלום
11. ב"ה - ברוך השם
12. נ"י - נרו יאיר
13. הנ"ל - הנזכר לעיל
14. ויהי' - ויהיה
15. בעזה"י - בעזרת השם יתברך
16. כתר"ה - כבוד תורתו רום הדרתו
17. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה
18. ידי"ע - ידידו עוז
19. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תשלד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ו אייר תרע"ה - סנט גאלן **נמען:** הלל פרלמן

הרב קוק שמח במכתבו ומצטער שגם הוא התרחק מהארץ. מצורף מכתב המלצה לר' מאיר בר־אילן, וכדאי לפנות גם לד"ר זיידל. הרב קוק מבקש פרטים על בנותיו שנשארו ביפו, מרים ואסתר יעל הקטנה, וילדה חכמה וטובת שכל.

עיקרי הדברים

- עידוד והמלצה.
- געגועים לבנותיו.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], ס"ט גאללין, כ"ו אייר תרע"ה[2]

ידידי החתן היקר, האברך כמדרשו חריף ושנון, נבון בחדרי תורה וחכמה מר הלל פרלמן נ"י[3], שלו'[4], שלו',

שמחה מהולה בכאב עמוק הופיעה אלי בקבלת מכתבך היקר, שמחתי להודע משלומך הטוב ומלאתי צער על התרחקך גם אתה מארץ חמדתנו ומעיר קדשנו ביחוד. יואל ד' להשיב את כל המהלך לטובה ויפרוס סוכת שלומו על כל מעשיו, ונזכה לשוב לציון ברנה ושמחה.

ואתה, ידידי, חזק ואמץ ויהי ד' עמך ותגדל ותהי'[5] לשם ולתפארת בישראל. כראוי לך לפי כשרונות נפשך היפה,

קבל בזה את מכתבי לידידי הרב רמ"ב [הרב מאיר ברלין; ראו (כרך ב', אגרת תשלג)] נ"י והודיעני נא ממעשיך ומפעולתך בארץ נוד. דרש נא שלו' מכירי שמה. תחקור אחר ד"ר[6] מ. זיידל [ראו (כרך ב', אגרת תשו)] נ"י, אחד מידידי המובהקים הוא. אם יהי'[7] בידו אקוה שידאג לקרב אותך בעה"י[8], והנני חותם בברכה וצפית ישועה בקרוב, ידידך דוש"ת[9],

הק' אברהם יצחק ה"ק

אבקשך אהובי כאשר היית איזה זמן בביתי הודיעני נא משלו'[10] כל ב"ב[11] שי'[12]. ביחוד אם ראית ילדותי אשר הנחנו בביתנו, את בתי' מרים ואת הקטנה אסתר יעל [בנותיו של הרב קוק, שנשארו בארץ בזמן שהותו בחו"ל] שתחי'[13]. אין די באר את גודל המצוה כאשר תודיעני בפרטיות מה ידעת מהן ומה ואיך מעשיהן. אולי הי'[14] לך לפעמים ביחוד איזו הזדמנות לדבר עם הקטנה אסתר יעל, שהיא ילדה חכמה וטובת שכל יותר מכפי ערך שנותי', תשיב בזה את רוחנו אם תוכל להודיענו דברים ברורים אודותה. הנ"ל[15]

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרע"ה - השנה תרע"ה (1914/1915)
3. נ"י - נרו יאיר

4. שלו' - שלום
5. ותהי' - ותהיה
6. ד"ר - דוקטור
7. יהי' - יהיה
8. בעה"י - בעזרת השם יתברך
9. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
10. משלו' - משלום
11. ב"ב - בני ביתו
12. שי' - שיחיה
13. שתחי' - שתחיה
14. הי' - היה
15. הנ"ל - הנזכר לעיל

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תשלה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"א תמוז תרע"ה - סנט גאלן **נמען:** ד"ר משה זיידל

הם שקלו לעבור לנוייאשאטל, אצל ד"ר אשר, אך נשארו. את הוצאותיהם הם לוקחים בהלוואה מר' אברהם קמחי, וקשה לו לסבול זאת. הרב קוק מצטער שאינו יכול לפעול למען העם מהגולה, והשיעורים עם צבי יהודה מקלים עליו. אין להתייאש: 'מן השמות הגדולות... קרן ישועה עתידה לצמוח', ייבנה רוח חדש, ושום זיק טוב לא יאבד. 'אנשי מפעל ואנשי רעיון יוועדו עוד יחד על הרי ישראל'.

עיקרי הדברים

- מצבם בגולה.
- הלוואות מקמחי.
- נגד ייאוש.
- רוח חדש אחרי המלחמה.

נוסח האגרת עם ביאור

בע"ה[1], י"א תמוז העת"ר[2], ס"ט-גאללען [י"א בתמוז תרע"ה (1915), סנט גאלן שבשווייץ] יצ"ו[3]

שלו' וברכת ד' וטובו, לכבוד חביבי יקירי הרב החכם הנעלה, אוצר חמודות במעלות ומדות כליל תפארה, מו"ה[4] משה ד"ר[5] זידל [משה זיידל, מתלמידיו הצעירים של הרב קוק ביפו, ולימים חוקר מקרא] שליט"א[6]. וכא"ל[7] עתרת שלו'[8] עדי עד.

ידידי ומחמדי, אין לי די התנצלות על האיחור הגדול, אשר אחרתי מהשיבה דברים על מכתביך הנחמדים, ראשון גם שני, רק גלגולי-הסבות של דחיות-הזמנים, סבוכי-הרעיונים וכבדות-העתים, הם הם אשר גרמו דחיית החובה החביבה, ואתך הסליחה.

רעיונות רבים עברו עלינו מעת הגיעונו מכתביך החמודים עד כה, בדבר מחשבותנו על-אדות ישיבתנו בגולה, בנודנו מארץ-חמדה, אשר עינינו ולבנו אליה הומים. חשב חשבנו ג"כ[9] במשך הזמן להעתיק את גלותנו לנאייאשאטעל, [נוייאשאטל שבשווייץ] מקום תחנותו של ידידנו היקר מר ד"ר אשער נ"י[10] אשר הרבה לבקשנו לסור אליו בהיותו מוכן להקצות בעדנו דירה הגונה, ובכל אותות אהבה חפץ למלא כל הדרוש למעננו, ועד כה טרם החלטנו דברי ולעת-עתה הננו מעוכבים פה במקומנו הקודם, ועינינו צופיות לרחמי שמים שיאיר פניו אלינו להשיבנו למחוז-חפצנו אל אדמת-הקודש אשר גלינו ממנה.

זולת זה אשר תאבה חביבי לדעת מדבר מצבנו הגשמי, תל"י[11] לא חסר לנו מאומה עד כה, באשר הננו לוקחים מדי חודש בחדשו את צרכי הוצאתנו מיד היקר ר' אברהם קמחי מפה, ביד נדיבה, ותקותנו לסלק לו כל אשר אנו מקבלים ממנו, לעת ירחם ד' ויחוש לחנינו להשיב את שבותנו. ואם אמנם קשה לי מאד לסבול מעמד כזה, אף כי לא אדע עד כמה ימשך המצב לפי המבוכות והסיבוכים של עורכי המלחמות, נקוה לד' שלא יטשנו ולא יעזבנו, וימינו תסעדנו תמיד ברב חסדו, ויה"ר[12] שלא נצטרך לידי מתנת בו"ד ולא לידי הלואתם, כי ישיבנו אל מכון מאוינו במהרה בקרוב.

מה מאד הייתי חפץ שתתגלגל על-ידי, לפחות ע"י[13] גלותי, איזו פעולה או פעולות לטובת עניני כלל עמנו ולעניני ארה"ק[14] וישובה הרוחני והחמרי ביחוד. אמנם עד כה גם זאת לא עלתה בידי למורת רוחי. יושב אני רחוק מכל מרכז ומעטים המה מאד היחושים עם כל פועל ומשפיע מכל צד ופנה. ת"ל[15] שהזמין הדבר שבני צב"י[16] שיחי'[17] הוא עמנו, [בנו, הרצי"ה] והנני מקיל את עול מעמסת הגלות ע"י שיעורי-תורה, ושיחות לפעמים. ובצפייתנו נצפה לאור ד', כי מתוך העלטה המקפת יבקעו קוי-אורה הלוך ואור עד נכון היום, [על פי משלי ד, יח] בחסד-ד' על עמו ועל עולמו ויראיו.

ע"ד[18] השילוח של הכסף, רב תודות לך על אותות האהבה וההתעניינות במצבנו, אבל כפי האמור תדע יקירי, שלא הי'[19] זה מן הצורך שתכביד עליך בשבילנו, בעת אשר ת"ל אין אנו חסרים דבר עד כה בעה"י[20]. ולולא כבודך היקר ואהבתך היינו שולחים לך בחזרה, אך לא יעשה כן בין ידידים נאמנים. יזכנו השי"ת[21] להועד יחד בהר צבי קודש, בשוב ד' את שבותנו, ונספר בטוב לבב את כל אשר עבר. בהודות לד', בהגלות טובו על עמו ונחלתו על אדמת ישראל וחבל נחלתו.

ואתה יקירי וחביבי, אל נא תמוד לי כמדתי, [אל תנהג עמי כפי שנהגתי עמך, באיחור התשובה; על פי סוטה ח: "במדה שאדם מודד בה מודדין לו"] ואת מכתביך היקרים אל תעכב, ואל תמנע ממני מתקך וטובך בהודיע מכל אשר עמדך משלומך ומעמדך, ומה אשמח אם בית יבנה ד' לך, [על פי שמואל ב ז, כז] כאשר יאתה לכבודך ויקרת ערכך, ושבט הצדק ינוח על גורלך [על פי תהלים קכה, ג: "כי לא ינוח שבט הרשע על גורל הצדיקים"] בעזה"י[22].

ואם כי מעורפלות הן המחשבות בעת-המבוכה הזאת, והפרטיות היא נבלעת כ"כ[23] במהומת הכלל, עד כי כמעט אובדת היא את דרכה, אבל חלילה, לא לנו, לא לנו, דרך היאוש ושפלות-הידים. אנו יודעים ברור, מאמינים ומכירים ברור, כי אל דעות ד' ולו נתכנו כל העלילות כולן, [על פי שמואל א ב, ג: "כי אל דעות ה' ולו נתכנו עללות"] ומן השמות הגדולות הנעשות בארץ [על פי תהלים מו, ט: "אשר שם שמות בארץ"] מכל ההרס הגדול אשר במחנות ישראל ובמערכות העולם בכלל קרן-ישועה עתידה לצמח. רוח חדש ודאי יתכונן בעולם, וכל תכונות העבודות השונות, המגמות והחפצים הטהורים, אשר טובי-לבב ואנשי-קודש הגו והרו מעולם ועד עולם, ישובו להתגלם בצורה יותר מפוארה, יותר מחוטבה ומבוררה, וזכי-רעיון וצחי-חפץ ימצאו בחיים הבאים להתחדש בעולם בסיס יותר אמיץ וחזק לכל הגיוני-לבב העדינים הנובעים ממקור קודש הקדשים. וממילא מובן, שמה שנוגע לאור ישראל, לצפיית ישועתו והגלות קרבת הכשרת גאולתו, כל אשר יזוכך העולם ומחשבותיו יתרוממו לחוגים יותר מחודשים בטוהר - הנה הכר מתרחב להתפשטות זיוה לא יבטל כל זיק של טוב אשר החל להגלות, כי דבר ד' אחור לא ישוב ריקם, [על פי ישעיהו נה, יא] כי-אם ישוב לפרח במובן יותר עמוק, יותר רענן, יותר מקורב אל מקורו העל הצביון המהותי שאליו הוא צריך לשוב.

אנשי-מפעל ואנשי-רעיון יועדו עוד יחד על הרי ישראל, ובדבר הרי ישראל. חסן-ישועות [על פי ישעיהו לג, ו] לגוי קדוש ישוב ויראה לאמרה חיה בעולם-החיים הגדול, אשר יתנער מתרדמתו השכורה מיין חמת תנינים [על פי דברים לב, לג] של מלחמת רבת הדמים, שהננו רואים את פלצותיה, ממקור הקודש של האמונה הטהורה מורשה קהלת יעקב, [על פי דברים לג, ד] ממקור ישועות חכמת עולמים, בדעת כבוד שם ד' אל עולם, הקורא הדורות מראש, [על פי ישעיהו מא, ד] הבונה עליות התולדה כולה במפלאות נוראות,

בגלגלים נפלאים ומחוטבים, כבנין העולם הגדול המסודר בהדר גבורת תפארתו. ובשם אלהינו נזכיר [על פי תהלים כ, ח] ונקום ונתעודד ומכל עברים עוד יקיצו נרדמים, וזרמים חזקים ואמיצים, ורוחות מלאים חיים טהורים וקדושים ממקור ישראל בקרוב עוד יבואו לרומם רוח ולשגב כל ישע וכל חפץ-קודש, והר-ד' וצבי נחלת ארץ חמדה תעשה עוד ביתר כבוד והוד, ברושם יותר עמוק וברור, לתל-תלפיות [על פי ברכות ל: "תל שכל פיות פונים בו"] לכל בית ישראל, וממנו להמון רבה, לכל האדם ולכל היקום, כדבר ד' אשר נאמן.

והנני בזה ידידך הנאמן מצפה לתשועה, לעוז במעוז חדות ד' במרומי הררי צבי קודש במהרה בימינו בקרוב,

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. בע"ה - בעזרת השם
2. העת"ר - השנה תרע"ה (1914/1915) - בצירוף אותיות
3. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
4. מו"ה - מורנו הרב
5. ד"ר - דוקטור
6. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
7. וכא"ל - וכל אשר לו
8. שלו' - שלום
9. ג"כ - גם כן
10. נ"י - נרו יאיר
11. תל"י - תודה לא-ל יתברך
12. ויה"ר - ויהי רצון
13. ע"י - על ידי
14. ארה"ק - ארץ הקודש
15. ת"ל - תודה לא-ל
16. צב"י - צבי יהודה (בנו של הרב קוק)
17. שיחי' - שיחיו
18. ע"ד - על דבר
19. הי' - היה
20. בעה"י - בעזרת השם יתברך
21. השי"ת - השם יתברך
22. בעזה"י - בעזרת השם יתברך
23. כ"כ - כל כך

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תשלו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ט מנחם אב תרע"ה - סנט גאלן **נמען:** כנראה אליהו זאב לוין־אפשטיין, ניו יורק

גבאי מוסדות הקודש מתלוננים שהם מקופחים בתמיכה. 'בפיקוח נפש אין מקום להפלות בין אחים', וזה מעליב את שומרי המצוות. הרב קוק מבקש לדעת על מצב המושבות אחרי המלחמה והארבה, על מצבם הפוליטי, ועל פעולות יהודי אמריקה לעתיד.

עיקרי הדברים

- קיפוח מוסדות הקודש.
- אין הפליה בפיקוח נפש.
- בקשה לידיעות.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], סט-גאללן, י"ט מנ"א[2] העתר [סנקט גאלן שבשווייץ, י"ט במנחם אב תרע"ה (1915)] *

חביבי המרומם, באתי במכתבי זה לכבודו להעיר לבו הטהור, כאשר נכאבתי מאד כי קבלתי מכתב מגבאי המוסדות שהם אנשים נכבדים ונאמנים, שקובלים שהמוסדות נעזבים ונהדפים מאד ביחש לתמיכה, ושאין מכירים את זכותם בתור מוסדים נכבדים העומדים ברום העולם החנוכי בישראל ובארץ ישראל. אבקש בזה מכבוד ידידי: יקח נא דברים בזה עם סיעת אנשי-המעלה הפועלים הנאמנים בתמיכת ארץ-ישראל, וכולם יחד יעמדו בפרץ הזה. כי בכלל אין מקום בפקוח-נפש, כפי מטרת התמיכה בעת-המצוקה הזאת, להפלות בין אחים, ועוד הדבר מדאיב ומעליב מאד את לב כל שלומי אמונים בישראל, אשר תגיע לאזניהם השמועה שמוסדי-הקודש, הנאמנים לדגל התורה והמצוה וקדושת דת-קודש בתמותה, הנם בגלל זה נרדפים מאת ראשי העובדים לטובת פקוח הצדקה באי"י[3]. בטוח אני שדברי אלה המעטים יקלעו אל מטרתם, ובזריזותו המצוינה וטוב לבבו הישר ימהר ויחיש מעשהו לתקן המצב ביחש המוסדות הק'[4] כראוי.

אף גם זאת אבקש מכבוד חביבי להודיעני ממצב הענינים בארצנו הקדושה, אשר אקוה שכבודו יודע אותם על בורים. פה הנני רחוק מכל מרכז, ומעטים ודלים הם הדברים הבאים משם בחוג ידיעתי. מצב המושבות כעת, אחרי המשברים הגדולים, הפרטיים והכלליים, מכח המלחמה וגורמיה ומכת הארבה ותוצאותיו, [מכת הארבה הקשה שפקדה את הארץ באביב תרע"ה] כמו-כן המצב הפוליטי של אחינו שם כעת, ויחשה האמתי של הממשלה אליהם. כמה הומה לבי על משאת-נפשנו אשר ירדה במעלות רבות אחרי אשר התקדמה כבר תכונת ישוב * חסרה התחלת המכתב בהעתק. כמדומה שהוא אל מר אליהו זאב לוין עפשטיין [זאב לוין-אפשטיין; ראו (כרך ב', אגרת תשכג)] בניויורק ארץ-ישראל בכלל.

אמנם בטח לבי בצור ישראל ב"ה, כי כל אלה המאורעות הקשים אינן כי-אם נסיונות לנו לחזק ולאמץ את רוחנו אל העבודה הדורית הלאומית ולכוין ביחוד את לבבנו לאבינו שבשמים, מקור הנצח והגבורה, ליסד את מוסדותינו הלאומיים ושאיפותינו כולן ע"פ[5] רוח ישראל סבא, [ישראל הזקן – כנסת]

[ישראל] רוח ד' אשר על עמו, שבאמת רק רוח קודש עליון זה הוא היסוד העיקרי הרודה בחיי התנועה הלאומית באמתתה. אבטח בידידותו, שייטיב לשמח לבבי בדבריו הנכבדים ולהעמידני על האמת בכל עניני אה"ק[6] מחמד לבבנו עדי עד, והנני מגיש לו תודתי הנלבבה מראש.

ומה הם מעשיהם של טובי אחינו באמריקא כעת ע"ד[7] המצב הכללי של עמנו הנתון בצרה איומה בהוה, ומה היא השיטה היסודית שלהם ע"ד אחיזת אמצעים בשביל המצב השוטף לימים הבאים, המתגברים הם אותם אשר כח בהם שלא להתרפות בעת-צרה ולחדור בעינים פקוחות מתוך האפלה הזמנית אל תקות אורים העתידים לבא והמצפים מאד, להתגשמותם בחיים ובפועל, לעומק-הרצון ולזירוז כח-הפועל אשר בקרבנו? הרבו אנשים המכירים, שמשפט-האחיזה אשר לחיי-שעה וחיי-עולם זה בזה לא ישתנה בשום זמן ועדן כלל, וגם - ואולי דוקא - בעומק חשכה השעה מוכשרה היא לנשיאת-עין להקפים רחוקים ולשאלות רבות-ערך בחיי האומה כולה, ועם זה שלא לעזוב גם לרגע את צרך-השעה ואת הצלת החיים הזמניים של רבבות אלפי אחים בגולה ובארץ-אבות, לחזקם ולאמצם להושיט ידי-עזרה לכל ולדבר דברי אמוץ וחזוק לכל נכשלים, יחד עם העזרה החמרית המושטה להם -? חזקו אל תיראה ותשועת-ד' בא תבא, [על פי ישעיהו לה, ד וחבקוק ב, ג] כי לא אלמן ישראל מאלהיו. [ירמיהו נא, ה]

והנני חותם בכל רגשי-כבוד וחזוק-ידים, בצפית ישועת-ד' לעמו וארץ-חמדתו ולכל יצוריו,

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. מנ"א - מנחם אב
3. באי"י - בארץ ישראל
4. הק' - הקטן
5. ע"פ - על פי
6. אה"ק - ארץ הקודש
7. ע"ד - על דבר

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תשלח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ד' תשרי תרע"ו - סנט גאלן **נמען:** יהושע ברזילי

'ההריסה העולמית' פגעה יותר מכל בעם ישראל, ובארץ באו שבר על שבר: המלחמה, המשבר והארבה. כל אלה מעידים שאנו לקראת 'בניין חדש'. 'תשובה לאומית', שמשיבה לב בנים אל 'האבות אדירי האמונה', באה תבוא. הכוחות שיבשו ירוטבו מ'לשד חיים שבמקור ישראל', והארץ והגולה יתקשרו בעבותות חדשים.

עיקרי הדברים

- הפגיעה בעם ובארץ.
- לקראת בניין חדש.
- תשובה לאומית.
- קשר חדש בין ארץ לגולה.

נוסח האגרת עם ביאור

בעזה"י[1] ס"ג, [סנקט גאלן, עיר בשווייץ] ד' תשרי עתר"ו[2].

כי[3] ידידי החכם הנעלה, הסופר המצוין אשר עטו ולבו מסורים לעמו ונחלתו מר יהושע ברזלי נ"י[4].

שלו'[5] וגמח"ט[6].

כברק אור במחשכים נדמה לי מכתבו היקר וברכתו ברכת אוהב טהר-לב. הנה עלילות עולמיות וסערות-תבל הן הגורמות את רחוקנו כעת ממקום בית חיינו מארץ-אבות, ארץ הצבי [כינוי לארץ ישראל (על פי דניאל יא, טז)] והחיים, ארץ הקודש התחיה והתקוה לעמנו האהוב, שהננו קשורים בה בכל חושנו בנו, בכל המון-חיינו, בכל רוחנו ונפשנו. ונפשי צופיה היא מדי יום ביומו לתשועת ד' שיפלס לנו הדרך לשוב אל הקודש ויביאנו לשלום לשמחנו בנאות-ארצנו. אבל יסוד כל המחשבות לעת כזאת לכל בעל-נפש הלא הולך הוא ומתבסס בהכרה על הערכים הכלליים, הערכים הכלליים של העולם כולו, ועמהם ובתוכם ובחזיון אידיאלי הננו אומרים ג"כ[7] בבטחה של אמונת-אומן והכרה פנימית: במרכזם,- הערכים שלנו, ערכינו, שפיותינו ושאיפותינו. ההריסה העולמית הכללית הנכחית נגעה ביותר מכל, לפי-הערך, בשלד הגדול של עמנו, בגליותיו, בשלד האיום, שרוח חיים מרחף בנסים גדולים ממעל לו, בשאר-רוחו המרקיע לשחקים, באמונתו הקדושה, העמוקה מכל תהומות רבה, בנחלת-קדשו, במורשת תורתו מצותיו ותפלתו, במדותיו ותכונותיו המיוחדות, המקודשות והמצוינות, והרוממות מכל הלשונות. והגויה הלאומית אשר לרוח הגדול הזה, שהיא מאז כמו חללים שוכבי-קבר, [על פי תהלים פח, ו] הנה היא נפזרה עוד לכל רוח, בדלדול כואב צורב וצובט את הלב בכל עמקיו.

ובמקום התקוה, בא"י[8], יד ד' נגעה וההרס גם שם הגיע, שבר על שבר: פגיעת המלחמה, משבר-העולם, ובינתים הארבה. [מכת הארבה הקשה שפקדה את ארץ ישראל באביב תרע"ה] עדים הם כל אלה, שהננו עומדים לקראת

בנין חדש או מתחדש. זמן חדש יבא להגלות בבליטות יתרה, שבו ידע ג"כ קצת העולם, אשר אמנם יותר מכל ידע ישראל את כל אשר יהגה רוחו כבר, ולשמים עיניו ישא בכל מפעליו ובכל שאיפותיו.

תשובה לאומית, המבריאה את החיים, המוסיפה כח ואמץ, המחזקת את התקוה והמשיבה לב בנים אל אבות, [על פי מלאכי ג, כד] אל האבות הגדולים, אל האבות הראשונים, אל האבות אדירי האמונה, אדירי הקודש, אל האבות אשר שם ד' נשאו על שפתותיהם באמת ובצדקה בגדל אמונה, בגדל חיים, - בא תבא. והוספה זו נקוה שיוסיף לנו המשבר העובר גם בגולה וביותר בארץ-התחיה, והכחות אשר נתיבשו מיובש חמריות זעירה ירוטבו, והרטיבות תהיה רטיבות עצמית: לשד-חיים שבמקור-ישראל הוא מתהווה וזולף בתעצומו, [ונוטף בעוצמתו] ומחשבות כלליות, יותר אדירות ויותר מתדמות לאלה של גבורי-הקודש רבי-התעצומה אשר בדרכיהם הננו חותרים ללכת, יפכו [יפכו כמים, יזרמו] ויהיו למקור ברכה, למקור ספרות ולמקור-חנוך, למקור חיים והליכותיהם, למקור מצעדים של היחיד ושל הצבור, והכשרונות יתאגדו אחד אל אחד והארץ והגולה יתקשרו בעבותים חדשים, אשר חזון תחיתנו יוחל יותר על-ידם להגלות בכל ערכיו, בצעדים יותר עזיזים, בתמונות יותר מזהירות, ובעיקר באמונה יותר עמוקה, יותר נלהבה ויותר מחיה.

הבה נקוה לעזרת מצר [על פי תהלים קח, יג] ולאורות מאופל, ובמרום הררי ציון יראנו ד' בישועתו ויחדש ימינו כקדם. [איכה ה, כא]

ידידו מוקירו מצפה לתשועת ד' על עמו ועל עולמו,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

---

1. בעזה"י - בעזרת השם יתברך
2. עתר"ו - השנה תרע"ו (1915/1916) - בצירוף אותיות
3. כ' - כבוד
4. נ"י - נרו יאיר
5. שלו' - שלום
6. וגמח"ט - וגמר חתימה טובה
7. ג"כ - גם כן
8. בא"י - בארץ ישראל

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תשלט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ה' תשרי תרע"ו - סנט גאלן **נמען:** הרב זלמן פינס

ברכת שנה טובה. 'הגרזנים והמשורים' של המלחמה הם רק כלים ביד ה', ש'חסדיו... עטופים במעטה נקמה'.

עיקרי הדברים

- ברכת שנה טובה.
- המלחמה - כלים ביד ה'.

נוסח האגרת עם ביאור

בעה"י[1], ה' תשרי עתו"ר[2]. [ה' בתשרי תרע"ו (1915), בימי מלחמת העולם הראשונה. הרב קוק שהה אז בשווייץ, שבה נתקע כשפרצה המלחמה]

שלו'[3] וברכת השנים גמח"ט[4] לכבוד ידי"נ[5] חביבי הרב המאוה"ג[6] אוצר תורה ותעודה הגביר המרומם לשם ולתפארת מו"ה[7] זלמן פינס [הרב שלמה זלמן פינס, למדן ומחבר ספרים, שהיגר בימי המלחמה לציריך, ושם פעל בענייני הציבור] שליט"א[8], וכב"ב[9] היקרים כולם יתברכו בכט"ס[10] בספר חיים טובים לאו"י[11] יוחקו, יה"ו שלום בחילם שלוה באהליהם. [על פי תהלים קכב, ז: "יהי שלום בחילך שלוה בארמנותיך"] חטיבה מול חטיבה [על פי ברכות ו: "אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם"] באהבה נאמנה אביא את ברכותי ממקור לב מלא אהבה והגות כבוד רב לכתר"ה[12] ידי"נ מר שליט"א, שהוא תמיד על לוח לבי כחותם. [על פי משלי ג, ג ("כתבם על לוח לבך") ושיר השירים ח, ו ("שימני כחותם על לבך")] יתן ד' צור כל העולמים ב"ה[13] שתהא השנה הזאת הבעל"ט[14] שנה שנראה בה אותם צמחי הישועה, שמצמיח הישועות ב"ה זורע ברב צדקות ע"י[15] כל העלילות השונות אשר לו נתנם, כי הוא ב"ה בעל מלחמות, [על פי ברכת "לא-ל ברוך" שבתפילת שחרית: "בעל מלחמות, זורע צדקות, מצמיח ישועות". המלחמה הגדולה אף היא בכלל מעשי ה', שמצמיח מתוכה ישועה] והגרזנים והמשורים הרבים, [על פי ישעיהו י', טו: "היתפאר הגרזן על החצב בו, אם יתגדל המשור על מניפו". המעצמות הלוחמות הן רק כלים בידי ה'] אשר אולי הם חושבים שידם היא העושה, ישיבו אל לבם, בהגלות אור ישועה, כי רק כלים הם נדחפים מיד החוצב והמניף, אשר מאד עמקו מחשבותיו, ואין קץ לחסדיו הנאמנים גם בהיותם עטופים במעטה נקמה נאפדת קנאה. [על פי ישעיהו נט, יז: "וילבש בגדי נקם תלבשת, ויעט כמעיל קנאה"] והננו מיחלים לחסדו כי ישיב את שבות עמו ואסירי התקוה ישיב לבצרון, [על פי זכריה ט, יב: "שובו לבצרון אסירי התקוה"] וירומם קרן דורשיו וחושבי שמו, ובאור שלומו יגונן על עמו ועולמו. והי'[16] זה שלו' וגמח"ט[17] ושמחת הרגלים [חג הסוכות, הבא אחרי ימי התשובה] ברב עז ודיצה, כנה"ר[18] ונפש ידי"ע[19] קשור באהבתו דורש"ת[20] מצפה לתשועה,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. בעה"י - בעזרת השם יתברך
2. עתו"ר - השנה תרע"ו (1915/1916) - בצירוף אותיות
3. שלו' - שלום

4. גמח"ט - גמר חתימה טובה
5. ידי"נ - ידיד נפשי
6. המאוה"ג - המאור הגדול
7. מו"ה - מורנו הרב
8. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
9. וכב"ב - וכל בני ביתו
10. בכט"ס - בכל טוב סלה
11. לאו"י - לאורך ימים
12. לכתר"ה - לכבוד תורתו רום הדרתו
13. ב"ה - ברוך השם
14. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה
15. ע"י - על ידי
16. והי' - והיה
17. וגמח"ט - וגמר חתימה טובה
18. כנה"ר - כנפשו הרמה
19. ידי"ע - ידידו עוז
20. דורש"ת - דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תשמ

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ו' תשרי תרע"ו - סנט גאלן **נמען:** הלל פרלמן ומאיר (חתנים)

תודה למאיר על הפרטים על בנותיו בארץ. להלל: אנו מול חזיון חסר תקדים, ויד ישראל חייבת להתגלות בו. אין לעשות פלסתר את המאמצים של השנים האחרונות, גם אם הם מעורבים בסיגים. נדידת יהודי מזרח אירופה תוליד קהילות ומוסדות חדשים. הרוחות החדשות, כשמטהרים אותן ומרכיבים אותן על יסוד קדושה, יתנו פרי. 'קרואים אנו למפעלים גדולים' - הגותיים, ספרותיים, מעשיים וחברתיים.

עיקרי הדברים

- תודה על הידיעות.
- לא לפסול את מאמצי הדור.
- טיהור הרוחות החדשות.
- קריאה למפעלים גדולים.

נוסח האגרת עם ביאור

בעה"י[1] ו' תשרי עתו"ר[2]. [ו' בתשרי תרע"ו (1915). הרב קוק ישב אז בשווייץ]

גמח"ט[3] לכבוד ידידי נפשי החביבים איש איש כברכתו החתן היקר הרב החו"ב[4] מוכתר במעלות ומידות יקרות מו"ה[5] הלל נ"י[6] והחתן היקר המופלג בתורה ויראת שמים צנוע ומעלי ומעוטר במדות ותכונות יקרות מר מאיר נ"י.

שלו'[7] שלו' וברכה באה"ר[8].

ידידי היקרים, יותר ויותר מדי עכבנו את התשובה על מכתבכם היקר, ואתם בטובכם תדינו אותנו לכף זכות, כי רק מטרדות הנפש של צער הגלות והמית הלב מהמצב הכללי ד' ירחם, נדחו הדברים.

רב תודות לך מר מאיר יקירנו על מכתבך המפורט, אשר הואלת בטובך לכתוב לנו בפרטיות ממצב ב"ב[9] באה"ק[10] ביחוד ממצב הילדות שי'[11], ישלם ד' לך גמולך הטוב וישמח את נפשך בכל אושר והצלחה ונזכה יחד לשמוח בשמחת ארץ חמדה על אדמת הקודש, בתת ד' ישועה לעולמו ולארצו ונחלתו במהרה במהרה בקרוב. ואתה מר הלל חביבי, יישר כחך על דבריך היקרים דברי נגידים [על פי משלי ח, ו] האמורים ברגש נכון ושאיפת לב טהור. עומדים אנחנו מול חזיון גדול ועצום אשר אין ההיסתוריה האנושית יודעת דוגמתו. אין ספק בדבר שחליפות רבות ערך כמוסות במעמקי חזיון עולם זה. ובזה ג"כ[12] אין ספק כי יד ישראל ברוחו בקולו של יעקב [על פי בראשית כז, כב: "הקל קול יעקב"] מוכרח פה להגלות. חלילה לנו לעשות פלסתר את כל המעשים והעלילות, השאיפות והמסיבות לעריגת חיים כלליים שעברו עלינו בשנים האחרונות. כמה שהם מעורבים בסיגים, כמה שעוד לא קבלו את צורתם הנכונה, ותארם החי בחיי אמת שלהם, הננו רואים בהם סוף כל סוף התאמה לחזון הקודש, אותות אשר לא ינכרו שהדברים נעשים ע"פ[13] מגמה עליונה, ויד ד' אוחזת בהם להחל דרך סלולה לעמו המיוגע מהמון צרותיו, וגם לעולמו הרובץ תחת משא החיים המעורבבים הכבדים עליו.

קשה ודאי להתוות כעת עדיין איזה דרך להמהלך, אבל בזה יכולים אנו להיות בטוחים, שהנדידה הנוראה של חלקים כ״כ[14] גדולים ועיקריים של אומתנו יושבת מזרח אירופה, [גירוש המוני היהודים מאזורי החזית ברוסיה ופליטתם בשנות מלחמת העולם הראשונה] ששם כח החיים הרוחניים הישראלים טמון וכמוס בחלקיו החשובים, וההכרח של חידוש בנין גשמי ורוחני של קהילות חדשות, מוסדי חינוך והיכלי תורה ותעודה חדשים, יביאו תוצאות חדשות רבות, ובודאי לטובה. מתוך אותם הרוחות החדשים המנשבים בעולמנו זה כיובל ויותר יש הלא מה לקחת כשמטהרים אותם, כשמרכיבים אותם ע״ג יסודות של טהרה ושל קדושה.

הדעות והשאיפות של בנין רוחני וגשמי לישראל, התשוקה האדירה של בנין הארץ והאומה למרות כח המניעות החיצוניות והפנימיות, החזיונות הכמוסים בתוך הרבה לבבות הוגים לרומם קרן ישראל ורוחו, לאגד יחד את גבורת החיים עם קדושת הנשמה, את כשרון הבינה עם מעמק האמונה, את זריזות הסידור עם צפית הישועה, כל אלה הם דברים שיתנו את פרים, ובעל מלחמות ב״ה[15] יצמיח מכלם את צמחי ישועתו. [על פי ברכת "לא-ל ברוך": "בעל מלחמות, זורע צדקות, מצמיח ישועות"] אחת ודאי נדע כי קרואים אנו למפעלים גדולים, למפעלים הגיוניים ומחשבתיים, למפעלים ספרותיים ופומביים, למפעלים מעשיים וחברותיים, למפעלים בתוכיות חיי הקודש חיי הנצח ולמפעלים בחיי השעה והחול, למפעלים מכל אלה המתגבלים בגבול ישראל, ולמפעלים מהם השוטפים ועוברים ונוגעים בזרמי החיים אשר לעולם הכללי ויחוסיהם הרבים עם עולמו של ישראל, אשר היה הוה ויהיה לברכה לכל משפחות האדמה [על פי בראשית יב, ג] כדבר ד׳ אשר נאמן לצור חוצבנו [אברהם אבינו; על פי ישעיהו נא, א–ב: "הביטו אל צור חצבתם... הביטו אל אברהם אביכם"] מני אז. אבקשכם חביבי לכתוב לנו מכל אשר עמכם, ממצבכם בפרטיות בין בענינים הרוחניים בין בענינים החמריים, ומכל אשר תשערו שיהיו הדברים מענינים אותנו בין מעניני הפרט בין מעניני הכלל. על הכל אחזיק לכם טובה מרובה בעה״י.

והנני בזה ידידכם עז מצפה אשרכם והצלחתכם ושיבתכם יחד עם כל נדחינו ועמנו לאדמת הקודש בשמחה והצלחה, ודי יברככם בכל טוב וישפת לכם עתרת שלו׳ וברכה וגמח״ט[16], כנה״י[17] ונפש דושו״ט[18] כה״י[19] המצפה לתשועת ד׳,

הק׳ אברהם יצחק ה״ק

---

1. בעה״י - בעזרת השם יתברך
2. עתו״ר - השנה תרע״ו (1915/1916) - בצירוף אותיות
3. גמח״ט - גמר חתימה טובה
4. החו״ב - החריף ובקי
5. מו״ה - מורנו הרב
6. נ״י - נרו יאיר
7. שלו׳ - שלום
8. באה״ר - באהבה רבה
9. ב״ב - בני ביתו
10. באה״ק - בארץ הקודש
11. שי׳ - שיחיה

12. ג"כ - גם כן
13. ע"פ - על פי
14. כ"כ - כל כך
15. ב"ה - ברוך השם
16. וגמח"ט - וגמר חתימה טובה
17. כנה"י - כנפשו היקרה
18. דושו"ט - דורש שלומו וטובו
19. כה"י - כנפשו היפה

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תשמא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ג תשרי תרע"ו - סנט גאלן **נמען:** דוד הכהן (הנזיר)

על הענווה וקשרה לחידוש: חידוש אמיתי נובע מ'תמצית כל המהות' של המחדש, כמו פרי מכל העץ, ולא מ'החוליה שההיגיון תופסה'. אחרת זה רק 'סידור מכני'. ההכרה שהאדם הוא 'ניצוץ קטן' מאור השמש היא יסוד המוסר, המדע והענווה. לענווה העליונה יש שני עמודים: אפסות הפרט מול הכול, והתבטלות גם של 'זעירות' זו מול אור חדש. האחדות, החידוש והענווה - מושג אחד. 'חושקני בכם, שאפילו כשאני משפיע לכם גדולה אתם ממעטים עצמכם'.

עיקרי הדברים

- חידוש מכל המהות.
- האדם - ניצוץ מהשמש.
- שני עמודי הענווה.
- אחדות, חידוש וענווה - אחד.

נוסח האגרת עם ביאור

בעה"י[1], י"ג תשרי עתו"ר[2]. [י"ג תשרי תרע"ו (1915), בסנקט גאלן]

גמח"ט[3], [גמר חתימה טובה] שמחת הרגלים, וחדות ד' ומעוזו.

לכבוד ידידי חביבי, חכם לב ויקר רוח מר דוד הכהן [הרב דוד כהן, "הנזיר", תלמידו המובהק של הרב קוק, שנפגש עמו בשווייץ] שליט"א[4]. [הרב דוד כהן ("הנזיר"), שלמד אז באוניברסיטת באזל ונתקרב לרב קוק בסנקט גאלן בקיץ תרע"ה] תסלח לי יקירי, כי עכבתי תשובה על הגיוני-לבבך היקרים. וכפי היכולת אביע מעט דברים ע"ד[5] הנושא שבראש פסגת המדות, הענוה, [על פי עבודה זרה כ: "ענוה גדולה מכולן"] אשר העירות עליו בדבריך. יפה קשרת את מדת הענוה ביסוד-החדוש. [החידוש בלימוד התורה ובמחשבה; הרב קוק קושר אותו למידת הענווה] אבל באופן היותר מבוסס שבו, כלומר מצד שרש-המציאות של כח-החדוש בערכו האמתי, זהו כלל מושקף בהשקפה הפנימית של הנשמה, שהחדוש האמתי הוא נלקח מתמצית כל המהות של היש הקדום לו, שמכחו הוא בא. הפרי יוצא מכל האופי של העץ, מעומק גזעו ושרשו, מיסוד שאיבת לשדו עד ראש צמרתו והתפשטות ענפיו ועליו. כל הבעה מחודשת באמת אינה יוצאת מהסעיף האחד הקרוב, אותה החוליה שההגיון תופסה, אלא מכל המהותיות, המשכלת והחיה, הפועלת וההוגה של המחדש, "ערוכה בכל ושמורה", [שמואל ב כג, ה] וכל חידוש שהוא מזדלף רק מאיזה חלק ומשאיר חלקים בלא תנועה רוחנית, איננו חדוש באמת כי אם סדור מיכני במערכת ההשכלה. כשאנו באים למדה זו הננו סוקרים מיד את יסוד החדוש התדירי, המקוריות של "מעין המתגבר ונהר שאינו פוסק", [אבות ו, א] שהוא רום שאיפתו של עסק התורה לשמה, שהוא יחושה אל הדבקות האלהית, בגודל נשמה, שהוא קשור פנימי נשמתי במה שהוא הכל ומקור הכל ויותר כל מן הכל, והחפץ המלא טהרה הולך ומתגבר מבלי להשאיר שום חלק מבלי שאיבת תמצית לשדו העליון שבעליונים.

ונמצא שיסוד חיי כל ומקור כללות הכל נוגע הוא בהופעת כנפי חסדיו בצנורות הנשמה, המבקשת תמיד את החדוש הנאצל בעזוזו וטהרו, בגבורת-חילו. הכרת היחש של היניקה מן הכל דוקא ולא מחלקים לבדם, כאותה הצורה ההגיונית המצומצמה, היא פועלת תמיד על השקפת העולם והחיים, על הטוב המוסרי ועל תכונת הרצון שבעמקי הנפש, עד שמתגלה האמת של המהות הישותית בצורתה היותר בהירה, והיא הצורה הכללית, ואז האדם מוצא את עצמו לא דבר עומד לעצמו, לא מהות מצוי כשהוא לעצמו, אלא נצוץ קטן הזורח תמיד מאור השמש בגבורתה, וכל החיים כולם הנם נצוצים נצוצים מוזרחים מאורה זו, שתפיסתם הישית היא רק במקור האורה.

הכרה זו היא יסוד המוסר, אפילו החברתי, יסוד המדע אפילו החמרי והרציונלי, ויסוד הענוה אפילו המעשית. מובן הדבר, שהמושג של כל הולך הוא ומתגדל, ואחרי העליה אל מעלה יותר מאירה מתגלה אותה צורה של הכל הקודמת שלנו רק בתור חלק זעיר מאד, והננו מתבישים מעצמנו על אשר עמדנו עליו וחשבנו שכאן הוא כבר יסוד החדוש ובסיס הענוה. אבל המהלך הזה הוא ההדרכה של תשובה מאהבה, [יומא פו] ההולכת כעמוד-אש לפני שואפי אור עליון בתדירות, "ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלהים בציון". [תהלים פד, ח] ונמצא שהענוה העליונה יש לה שני עמודים: האחד הוא אותה ההשקפה של השעור, השלול ברב אפסותו, של הישות הפרטית שלנו וכל מהותה לגבי המעמד העיקרי של שאיפת החדוש, שהיא הזלת התמצית מתנובת הכל, והשני הוא שגם זאת הזעירות בעצמה, שיש בה לפחות צורה של ענוה, שתוכל להטביע איזו מהותיות עומדת על הצביון הנפשי, היא מיד מתאפסת מכחה-הדוחה של שלילה עליונה, הבאה מיסוד חיוב עליון ועשיר, שהיא ההזרחה של גדל-הכל המחודש המאיר בצורה מבהיקה, עד שהתכן המוקדם שכל-כך הרהיבנו הרי הוא חשוך וקטן לעומתו. ומתיסדת היסודיות של הענוה ושפלות הרוח, המגדילה את הנשמה בזיו אחר זיו, ביפעה אחר יפעה, שההפסקות שביניהם אינן משמשות כי-אם לקבלת הרשמים ועכולם, עד השבתם לקלוס רוחני נותן עצמה וחיים חדשים.

ממוצא-דבר נלמד, שהאחדות החדוש והענוה הנם אחוזים כל-כך זה בזה עד ששבים למושג אחד. רק באחדות השלמה, והיא הנאדרה בקודש, אנו מוצאים כבר את העושר של כל, שאין בו שום חסר כלל, וזהו היסוד של תביעת החדוש, ברום העליוניות שלו, להיות הולך ושוטף דוקא מכל. בלא אחדות לא יש חדוש כי אם סדרנות שטחית, והחדוש כשהוא שוטף מן הכל הרי הוא שוטף ממקורו בהתגברות בלתי-פוסקת, בתוספת אחר תוספת, בתוספת מעולה מתוספת, ונמצאת ההתגלות החדשה בכל עת עולה על כל הקדומות, "חדשים לבקרים רבה אמונתך" [איכה ג, כג] וכשיודעים שזהו הסדר שבמציאות כולה, המעשי והמוסרי, מכירים מיד שטהר הטבעיות של המציאות החיה ומצבה הנפשי היותר מאושר הוא הענוה. "כי אתם המעט מכל העמים" - "חושקני בכם, שאפילו כשאני משפיע לכם גדולה אתם ממעטים עצמכם לפני". והגדולה הזאת, המביאה את הענוה, היא נחלת ישראל העתידה לשלח את הופעותיה על מלא כל העולם, למען יכיר האדם ותכיר כל בריה את גדל הערך והמבטה העצום של הויתה, ותמלא רצון ועליזות מגדל העתיד הנשקף לה, ויתודע לכל כי כל חבר במציאות הרי מוסיף לנו אשר, מפני שאנו נהנים מזיו החיים שבנצוצו, עם כל הסתעפות גדל עתידו, הנאה אצילית שביסוד

קדושת השלום, כמו שאנו נהנים מזה הנצוץ הזורח בקרבנו, וצור ישראל יפרס מהרה סוכת שלומו על עמו ועל עולמו.

ו"שח גבהות-אדם ושפל רום-אנשים, ונשגב ד' לבדו ביום ההוא והאלילים כליל יחלף".

אין השעה מוכשרת לי כעת להרבות דברי חפץ, והנני חותם בברכת החג הקדוש וקיום כל מצותיו בעליזות ושמחה, ותקוה טובה לימים טובים מאירים ומרחיבי לב כל דורשי ד' ועוזו. והי'[6] זה שלו'[7] כנה"י[8] ונפש ידי"ע[9] חפץ הצלחתו בכל כלליותיה ופרטיותיה,

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. בעה"י - בעזרת השם יתברך
2. עתו"ר - השנה תרע"ו (1915/1916) - בצירוף אותיות
3. גמח"ט - גמר חתימה טובה
4. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
5. ע"ד - על דבר
6. והי' - והיה
7. שלו' - שלום
8. כנה"י - כנפשו היקרה
9. ידי"ע - ידידו עוז

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תשמב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ב מרחשוון תרע"ו - סנט גאלן **נמען:** הרב ד"ר לי ליטמן, צירידך

התקבל מברק מראשי ירושלים שבית החולים הכללי 'ביקור חולים' ייסגר אם לא תגיע עזרה מיידית. הרב קוק מציע לפרסם קול קורא בעיתונו, ברשות רבני שווייץ, כדי להחזיק את הבית עד שתגיע עזרה מאמריקה.

עיקרי הדברים

- סכנת סגירת בית החולים.
- קול קורא בשווייץ.

נוסח האגרת עם ביאור

בעה"י[1], כ"ב מ"ח[2] עתר"ו[3].

לכבוד הרב הגדול החכם המפורסם מר לי ד"ר[4] ליטמן [הרב ד"ר ליטמן, רבה של צירידך] נ"י[5] רב דעיר צירידך יצ"ו[6]. שלו'[7] וברכה, הנני פונה בזה אל כ'[8] הדרתו בדבר הנוגע לחיי מאות נפשות, בעיר קדשנו, ירושלים ת"ו[9].

תמול ביום ש"ק[10] הגיעה לידי דעפעשע מאת ראשי נכבדי ירושלים, אנשים נדיבים ונכבדים מאד, וועד ההנהלה של בית החולים הגדול ביקור-חולים הוספיטל הכללי בירושת"ו[11], ["בית החולים "ביקור חולים בירושלים; ראו גם (כרך ג', אגרת תשמג)] כי אם לא תשולח להם עזרה מהירה טלגרפית, מוכרח הבית להסגר.

אנכי, בתור אדם פנימי, היודע את מצב עיר הקודש והמחוזות, רעד עבר בכל יצורי לשמע הבשורה המדאיבה הזאת. כי בית-החולים הזה הוא המקלט היסודי לרובי החולים האומללים של העיר וסביבותיה. מובן הדבר שאי אפשר שמשווייץ תבא עזרה גדולה להמשיך את הקיום של הבית לזמן מרובה, אבל לא רחוק הדבר להמציא עזרה ע"י[12] השתדלות הגונה, של סכום כזה שיוכל להאריך את ימי פתיחתו עד שתבא עזרה ממקומות שאוכלוסי אחינו רבים שם, באמריקה ועוד. ע"כ[13] הנני מבקש בזה את כבודו, שיואיל לעסוק בזריזות הראוי' לאיש רב פעלים כמוהו בענין נשגב זה. חושב אני שראוי לפרסם קול-קורא בעתונו, וכבוד מעלתו ויתר רבני המדינה יחזקו את הדבר ויקבעו מקום או מקומות לאסיפת הנדבות. הקו"ק[14] יוכל להיות שנכון שביסודו יבא ממני, ורבני המדינה יצ"ו יחזקו ידי וימלאו את הדברים, כדי שיהיו נשמעים, וחוץ מזה חובתנו קדושה היא לעשות לטובת הבית הגדול הזה, שחיי מאות נפשות בעיה"ק[15] תלויים בו, עד כמה שידינו משגת.

והנני חושב שיספיקו דברי הקצרים ללבבו הטהור והער לפעולת צדק, ועשה יעשה ויפעל בעה"י.

יכבדני נא בתשובתו הנכבדה ועצתו הנאמנה, והנני חותם בברכת שלו' ורגשי כבוד כנה"ר[16],

הק' אברהם יצחק ה"ק

הנני דו"ש[17] ידידי הרה"ח[18] המרומם מר ד"ר שטרויס נ"י, ברגשי כבוד וידידות, ואבקש את כ' מעלתו להשתתף בעבוה"ק[19] הזאת של הצלת חיי נפשות רבות בהר הקודש, כיד כשרונו הטוב וישרת לבבו הטהור בעה"י.

הנ"ל

---

1. בעה"י - בעזרת השם יתברך
2. מ"ח - מרחשון
3. עתר"ו - השנה תרע"ו (1915/1916) - בצירוף אותיות
4. ד"ר - דוקטור
5. נ"י - נרו יאיר
6. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
7. שלו' - שלום
8. כ' - כבוד
9. ת"ו - תבנה ותכונן
10. ש"ק - שבת קודש
11. בירושת"ו - בירושלים תבנה ותכונן
12. ע"י - על ידי
13. ע"כ - על כן
14. הקו"ק - הקהילה קדושה
15. בעיה"ק - בעיר הקודש
16. כנה"ר - כנפשו הרמה
17. דו"ש - דורש שלום
18. הרה"ח - הרב החסיד
19. בעבוה"ק - בעבודת הקודש

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תשמג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ד מרחשוון תרע"ו - סנט גאלן **נמען:** הרב זלמן פינס

על ההצעה להוציא שבועון: יעקב תיקן 'מטבע, שווקים ומרחצאות' בשכם, כדי להראות שתלמיד חכם יכול לעסוק בעסקי העולם; וכך גם רשב"י. אבל יש עיכובים: חולשתו, מעט השקידה שנשארה לו כנחמה בגלות, מחסור בכותבים, הוצאות ורישיון. בהערה: בית החולים בירושלים עומד להיסגר, והרב קוק מבקש עזרה.

עיקרי הדברים

- יעקב בשכם - תורה ועולם.
- עיכובים לשבועון.
- בית החולים.

נוסח האגרת עם ביאור

בעה"י[1] כ"ד מ"ח[2] עתר"ו[3] ס"ג.

שלו'[4] וברכה באה"ר[5] לכ'[6] רב רחימאי המאוה"ג[7] סוע"ה[8] הגביר המרומם מו"ה[9] זלמן פינס שליט"א[10] וכל משפחתו היקרה ברכת ד' וכט"ס[11].

שמחתי בדברי ידידות של כת"ר[12] אהובי שי'[13], וע"ד[14] ההצעה בענין השבועון, אשר מאוד הי'[15] ראוי לי לחפש איזה דבר תיקון להודות לד' חסדו. ובשכבר הימים אמרתי שיעקב תיקן מטבע שוקים ומרחצאות בשכם [שבת לג, על "ויחן את פני העיר" (בראשית לג, יח)] דוקא, שצפה ברוה"ק[16] שהוא מקום המוכן לפורעניות של חלוקת מלכות בי"ד[17], ויסוד מאסן במלכות ב"ד[18] האמור במדרש, [מדרש שמואל יג: ישראל מאסו במלכות שמים, במלכות בית דוד ובבית המקדש, ועתידים לבקש את שלושתם] שהוא משלושת החטאים שצריכין להתקן, שנאמר ואחר ישובו ב"י[19], [הושע ג, ה] הוא מפני שנחסרה האמונה שמלך עוסק בתורה וחכמה כדוד ושלמה יוכל לעסוק יפה בעסקי העולם של הנהגת המלכות, ובא יעקב איש יושב אהלים ונתן סימן שהוא מתקן גם מטבע שוקים ומרחצאות וה"ה[20] רשב"י[21] הצווח כ"כ[22] על הנחת חיי עולם בשביל חיי שעה, [שבת לג: רבי שמעון בר יוחאי, שבצאתו מן המערה טיהר את טבריה] חתר לתקן תיקון חומרי להסיר הטורח מרבים דלא ליקפו.

אמנם העיכובים הם ג"כ[23] רבים, ואחשוב קצת מהם. א' כעת עודני רפה-כח ל"ע[24] ומוכרחני להשמר מעבודה רוחנית כמה דאפשר עד יחנני ד' לשוב לאיתן הבריאות בחסדו. ב' קצת נחמתי בגלותי הוא מה שאוכל לפעמים לעסוק בקצת שקידה, ומסופקני אם כדאי להטרד גם פה בעסקים מטרידים כעריכה זו. ג' מסופקני אם ימצאו לנו העוזרים בכל המקצועות הדרושים גם לשבועון בעל השפעה כחלק אינפורמציוני, פוליטי, פיליטוני וכיו"ב[25]. ד' ע"ד[26] חשבון ההוצאה איני רואה שיספיקו ק' חותמים אחר חשבון המשלוח והעבודות הטכניות הצריכות הוצאה, חוץ ממה שאי אפשר כלל לנהל עתון הגון

בלא שכר סופרים, כי אסיא דמגן וכו'[27]. ["אסיא דמגן מגן שוי": רופא בחינם שווה כלום (בבא קמא פה)] חוץ מזה שאיני יודע איך הוא המהלך פה ע"ד הרשיון, וכמה יארך הדבר, והחסרון של דפוס מקומי בעיר העריכה.

אמנם אחרי כל אלה איני מפליג רעיון שאולי יש בו משום זכות הרבים, ואולי יש לכת"ר[28] דרכים כאלה שיכולים להקל את ההכבדות הנקובות, ואולי ימצאו סגל חבורה עוזרים ומסעדים, באופן שע"י[29] שאשית גם ידי הכהה עמהם יוכל באמת לצאת לפעלו לעורר רוח חיי אמת לתורה ולתעודה במדינה כזאת הצריכה לטללי תחיה. יטיב נא כבוד אהובי ויודיעני בפרטיות. והנני בזה חותם בברכה ומצפה לתשועת ד' דוש"ת[30] בכל רגשי ידידות וכבוד נעלה,

הק' אברהם יצחק ה"ק

נ.ב. נטרדתי כעת מאד כי הגיעה לי דעפעשע מירושת"ו[31], שבית החולים הכללי "ביקור-חולים האספיטאל", [בית החולים "ביקור חולים" בירושלים] שרוב בריחי דמערבא ביחוד בעיה"ק[32] ומחוזותי' סמוכים עליו, עומד חלילה להסגר אם לא תושט להם עזרה טלגרפית מהירה, והחותמים הם נאמנים ונכבדים מאד, מר עפשטיין אחי הרה"ג[33] ר"ב עפשטיין נ"י[34] ומר שחור, שניהם יקרים ונדיבים ומצוינים בתו"י[35]. ומה אעשה בעניי פה, ברור לי שלעת עתה נעולים שמה כל פתחי העזרה, והנני משתדל כעת בענין קדוש זה, ודי יהיה לעזרה לנו. אולי יוכל כת"ר לשים ידו עמדי להיות עושה ומעשה לפקוח נפשות רבות בהר הקודש. אין די באר גודל המצוה.

ידי"ע הנ"ל

---

1. בעה"י - בעזרת השם יתברך
2. מ"ח - מרחשון
3. עתר"ו - השנה תרע"ו (1915/1916) - בצירוף אותיות
4. שלו' - שלום
5. באה"ר - באהבה רבה
6. לכ' - לכבוד
7. המאוה"ג - המאור הגדול
8. סוע"ה - סיני ועוקר הרים
9. מו"ה - מורנו הרב
10. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
11. וכט"ס - וכל טוב סלה
12. כת"ר - כבוד תורתו
13. שי' - שיחיה
14. וע"ד - ועל דבר
15. הי' - היה
16. ברוה"ק - ברוח הקודש
17. בי"ד - בית דין
18. ב"ד - בית דין
19. ב"י - בני ישראל
20. וה"ה - והוא הדין
21. רשבי"י - רבי שמעון בר יוחאי
22. כ"כ - כל כך

23. ג"כ - גם כן
24. ל"ע - לא עלינו
25. וכיו"ב - וכיוצא בזה
26. ע"ד - על דבר
27. וכו' - וכולי (וכן הלאה)
28. לכת"ר - לכבוד תורתו
29. שע"י - שעל ידי
30. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
31. מירושת"ו - מירושלים תבנה ותכונן
32. בעיה"ק - בעיר הקודש
33. הרה"ג - הרב הגאון
34. נ"י - נרו יאיר
35. בתו"י - בתורה ויראה

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תשמד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ו מרחשוון תרע"ו - סנט גאלן **נמען:** ב"ל דייכובסקי, פרנס 'מחזיקי הדת' בלונדון

הרב קוק מסכים עקרונית לקבל את רבנות הקהילה בזמן עיכובו בחוץ לארץ, ושואל: האם יש הסכמה מלאה בלי מחלוקת; מה תפקידי הרב; מה יחסו של הרב הרץ; ומה מעמדו של ד"ר יונג.

עיקרי הדברים

- הסכמה עקרונית לרבנות בלונדון.
- בלי מחלוקת.
- שאלות הבהרה.

נוסח האגרת עם ביאור

בעה"י[1] כ"ו מ"ח[2] עתר"ו[3] ס"ג, לכבוד האדון היקר והנכבד מר ב"ל[4] דייחאווסקי נ"י[5] פרנס מחזיקי הדת בקי' לונדון. [מנהיג קהילת "מחזיקי הדת" במזרח לונדון, שהרב קוק כיהן כרבה בשנות מלחמת העולם הראשונה] שלום וברכה.

מכתבו הנכבד מיום ה' שבוע העבר הגיעני, והנני להשיב למעלתו את אשר עם לבבי ע"ד[6] הצעתו הנכבדה בדבר קבלת הרבנות של עדתם הקדושה במשך הזמן שהנני מוכרח להתעכב בחו"ל[7]. [הרב קוק לא יכול היה לחזור לארץ ישראל, שהיתה בשלטון העות'מאני האויב, עד סוף המלחמה]

והנה ביסוד הדבר הנני נותן בזה את הסכמתי למלאות את מבוקשם בעזה"י[8] אבל נכבד לי לדעת איזה פרטי דברים אשר אציעם פה לפני כבוד מעלתו, שאקוה שיטיב להודיעני דברים ברורים אודותם. א' אם ההזמנה הזאת וההסכמה בבחירתי הוא דבר מוסכם מכל חברי אגודתם, באופן שאין בזה שום שמץ של מחלוקת ח"ו[9], כי מעודי הנני בורח מזה, [ממחלוקת] ואקוה למי שהשלו'[10] שלו ב"ה[11] שיחנני תמיד להשמר מכל חשש מחלוקת ויברכנו בעתרת שלו'[12]. ב' יטיב נא כבודו לפרש לי באר היטב מה הנה העבודות שעדתם הנכבדה דורשת מהרב, למען אוכל לאמד אם הן הולמות לכחותי הרוחניים והחומריים בעה"י. ג' אולי יוכל כבוד מעלתו לברר לי את יחוסו של הרב ד"ר[13] הערץ [הרב יוסף צבי הרץ, הרב הראשי של האימפריה הבריטית] נ"י לרבנות עדתם בכלל ולהזמנתי בפרט. ד' במכתבו של כבודו לידידנו הרב ד"ר כהן מבזל [הרב ד"ר אשר מיכאל (ארתור) כהן, רבה של באזל] נ"י מזכיר כבודו בנוגע להרבנות את שם הד"ר[14] יונג [ככל הנראה הרב ד"ר מאיר צבי יונג, רב בלונדון] נ"י, אולי אפשר שיבאר לי כבודו מהו היחס של רבנות עדתם עם הרב הד"ר הנ"ל[15].

בתקותי שיואיל כבוד הדרתו בטובו למלא את בקשתי ולהשיב על שאלתי בבירור, הנני מקוה שיסודר הענין בכי טוב בעה"י, ואולי מאת ד' היתה זאת שיתגלגל איזה זכות על ידי [על פי "מגלגלין זכות על ידי זכאי" (שבת לב)] הכהה להרמת קרן הדת והיהדות, במשך הזמן שהנני מוכרח להתעכב על אדמת נכר, עד ירחם ד' על עולמו ועל עמו וירים נס שלו' בעולם, ונזכה לראות צמח ד' אשר יצמיח לטובה לרפואת מחץ כל דכאי רוח אשר דוכאו מתגרת הסער הגדול המתחולל בעולם, כי הוא ב"ה בעל מלחמות מצמיח ישועות בורא רפואות, והוא יראנו באור חדש אשר יאיר על ציון ועל מקראיה, על הר קדשו ועל כל יראיו

וחושבי שמו המצפים לישועתו בקרוב. כנפשו היקרה ונפש דו"ש[16] ושלו'[17] כל העדה הקדושה והנכבדה בכלל ברגשי כבוד וברכה,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

---

1. בעה"י - בעזרת השם יתברך
2. מ"ח - מרחשון
3. עתר"ו - השנה תרע"ו (1915/1916) - בצירוף אותיות
4. ב"ל - ראשי תיבות של שם פרטי
5. נ"י - נרו יאיר
6. ע"ד - על דבר
7. בחו"ל - בחוץ לארץ
8. בעזה"י - בעזרת השם יתברך
9. ח"ו - חס ושלום
10. שהשלו' - שהשלום
11. ב"ה - ברוך השם
12. שלו' - שלום
13. ד"ר - דוקטור
14. הד"ר - הדוקטור
15. הנ"ל - הנזכר לעיל
16. דו"ש - דורש שלום
17. ושלו' - ושלום

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תשמה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ח מרחשוון תרע"ו - סנט גאלן **נמען:** הרב משה זאב רם

המכתב לרב הופמן טוב, אבל צריך לקצר ולהביא את העובדות בנימוס. השגגה הייתה ראויה לכל היותר לגערה או לקנס. הרב קוק שונא תארים מופרזים, כמו שכתב רבי עקיבא איגר. הדירה החדשה טובה יותר. הרב קוק אינו רוצה לבקש מתנות. בהערה: אין צורך לשלוח בולים.

עיקרי הדברים

- ניסוח המכתב לרב הופמן.
- שנאת תארים.
- בלי מתנות.

נוסח האגרת עם ביאור

בעה"י[1], כ"ח מ"ח[2] עתר"ו[3], ס"ג.

שלו'[4] וברכה לכ'[5] ידי"נ[6] וחביבי הרב הגדול בתו"י[7] נחמד ומפואר מו"ה[8] משה זאב ראם שליט"א[9] וכל משפחתו היקרה, ברכת ד' וכט"ס[10].

אחדשה"ט[11] באה"ר[12].

אמש הגיעני מכתבו היקר. והנה המכתב להרב הופמן [הרב ד"ר דוד צבי הופמן, ראש בית המדרש לרבנים בברלין] נ"י[13] בכללו הוא טוב, אבל סגנונו צריך תיקון, וביחוד קיצור. לדעתי יתחיל כת"ר[14] לבאר בקצרה שהוא מוצא את עצמו נאלץ לבא לפניו בקובלנא זו, באשר יחשוב שרק דבריו יהיו נשמעים באזני הד"ר[15] ל. מפני שהוא תלמידו, [הרב ד"ר טוביה לוונשטיין, רב קהילת היראים בצירוך; ראו (כרך ב', אגרת תשז)] חוץ מזו שלפי גדולתו בתורה וגדולת שמו ראוי הדבר שאליו יבאו דברי ריבות הנוגעים לענין היהדות של קהלה חשובה בישראל ויספר איך שהוחזק זה כמה שנים בעבודת ההוראה בצירוך, (ולא יזכיר ע"ד[16] הר' קאר"פ[17] מאומה), רק מפני מיעוט ההכנסה הוכרח לעסוק ג"כ[18] בשחיטת עופות, כסגנון מכתבו בקצרה, ומעת אשר בא ד"ר[19] ל. להיות בתור רב לעדת ישורון הי'[20] היחש ביניהם טוב והגון, וכן הי' עם גיסו הרצ"ג[21] [הרב צבי גרינשטיין; ראו (כרך ב', אגרת תשכא)] נ"י, רק בימים האחרונים נשתנה הדבר, וע"י[22] מאורע של שגגה, שנתחלפה אווזא נבילה בשחוטה, ושהשגגה ב"ה[23] לא באה לידי מכשול, כי ד' שמר רגלו מלכד, שלכל היותר הי' ראוי גיסו הר"צ[24] בעד זה רק לגערה, או איזה קנס לא גדול, או קבלת ד"ח[25], העביר עליו את הדרך והעבירו לגמרי, ופסק בזה לחיותי', ולא השגיח על מה דטפלי תלי ביי' ולא על כבוד תורתו וחזקת כשרותו המוחזקת מאד. זה הי' העיוות הראשון, ואח"כ[26] הוכבד הדבר ע"י[27] מה שפגע בכת"ר[28] בכבודו ופרנסתו, ותחת שהי'[29] ראוי לאיש כמוהו, שנתן לו ד' כח והשפעה בעדתו, לחזק ידי בני תורה ולאמצם בכבודם ובתיקון פרנסתם, נעשה כצר ומעיק.

וע"כ[30] חושב כת"ר שראוי להרב ד"ר הופמי נ"י שיבא לד"ר[31] ל. בתוכחת מגולה בדרך כבוד, ויעוררו שראוי לו להשתדל לתקן את השגגות שיצאו מלפניו, ולבאר לו שדוקא על דרך זה ישאר בכבודו ועוד

יגדל, ואולי דבריו יעשו פרי ויהפך לבו מאויב לאוהב, ותבא עצת שלו' בין כת"ר ובינו במקום השנאה המתלקחת כעת.

ויזכיר לו שראוי להעיר לד"ר ל. מה שאמרו חז"ל[32] בגיטין ד"ז[33] [גיטין ז] על פסוק וצקלג ומדמנה וסנסנה, [יהושע טו, לא] מי שיש לו צעקת לגימה על חברו ודומם שוכן בסנה עושה לו דין, ואי ליכא דינא בארעא ח"ו[34] הלא יש דין למעלה, וראוי לו לד"ר ל. בעצמו לראות איך לקרב את אשר רחק, ולהשתדל בתיקון מצב הפרנסה והכבוד של בניה של תורה האמונים מנעוריהם על ברכי ת"ח[35], שכ"כ[36] פגע בכבודם ובמעמדם. ולבסוף יזכיר שאנכי הצעיר הנני יודע את תוכן הענין לאמתו, ושבעצתי הוא כותב לו, (רק לא יכתוב עלי תוארים רבים ולא גדולים יותר מהתוארים שכותב עליו. והנני לעורר דרך אגב את כבוד חביבי שי'[37], שתמיד אני שונא את התוארים, והקיצור בהם הוא משובח. הלא ראה כת"ר את דברי הגאון ר"ע אייגר ז"ל[38] בהקדמה לתשובותיו במכתבו לבניו ע"ד סידור התוארים.

וע"ד[39] תואריו של הרב ד"ר הופמן אני חושב שתיאר אותו כראוי, ואין חשש אם יכתוב עליו הרב הגאון הגדול, כי מסתמא הורגל בזה, אבל עלי לא יכתוב רק בקצרה, וגם הוא באמת אדם גדול ועוסק תמיד בשקידה ביחוד במקצועות שלו). וישלח את המכתב אלי, ואמלא את הדברים בעה"י באופן היותר טוב, והסגנון יהי'[40] בנימוס גם כלפי האיש שעליו הקובלנא באה, כי כן ראוי והדברים יותר מתקבלים כשבאים כך בסגנון מתון.

הדירה החדשה שלנו היא ב"ה טובה מן הישנה, בכמה מעלות. יחננו השי"ת[41] ויזכנו לעלות ממנה מהרה אל אה"ק[42] ברוב שלו'.

וע"ד מצבי כבר הודעתי לכת"ר[43] את דעתי, שאיני רוצה חלילה לדרוש מתנות משום אדם, ואקוה בחסדי השי"ת הרועה אותי מעודי ברב רחמיו, כי ישמרני מזה ויזמין לפני כל צרכי באורח כבוד, ואת החובות יזכני לשלם באופן הגון בעזרתו ית'[44]. ואם יוכל כת"ר לעשות איזה דבר בשביל הבקו"ח[45] בעה"ק[46], כמה גדולה היא המצוה. ד"ר אשר נ"י כתב לי שכתב ודבר עם מכיריו, ואקוה שיעשו הדברים פירות. וכן מצד ד"ר כהן נ"י, ג"כ כפי הנראה תהי'[47] תועלת בעזה"י[48]. ואם לא דבר גדול, אבל תשועה קטנה תבא אי"ה[49] ע"י השתדלותנו, וגם היא לגדולה תחשב בעת מצוקה כזאת' ד' ירחם וירומם קרן עמו וארץ חמדתו.

הנני חותם בברכה ועתרת שלו', כנה"ר[50] ונפש ידי"ע[51] דוש"ת[52] מצפה הצלחתו ורוממות קרנו בכבוד,

הק' אברהם יצחק ה"ק

נ.ב. נפלאתי למה שלח כת"ר מרקא, וכי בעינינו יש מקום לקטנות כאלה, ואם הי' מצטרך הדבר להוציא לטובת כת"ר אפילו הוצאה חשובה, היעלה על הדעת, לפי ידידותנו האמתית ב"ה, לחשוב בזה חשבונות, וק"ו[53] לקטני קטנות כאלה. וב"ה[54] הלא יודע כת"ר כי ת"ל[55] אינני דחוק בהוצאה, בחסדי ד', גם לפי המצב הנוכחי, ועוד אקוה שיראנו השי"ת בחסדו וירחיב לנו בעזרתו בקרוב.

הנ"ל

1. בעה"י - בעזרת השם יתברך
2. מ"ח - מרחשון
3. עתר"ו - השנה תרע"ו (1915/1916) - בצירוף אותיות
4. שלו' - שלום
5. לכ' - לכבוד
6. ידי"נ - ידיד נפשי
7. בתו"י - בתורה ויראה
8. מו"ה - מורנו הרב
9. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
10. וכט"ס - וכל טוב סלה
11. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
12. באה"ר - באהבה רבה
13. נ"י - נרו יאיר
14. כת"ר - כבוד תורתו
15. הד"ר - הדוקטור
16. ע"ד - על דבר
17. קארי"פ - שם משפחה (קארפ)
18. ג"כ - גם כן
19. ד"ר - דוקטור
20. הי' - היה
21. הרצ"ג - הרב רבי שמות שמתחילים באותיות צ, ג (למשל: צבי + גרשון) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
22. וע"י - ועל ידי
23. ב"ה - ברוך השם
24. הר"צ - הרב רבי שם שמתחיל באות צ (כגון צבי) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
25. ד"ח - דברי חכמים
26. ואח"כ - ואחר כך
27. ע"י - על ידי
28. בכת"ר - בכבוד תורתו
29. שהי' - שהיה
30. וע"כ - ועל כן
31. לד"ר - לדוקטור
32. חז"ל - חכמינו זכרונם לברכה
33. ד"ז - דבר זה
34. ח"ו - חס ושלום
35. ת"ח - תלמידי חכמים
36. שכ"כ - שכל כך
37. שי' - שיחיה
38. ז"ל - זכרונו לברכה
39. וע"ד - ועל דבר
40. יהי' - יהיה
41. השי"ת - השם יתברך
42. אה"ק - ארץ הקודש
43. לכת"ר - לכבוד תורתו
44. יתי' - יתברך
45. הבקו"ח - הביקור חולים (בית החולים)
46. בעה"ק - בעיר הקודש
47. תהי' - תהיה

48. בעזה"י – בעזרת השם יתברך
49. אי"ה – אם ירצה השם
50. כנה"ר – כנפשו הרמה
51. ידי"ע – ידידו עוז
52. דוש"ת – דורש שלומו ותורתו
53. וק"ו – וקל וחומר
54. וב"ה – וברוך השם
55. ת"ל – תודה לא-ל

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תשמו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ח מרחשוון תרע"ו - סנט גאלן **נמען:** הרב יונתן בנימין הלוי הורוויץ

על החוברת: היה מבליט יותר את אהבת הישוב החומרי. מצבה, במה ומקדש: המצבה - 'נקודה מרכזית שכולם מתקבצים סביבה' - מתאימה לקריאה בשם ה' הכללית של אברהם. יעקב הפך אותה ל'בית אלוהים' מוקף מחיצות, סגולת ישראל. לעתיד יאמרו העמים 'לכו ונעלה... אל בית אלוהי יעקב' (פסחים פח), ויבינו את ערך המצוות הפרטיות. במת יחיד הותרה עד שהמילוי הפרטי בשל, ואז נקבע בית עולמים.

עיקרי הדברים

- מצבה - עבודה כללית.
- בית - סגולת ישראל.
- העמים יבינו את המצוות.
- במה ובית עולמים.

נוסח האגרת עם ביאור

(אל הרב ר' [1] יונתן בנימין הורוויץ) ב"ה [2] ס"ג כ"ח מר-חשון עתר"ו [3].

מכתב רב רחימאי [מכתב רבי האהוב (ארמית)] כת"ר [4] שליט"א [5], הראשון גם השני עם החוברת הגיעני. ויסלח נא אהובי על אחור תשובתי. - לולא מה שקשה לי כעת לעבוד עבודה ספרותית, הייתי מתקן את החוברת בהרבה מקומות, ביחוד הייתי מבליט יותר ויותר את אהבתנו לישוב החמרי על אדמת-קדשנו ואת אמונתנו הגדולה, שבשפלותנו יזכר לנו [על פי תהלים קלו, כג] צור ישראל ב"ה, ומכל גרעין הנזרע בארץ-צבי יפריח ישועה ותהלה גדולה מאד.

את הגיוני-רוחי ע"ד [6] מצבה, במה ובית-המקדש, למדרגותיהם, [על דבר שלוש צורות עבודת ה': מצבה (אבן אחת שמקריבים עליה), במה (מזבח), ובית המקדש, לפי מעלותיהן] ארשום בזה למר בקצרה.

ראינו שמצבה היתה אהובה בימי האבות, ונשנאה אח"כ [7] לגמרי ["ולא תקים לך מצבה אשר שנא ה' א-להיך" (דברים טז, כב)] בלא שום התר זמני. הבמה הותרה ונאסרה והותרה עד שנאסרה לגמרי, [הבמות הותרו לפני הקמת המשכן, נאסרו בזמן המשכן במדבר, הותרו שוב בגלגל, נוב וגבעון, ונאסרו לגמרי משנבנה בית המקדש בירושלים] ע"י [8] קביעת בית-עולמים שנקרא "נחלה - שאין לה הפסק", [ירושלים, שעליה נאמר "אל המנוחה ואל הנחלה" (דברים יב, ט), ומשנבחרה אין עוד היתר לבמות (זבחים קיט)] כמבואר שלהי זבחים. מהו תכן מצבה באר הרמב"ם [9] בהלכות עבודה-זרה, [הלכות עבודה זרה ו, ו] שהוא בנין שמתקבצים לעבודה סביבו. וראוי להתבונן על הקו המבדיל בין מרכז שמתקבצים לעבודה סביבו, שנתרחק, ובין בנין שמתקבצים לעבודה בתוכו, שנשאר אהוב. הנה בפסחים פ"ח אמרו חז"ל [10]: מאי דכתיב: "והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ד' אל בית אלהי יעקב"? [ישעיהו ב, ג] לא כאברהם שקראו הר ["בהר ה' יראה" (בראשית כב, יד)] ולא כיצחק שקראו שדה ["ויצא יצחק לשוח בשדה" (בראשית כד, סג)] אלא כיעקב שקראו בית. ["אין זה כי אם בית א-להים" (בראשית כח, יז)] באור הדבר, כי

מראש אמנה כשהחל איתן האזרחי [אברהם אבינו (בבא בתרא טו)] לקרא בשם ד', הלא לא היתה הקריאה מפורטת בדרך-עבודה מיוחד ומסודר להלכותיו, כי-אם להפנות את הלבבות בכלל לשם ד' אל עולם קונה שמים וארץ. וסגנון זה אינו מניח הבדל בין עם לעם, וכל באי-עולם יוכלו יחד להתקבץ לעבוד את ד'. וזאת היא הוראת המצבה: נקודה מקודשת מרכזית, שהכל מתקבצים לעבודה סביבה באין הבדלה.

אבל מעמד כזה הוא רק מעמד של הכשרה. מגמתה העליונה היא, שתבא לעולם אותה הסגולה של העבודה הרצויה, המסודרת ברוח-ד' ומיוחדת לישראל עם-סגולה, ולזאת המדרגה אין כל באי-עולם ראויים להשתתף בשוה. ויעקב כאשר ראה את הסגולה המיוחדת, העתידה להופיע מזרע ברך ד' אשר יפרח ממנו, אמר אז: "והאבן הזאת אשר שמתי מצבה" [בראשית כח, כב] לא תהיה עוד מצבה חפשית, שהעבודה תהיה מרוכזת סביבה בלא הבדלת מחיצות, כי-אם "יהיה בית אלהים", בית מיוחד מוקף מחיצות, שרק הראויים לו יכולים לבא אליו. וכל העמים אין להם עדיין שום מושג איזו תועלת יש בכל אותה הפרטיות המסודרה, בכל אותם גופי-הלכות של תורה ומצותיה, שישראל מצטיינים בהם בכל מעשיהם וביחוד בעבודת הקדש והמקדש.

אבל, אע"פ[11] שבזמן הזה עדיין לא זרח האור ולא הוכר הכח החי העליון מההופעה העליונה המבורכה אשר לחלק יעקב בגופי תורתו המיוחדת לו, העולה על הכלליות של הקריאה בשם ד' אל עולם בכלל מכמה מעלות, לעתיד לבא כשיראו כל באי-עולם מה פעלו אלה החוקים והמשפטים, הדקדוקים וגופי ההלכות, על אומה זו הנפלאה, שנתקיימה בניסי נסים וצצה ופרחה בקדושתה המיוחדה גם בימי עניה ומרודה וזכתה לאורה גדולה, בעת תבוא התגלות צדקתה וכבודה יאמרו כולם: מעתה נדע שלא די לנו באותה ההכללה של קריאה בשם ד' לבד במושג-האמונה הערום, אשר חשבנו אותו למספיק לכל התפקידים הנשמתיים, אלא צריכים אנו לעלות "אל הר ד'" הקורא בכללות לקדושת אמונת ד', והכרתו בכלל, למען נבוא אל הבית פנימה, "אל בית אלהי יעקב", ולא נסתפק עוד בהכרה כללית ובמושגים כלליים, שראינו כבר שאינם מספיקים להאיר את הסגולה העליונה בעולם ולבסס את האנושיות על בסיס יסודי, כי-אם נשוב לאשר זנחנו ואבן מאסנו מוכרח להיות לראש פינה, והם הם הלמודים הפרטיים שהם נחלת-יעקב המיוחדה לעד, כמה שנוכל עכ"פ[12] להקות ולקחת מהם רטיה למחץ העולם והאדם הלקוי בכל ערכיו, "ויורנו מדרכיו ונלכה באורחותיו". [ישעיהו ב, ג]

והלמוד הפרטי הזה המלא רוח מיוחד וסגולות מפורטות, אינו מצוי כלל בשוק הרוחני הכללי, ו"בגוים אין תורה" ["חכמה בגוים תאמין, תורה בגוים אל תאמין" (איכה רבה ב, יג)] אע"פ שיש חכמה, "כי מציון תצא תורה ודבר-ד' מירושלים". [ישעיהו ב, ג] באותה הפרטיות המיוחדה לקדושת ישראל אנו באים אל הבית פנימה, אבל גם כאן אנו פוגשים הכללה והפרטה, אבל לגמרי בצורה אחרת: ולעומת מה שבזמן שאנו עוסקים בהערכת כל העולם כולו הננו מקדימים את ההכללה על הפרטיות, ומפעולת אב-המון-גוים [מפעולתו של אברהם, "אב המון גוים" (בראשית יז, ה)] אנו באים ל"בית יעקב אשר פדה את אברהם", [ישעיהו כט, כב] הננו מהפכים את הסדר כשאנו עוסקים בהטבת האורה בישראל פנימה. אם נבא מיד אל ההכללה ונאמר: מושג-האומה עולה על כל, מבלי אשר נדאג למלא את המושג הזה בברכת-ד' והשפעת-הקודש, הננו הולכים ונכשלים, נאחזים בסבך אותה המסכה הנסוכה על כל הגוים, החושבים שהצבוריות לבדה היא יסוד

הכל ובגללה הכל שרוי הכל מחול, [ובשבילה הכל מותר והכל נסלח] ואינם שמים על לב כי הכמות לא תוכל לעולם להכריע לצד עליון את האיכות; ואם מותר האדם מן הבהמה הוא באיכותו - איך יתכן שכל סגולתו ושאיפת-מעשיו תהיה רק למען הרבוי הכמותי בלא דרישה עליונה איכותית?

אמנם יקרה היא לנו הכמותיות הצבורית, אבל לא מצד גענועים בהמיים המגלמים את המחשבה, כי-אם בסגולה בהירה, בהעמדת הסגולה של היחידים במלוי קדושתם, בצביון קדשם ואור טהרת מדותיהם. וממכון מלא אוצר-חיים כזה ראוי לבא להכללה צבורית, שכמותה נעשית כלי מוכשר לקבל את שפעת-האורה של כל הנקלט באוצרות היחידים, המשפחות, העדות והשבטים, ועושה אותם חטיבה אחת עליונה המאירה באור-שבעתיים. על-כן מוכרחת היתה במת-היחיד להיות מותרת, אחרי שבכללות נתאגדה הצבוריות צריכים למלאותה ענין, והשלום הוא הכלי המחזיק את הברכה, ["לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום" (עוקצין ג, יב)] והברכה עצמה מה היא? - קדש-ד' העליון בכל סגולותיו.

אמנם אחר שחזתה הנבואה ברוח-קדשה, שהמלוי הפרטי כבר בא לגמר-בשולו באופן הראוי להיות מצטרף אל הכלליות, אז בא תור האחדות הכללית הנאדרה-בקדש לעד, ובמת-יחיד, גם אותה המוקפת יריעות ומחיצות, שעולה הרבה בפנימיותה על מצבה, הפתוחה לכל, גם היא נאסרה, ונקבעה קדושת בית-עולמים הכללית. "זאת מנוחתי עדי עד" [תהלים קלב, יד] יזכנו השי"ת[13] לראות מהרה באורו הגדול על ציון ועל מקראיה [ועל מקום כינוסיה (על פי ישעיהו ד, ה)] וישיבנו ברחמיו אל ארץ-חמדתו. והיה זה שלו'[14] וברכת אה"ר[15] כנה"ר[16] ונפש ידי"ע[17] דוש"ת[18],

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ר' - רבי
2. ב"ה - ברוך השם
3. עתר"ו - השנה תרע"ו (1915/1916) - בצירוף אותיות
4. כת"ר - כבוד תורתו
5. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
6. ע"ד - על דבר
7. אח"כ - אחר כך
8. ע"י - על ידי
9. הרמב"ם - רבי משה בן מימון
10. חז"ל - חכמינו זכרונם לברכה
11. אע"פ - אף על פי
12. עכ"פ - על כל פנים
13. השי"ת - השם יתברך
14. שלו' - שלום
15. אה"ר - אהבה רבה
16. כנה"ר - כנפשו הרמה
17. ידי"ע - ידידו עוז
18. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תשמז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ג כסלו תרע"ו - סנט גאלן **נמען:** הרב דוד צבי הופמן, ברלין

בקשה לעשות שלום בציריך: הרב רם הוא ת"ח יקר ובן רבנים, וגיסו השוחט גרינשטיין ת"ח וירא שמיים, שלא היה ראוי לעונש חמור על שגגה שלא גרמה מכשול. הרב לבנשטיין הפריז. הרב קוק מבקש מהרב הופמן להשפיע עליו לשלום, במיוחד בגלל חולשת בריאותו של הרב רם.

עיקרי הדברים

- בקשת שלום.
- ההפרזה בעונש.

נוסח האגרת עם ביאור

בעה"י[1], י"ג כסלו עתר"ו[2] ס"ג. [סנקט גאלן]

ברכות מרובבות מרוכב ערבות [תהלים סח, ה] לכבוד מר רב חביבי, הגאון הגדול פאר עז ומגדול, אוצר קודש לתורה ולחכמה ויראה טהורה, מוהר"ר[3] דוד שליט"א[4] ד"ר[5] הופמן, [הרב דוד צבי הופמן, ראש בית המדרש לרבנים בברלין וגדול פוסקי יהדות גרמניה] יהי ד' עמו ואורך ימים ישביעהו בכט"ס[6].

אחדשה"ט[7] דהדר"ג[8] שליט"א.

אמרתי בזה גם אני לבא עם הספר בשביל מצוה רבה של הבאת שלו'[9] בין ת"ח[10], ששניהם אהובים ויקרים, כל חד לפי מעלתו. וזה מכבר ידעתי שהרב הגדול בתו"י[11] מו"ה[12] משה זאב ראם נ"י[13] הוחזק בק' צוריך [מוחזק בקהילת צירין] להורות הוראות או"ד[14], [הוראות איסור ודין] לשואליו וללמוד שיעורים, והוא ת"ח יקר מאד, בר אורין ובר אבהן, [בן תורה ובן לאבות חשובים (ארמית)] כי אביו הי'[15] מהמצויינים שבמופלגי הרבנים באתרי', [במקומו (ארמית)] שהי'[16] מקום חכמים וסופרים, והוא נתגדל תמיד מנעוריו בין ת"ח וגדולים בישראל. עכ"פ[17] ראוי הוא להדרו ולהזהר מאד מקפוח פרנסתו. וכן אמת הדבר שגיסו השו"ב[18] [השוחט והבודק] הר"צ[19] גרינשטיין נ"י הוא ג"כ[20] ת"ח וירא"א[21], ולא הי' ראוי כלל לאותו העונש החמור בשביל השגיאה שיצאה מידו בשגגה ושב"ה[22] לא נכשל בה אדם בפועל. והרב היקר ד"ר לוינשטיין נ"י הפריז בזה על המדה. ומתוך שעמד הרב רמ"ז [הרב משה זאב ראם] נ"י על צד גיסו נתלקחה ביניהם שנאה, שהדבר לא טוב הוא למצב היהדות שבקהלה ובפרט במדינות הללו.

ע"כ[23] אבקש גם אני את הדר"ג[24] שליט"א, שיואיל נא להטיף אמרים אחדים למעלת הרב ר"ט ד"ר לוינשטיין נ"י, שיטה ידו לשלו'[25], לת"ח[26] הללו, ובפרט הרב רמ"ז שהוא חוץ מזה איש חלש מאד בבריאותו, והדכאון של עלבון וקפוח פרנסה יכול ח"ו[27] לדכאו בשיעור שגם הרב ד"ר לוינשטיין בעצמו בטח לא ירצה בזה ח"ו. אמנם בעניני השחיטה הוא אמן יפה ומהודר מאד, ויראת ד' היא על פניו, ולא יוציא מידו דבר שאינו מתוקן ח"ו. ואקוה שדברי הדר"ג יפעלו פעולתם הרצוי', ויבא שלו' לרגלו

לאושר עדת ד' בק' צוריך יצ"ו[28], והי'[29] זה שלו' וברכה באה"ר[30], כנה"ר[31] ונפש ידידו דורש"ת[32] בכל רגשי הכבוד,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק מיפו ת"ו

---

1. בעה"י - בעזרת השם יתברך
2. עתר"ו - השנה תרע"ו (1915/1916) - בצירוף אותיות
3. מוהר"ר - מורנו הרב רבי
4. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
5. ד"ר - דוקטור
6. בכט"ס - בכל טוב סלה
7. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
8. דהדר"ג - דהדרת גאונו
9. שלו' - שלום
10. ת"ח - תלמידי חכמים
11. בתו"י - בתורה ויראה
12. מו"ה - מורנו הרב
13. נ"י - נרו יאיר
14. או"ד - אורח חיים ויורה דעה
15. הי' - היה
16. שהי' - שהיה
17. עכ"פ - על כל פנים
18. השו"ב - השוחט ובודק
19. הר"צ - הרב רבי שם שמתחיל באות צ (כגון צבי) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
20. ג"כ - גם כן
21. וי"א - וירא אלקים
22. ושב"ה - ושברוך השם
23. ע"כ - על כן
24. הדר"ג - הדרת גאונו
25. לשלו' - לשלום
26. לת"ח - לתלמידי חכמים
27. ח"ו - חס ושלום
28. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
29. והי' - והיה
30. באה"ר - באהבה רבה
31. כנה"ר - כנפשו הרמה
32. דורש"ת - דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תשמח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ד כסלו תרע"ו - סנט גאלן **נמען:** ד"ר משה זיידל

הם עומדים לנסוע ללונדון. בפילוסופיה המודרנית בולט 'יבוש לשד הקודש', ובחוגי הקודש - 'דלדול כוח' מחוסר השפעת החול. חכמינו ידעו לאחד קודש וחול. בישראל, ההתבדלות מביאה 'אי נורמליות רוחנית'. 'אנו קרואים לאחד את העולם', וקודם לכן לגלות את 'האחדות הרוחנית'.

עיקרי הדברים

- יובש בפילוסופיה, דלדול בקודש.
- איחוד קודש וחול.
- שליחות האחדות.

נוסח האגרת עם ביאור

בעה"י[1], י"ד כסלו עתו"ר[2], ס"ג. [סנקט גאלן]

חביבי ויקירי הרה"ח[3] הנעלה מר משה ד"ר[4] זיידל [ד"ר משה זיידל, ידידו ותלמידו של הרב קוק] שליט"א[5] וכא"ל[6] רב שלו'[7] וברכת ד' לעד. שמחתני, חביבי, בדבריך היקרים. כעת הננו מתעתדים לנסע ללונדון בעזה"י[8], יזכנו השי"ת[9] הבוחר בציון ב"ה[10] לעלות בקרוב משם אל הקודש בנחת ושמחת-לב, ויעזרני נא בעבודת-קדש פוריה לטובת עמו ונחלתו בימים שהנני מוכרח להתעכב בחו"ל[11]. את מאמרו של פרופ' ניימרק [דוד נוימרק, פילוסוף יהודי, מחבר "תולדות העיקרים בישראל"] לא ראיתי, והנני מתגעגע לראות את הנקודות שרוחך העדין הרגיש שהן ראויות לתשומת לב. בכלל אני משער הלך רוחו של חושב זה, ובכלל בכל הקוים הפילוסופיים המפותחים ביותר בתקופות האחרונות מובלטת היא ביותר המחלה של יבוש לשד הקודש, מה שהוא מצד אחד שלמות טכנית ליצירות הפילוסופיות, העומדות בשביל-כך בחוגן העצמי, ומצד שני הוא חסרון פנימי גדול בכל מעמקי-החיים של המגמה הפילוסופית. ולהפך בחוגי הקדש מתראה לעומת זה דלדול-הכח של חסרון השפעת החול והבריאות הגופנית של קליטת צבעיו. מהשפעת התורה והנבואה ורוח-הקודש ידעו גם חכמי-המעשה הגדולים שלנו את סוד האחוד של הקדש עם החול והיו בקיאים היטיב במזוגו; הרבה מהם בהשגה מדעית מבולטת וכולם בהכרה רוחנית טבעית הנובעת מעמק התום שהיה תמיד שרוי בנפשם, ועל-כן זכו דבריהם להיות חיים חיי-נצח, מסתעפים ומתפרשים, וכל מה שאתה מוצץ מהם אתה מוצא בהם טעם מלא לשד ומתק-נצחי.

סקירת-החול, החפצה לעמוד בצביונה האותונומי [בצביונה העצמאי] בלבדה, גרמה בתור פעולה חוזרת על סקירת-הקדש את חפץ התבדדותה. ובכל העולם הרחב כלו, שמטרת פתוחו הרוחני היא ההתגלמות הצורתית של הרעיונות והמאויים, אין זה דבר המביא הרוס, עכ"פ[12] מורגש, כי-אם גם בסוס סדורי, כאמור, אבל בישראל, כשהוא שוחה עם הזרם הכללי ואיננו עומד על אפיו, הרי התכן המבודד מביא לו קטיגוריא גדולה ואי-נורמליות רוחנית עזיזה, המהרסת את התם העתיק, מפקפקת את התקרה האיתנה של הבנין המעשי ומכהה את הזיו של אור הרעיון הגדול הזורח בכל עז מדור דורים בנשמתה

האיתנה, העומדת לא לגלם את הרעיונות כי-אם להעלותם ולהשפיע להם תמיד חיים חדשים טהורים קדושים וערננים, כאשר גלינו מני אז ע"י[13] כח-הדבור שלנו מיסוד הנבואה וכל הספרות התוכית, שהיא חכמת-ישראל והגיון-רוחו בעזו האמיתי.

אנו קרואים לאחד את העולם, וקודם שנאחד את העולם החי החמרי הננו קרואים לגלות את התכנית של האחדות הרוחנית, שהוא סודנו העצמי אשר עדי עד לא יעשה כן לכל גוי, [על פי תהלים קמז, כ] עומדת היא תכנית עליונה זאת בטבע המיוחדה של שכלנו, של מוסרנו, הטבע הנשמתי שלנו, של רוח התולדה המפורט, המפעם בהסתוריה המפליאה שלנו, במזג דמנו וטבע גופניותנו, וביחוד שתופנו הקוסמי כלומר תעודת חיינו בכח ההויה בכלליותה, המשתרעת ממעל לכל הגבולים, עד תאות גבעות עולם, [על פי בראשית מט, כו] שאין כל הזיה שבעולם מוכשרה לסמל צבעיה, ושם חביון הכוח ועצם החיים וגבורת האמת המפליאה לעשות, זרוע ד' המנהלת חדת העולמים והלאומים. עכ"פ לנו מגיע החלק התרבותי החברתי והספרותי היונק מנביעת האורגנים של הקודש והחול, שמחת החומר והרוח, השמים והארץ, החסד והאמת, הצדק והשלום, בנשקם זה את זה בכל עזוז להט אהבתם, ומחכמי תעודה ישרי רוח התמימים עם ד' ועם אנשים, אוהבי הבריות ומאהיבים להם ועליהם את אביהם שבשמים יצא רז חודר זה. התרכבות פרובלמות שכלן תואמות ושפעת-החיים של חפץ ההולך ומזעזע את לב האומה להבנות עוד, לכונן בארץ צבי חיים חדשים, הזולף בצנורות הדם של אנשי המעשה והולך ומבריק בתאי המח והלב של אנשי הרעיון, השאיפה והמחשבה, תהיה הכלי המוכשר לחזק ברכת עולמים זו, ואליה עינינו נשואות.

"הנה כעיני עבדים אל יד אדוניהם כעיני שפחה אל יד גברתה כן עינינו אל ד' אלהינו עד שיחננו".

והנני מקצר ואומר שלו' וברכה כנפשך היקרה ונפש אוהבך הנאמן המצפה לתשועה,

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. בעה"י - בעזרת השם יתברך
2. עתו"ר - השנה תרע"ו (1915/1916) - בצירוף אותיות
3. הרה"ח - הרב החסיד
4. ד"ר - דוקטור
5. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
6. וכא"ל - וכל אשר לו
7. שלו' - שלום
8. בעזה"י - בעזרת השם יתברך
9. השי"ת - השם יתברך
10. ב"ה - ברוך השם
11. בחו"ל - בחוץ לארץ
12. עכ"פ - על כל פנים
13. ע"י - על ידי

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תשמט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ט"ז כסלו תרע"ו – סנט גאלן **נמען:** הרב ד"ר וולף, שאדעפאן (?)

בקשה לגייס תרומות לבית החולים הכללי בירושלים, שעומד להיסגר. כבר פורסם קול קורא בעיתון של ד"ר ליטמן, ונענו רבים.

עיקרי הדברים

- גיוס לבית החולים.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה, ס"ט גאללן, ט"ז כסלו עתר"ו[1]. [סנקט גאלן שבשווייץ, ט"ז בכסלו תרע"ו (1915)]

לכבוד הרב הנכבד והמרומם מר ד"ר[2] וואלף נ"י[3] רב בעיר שאדעפאן [ככל הנראה רב קהילת לה-שו-דה-פון (La Chaux-de-Fonds) שבשווייץ] יצ"ו[4]. שלו'[5] רב.

הנני נשען על נדבת רוחו, להציע לפני כבודו, שיטיב נא להיות תומך ועוזר לדבר מצוה של פקוח נפשות, של רבים מאחינו בעיר הקדש ירושלים. כאשר הגיעה לידי ידיעה טלגרפית מועד בית החולים הגדול הכללי שם, [ככל הנראה בית החולים "ביקור חולים" בירושלים; ראו (כרך ג', אגרת תשנד)] וחתום עוד גם מאנשים גדולים ונאמנים מאד, מגדולי עיר הקודש זולתם, שאם לא ישולח להם עזר במהרה, יסגר הבית. ואני יודע כמה גדולה היא הצרה שמה אם חלילה יסגר זה הבית הגדול, שמוצאים בו מרפא והצלה מאות חולים מאחינו, עניים ומדוכאים. והנה כבר יצאתי בקול קורא לעזרה בעתון השבועון היוצא ע"י[6] הרב ד"ר ליטמן בציריך [הרב ד"ר ל' ליטמן, רב בציריך ועורך שבועון יהודי] ובה התעוררו נכבדים וישרי לב לקול הקריאה, והמכתבים ששלחתי למעלת הרבנים הסמוכים עשו פירות, והכירו כולם את גדולת המצוה והחובה המוסרית, הרובצת עלינו כעת לצאת לעזרת אחינו הנתונים במצוקה בעיר הקודש.

והנני מקוה, שגם כבוד מעלתו, הנודע לרב פעלים ושש לעשות צדק, יתמוך בכל כחו בדבר הגדול הזה, ויעשה בקהילתו ובחוג מכיריו ומוקיריו הרבים פעולה לטובה ולהצלה הנחוצה לבא במוקדם היותר אפשרי, ויעמיד גם בעירו איש נכבד אשר יקבל עליו את פעולת המצוה הרבה הזאת, ויודיעני בטובו את שמו, או שבעצמו ובכבודו יעסוק במצוה גדולה זו של פקוח נפש, כראוי לנפש עדינה היודעת לרחם על אחים מדוכאים הנתונים במצר. ובפרט ששמעתי שמעלת כבודו רגיל הוא לעשות פעלים לטובה לצדקה של ארצנו הקדושה, וחבת הקודש קשורה בנפשו הנדיבה.

הנני מחכה לקבלת תשובתו הנכבדה ופעולתו הטובה ושכרו כפול מן השמים.

ברגשי כבוד,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

1. עתר"ו – השנה תרע"ו (1915/1916) – בצירוף אותיות

2. ד"ר - דוקטור
3. נ"י - נרו יאיר
4. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
5. שלו' - שלום
6. ע"י - על ידי

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תשנ

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ד כסלו תרע"ו - סנט גאלן **נמען:** ארי' לייב דייכובסקי וועד 'מחזיקי הדת', לונדון

אי אפשר לקבוע את מועד הנסיעה: חסרים מסמכים מהקונסולים, והרב קוק עסוק בהצלת בית החולים. אחרי ההבטחה הגיעו מברק ומכתב מהרב מרדכי צבי שוורץ, הטוען שרבנות הקהילה בידו שלוש שנים. הרב קוק מבקש לפייס אותו, כדי שלא תהיה 'יצעקת לגימה' ולא יגרעו מחזקתו. הרב קוק מבקש כתב רבנות חתום, ואישור רשמי באנגלית לצורך הדרך.

עיקרי הדברים

- עיכובי נסיעה.
- מחאת הרב שוורץ.
- פיוס - בלי הסגת גבול.
- כתב רבנות.

נוסח האגרת עם ביאור

בעה"י[1], כ"ד כסלו עתר"ו[2] ס"ג. [כ"ד בכסלו תרע"ו (1915), סנקט גאלן שבשווייץ]

שלו'[3] וברכה לכבוד האדון הנכבד מו"ה[4] ארי' לייב דייכובסקי [פרנס קהילת "מחזיקי הדת" בלונדון; ראו (כרך ג', אגרת תשמד)] נ"י[5], פרנס עדת מחזיקי הדת בלונדון יצ"ו[6], וכל האדונים הנכבדים חברי הועד, וכל העדה הקדושה כולה, יפרוס ד' עליהם סוכת שלומו [מתפילת ערבית] וישים להם ברכה ממרומו בכט"ס[7].

אחדשה"ט[8] באה"ר[9].

הגיע לידי מכתבו היקר, ואשמח בשמחת ישרים [על פי משלי כט, ו] ויה"ר[10] שיתקיים בנו יראיך יראוני וישמחו. [תהלים קיט, עד] והנה כעת איני יכול עדיין לקבוע זמן מצומצם לנסיעתנו בעה"י, מפני איזה עכובים. האי', שעדיין אין לנו אותם הדוקומנטים הנדרשים [המסמכים (הדרכונים)] ביחוד כעת למסע ממדינה למדינה, והנני צריך לפנות בזה אל הקונסולים שבברן, הרוסי והצרפתי, [הרב קוק היה נתין רוסי, והדרך לאנגליה עברה דרך צרפת] ולחכות על תשובתם. והשנית, שהנני עסוק פה במצות פקוח נפשות במקום בית חמדתנו תובב"א[11], שהגיעה לידי טלגרמה מועד ביה"ח[12] הכללי שמה [ככל הנראה בית החולים "ביקור חולים" בירושלים; ראו (כרך ג', אגרת תשמט)] ומגדולי העדה, שאם לא יושט להם עזר במהירות טלגרפית יסגר הבית ח"ו[13], ואני יודע את האסון הגדול שיוכל ח"ו לבא עי"ז[14] להמון החולים הנדכאים, שחייהם תלויים בו.

ע"כ[15] יצאתי בקול-קורא בעתון ישראלי היו"ל[16] בצוריך בשפ"א, [בשפה הגרמנית] וב"ה[17] שהדברים עושים קצת פירות, ואני מוכרח לחכות עוד עד שיתקבץ הסכום ויצא השלוח המהיר לפעלו, וכפי הנראה יעברו ע"ז[18] עוד בערך שבועים ויותר. יזכנו השי"ת[19] לברך על המוגמר בכי טוב, ולהתראות בשמחה וחבת הקודש כראוי ליראי ד' וחושבי שמו.

והנה לא אמנע מלהודיע צערי לכבוד מעלתם, שאחרי שילוח הטלגרמה של ההסכמה קבלתי מכתב מידידנו הרה"ג[20] ד"ר[21] כהן מבזל [הרב ד"ר אשר מיכאל (ארתור) כהן, רבה של באזל] נ"י, ולוטה בתוכו טלגרמה מלונדון חתומה בשם "רבי שווארץ", שבה מזהירני שלא אקבל את המשרה, ואח"כ[22] בעוד איזה ימים בא מכתב כתוב אלי ונשתוממתי לראות פירמה "מרדכי צבי שווארץ" רב בקהל "מחזיקי הדת ובקה"י[23] באי"ו[24] בלונדון הבירה [ובקהילות ישראל באיסט אנד (East End) שבלונדון] יצ"ו", והמכתב כתוב אשכנזית בהתנצלות שבעברית יתעכב בצנזורה, בנימוס הראוי אבל תכנו הוא שכותבו הוא מוחזק זה שלש שנים לרב בעדתם בהסכמת העדה כולה והסכמת הקומיסיוון והפרנס, [הוועד (commission) והפרנס] ועובד הוא את כל עבודת הרבנות מני אז, וגם מקבל הוא פרס מהעדה, ועוד כמה פרטים ע"ד[25] חזקת הרבנות שלו.

והנה מובן הדבר כי אלמלי באו לידי הטלגרמה וביחוד המכתב לפני הבטחתי הייתי מעכב את ההבטחה עד שיפתרו לי מעלתם את השאלה הגדולה הזאת, איך יתכן להיות עכ"פ[26] מצב של כבוד ושל שלו' כאשר יש אדם אחד שהוחזק בעבודת הרבנות וטוען כולו שלי.

אבל כאשר כבר פציתי את פי להבטיח מצד אחד, ומצד השני נאמנים עלי מאד הימנותי' דכבוד מעלתו, וביחוד מעלת הרבנים הג'[27] הנכבדים ד"ר יונג וד"ר[28] שיינפלד [הרב ד"ר מאיר צבי יונג, רב "הפדריישן" בלונדון, והרב ד"ר אביגדור שנפלד, רב קהילת "עדת ישראל" בלונדון] נ"י, שהקדימוני בברכותיהם הטלגרפיות, להחזיק עי"ז שבודאי אמת נכון הדבר שאין כאן חלילה שום מחלוקת ולא שום שמץ הסגת גבול חלילה. אבל בכ"ז[29] נשאר לי הענין של המכתב חדה סתומה, שאבקש מכבוד מעלתם שיואילו לפתור אותה על בוריה. וביחוד אם הוחזק באיזה דבר בכבוד או בפרנסה מעניני הרבנות בלא תנאי מפורש שהוא רק לשעה עד שיבא רב שיקבלוהו כנהוג, לא יגרעו בגיני מחזקתו שום דבר, ובכל אופן שהוא איני רוצה שתהי'[30] משום אדם, וק"ו[31] לבן תורה, עלי שום קובלנא, וק"ו צעקת לגימה [על פי בבא מציעא קט: "קשה צעקת לגימה" – תרעומת של מי שנפגע בפרנסתו] ח"ו.

ע"כ בקשתי ערוכה בזה לפני מעלתם, שיראו לפייס את החתום על המכתב, הרב רמ"צ[32] שווארץ הנ"ל[33], באופן הראוי כדי שלא יהי'[34] לו עלי חלילה שום מקום של תרעומת וקובלנא כל דהוא. ובמדת טובם וישרם אבטח בעה"י, שימלאו בקשתי באופן היותר רצוי. ויהי'[35] נועם ד' עלינו ויחזק את ידינו בעבודת הקודש, ויהי' הימים, אשר יהי' רצון השי"ת שאשב בעדתם, עד אשר יחננו בחסדו לעלות אל הקודש ברב רחמיו, ימים של שקט ושלוה, של שלו' וברכה ועבודה פוריה לחזק ולאמץ, לגדל ולרומם קרן התורה והמצוה, ויה"ר שיתקדש שמו הגדול ב"ה[36] על ידינו "כרצונו וכרצון יראיו וכרצון כל עמו בית ישראל". [מתפילת "יהי רצון" שלפני קריאת התורה]

אף זאת תכון עתירתי מכבוד מעלתם, שלא לשנות ממנהג ישראל תורה, לשלח לפני צאתי מפה אלי כתב רבנות, ע"פ[37] החוזה אשר דברנו במכתבינו, חתום ממע"כ[38] ומיתר חברי הועד, ומה טוב הי'[39] אם יבאו בו על החתום הרבנים היותר עקריים בעיר. אמנם זה אניח לפי שקול דעתם הטהורה, המלאה לה יראת ד' ותומת ישרים. למעלת הרה"כ[40] ד"ר הירץ [הרב הכולל – הרב הראשי של בריטניה, הרב יוסף צבי הרץ] נ"י הייתי חפץ שיודיעו מבאי וקבלתי את הרבנות, באופן היותר מכובד והיותר רשמי שאפשר להם.

בבטחוני בטוב לבבם, שיואילו למלא את כל אשר שאלתי מאתם בעה"י, הנני חותם בכל חותמי ברכות באהבה נאמנה כנפשם היקרה ונפש עבד לעם ד' המוכן לשרתם בקודש בחסדי השי"ת, ברגשי כבוד ויקר,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

נ.ב. אוהבי פה אומרים, שבשביל מצב הזמן ראוי שישלחו לידי כתוב בשפה האנגלית, באיזה אשור רשמי של איזה פקידות, על החתימות, שהנני מוזמן ממעלתם לבא לשרת ברבנות של עדתם. אקוה שגם ענין זה ימלאו בטובם, כדי שתהי' הדרך שנלך עלי'[41] אני וביתי יותר בטוחה מכל מפריע, בעה"י,

הנ"ל

---

1. בעה"י - בעזרת השם יתברך
2. עתר"ו - השנה תרע"ו (1915/1916) - בצירוף אותיות
3. שלו' - שלום
4. מו"ה - מורנו הרב
5. נ"י - נרו יאיר
6. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
7. בכט"ס - בכל טוב סלה
8. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
9. באה"ר - באהבה רבה
10. ויה"ר - ויהי רצון
11. תובב"א - תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן
12. ביה"ח - בית החולים
13. ח"ו - חס ושלום
14. ע"ז - על ידי זה
15. ע"כ - על כן
16. היו"ל - היוצא לאור
17. וב"ה - וברוך השם
18. ע"ז - על זה
19. השי"ת - השם יתברך
20. הרה"ג - הרב הגאון
21. ד"ר - דוקטור
22. ואח"כ - ואחר כך
23. ובקה"י - ובקהילת י... - שם מקום
24. בא"ו - באות ו' / באופן - לפי ההקשר
25. ע"ד - על דבר
26. עכ"פ - על כל פנים
27. הג' - הגאון
28. וד"ר - ודוקטור
29. בכ"ז - בכל זאת
30. שתהי' - שתהיה
31. וק"ו - וקל וחומר
32. רמ"צ - רבי משה צבי? / רבי מאיר צבי - שם אדם
33. הנ"ל - הנזכר לעיל

34. יהי' - יהיה
35. ויהי' - ויהיה
36. ב"ה - ברוך השם
37. ע"פ - על פי
38. ממע"כ - ממעלת כבודו
39. הי' - היה
40. הרה"כ - הרב שם שמתחיל באות כ (כגון כתריאל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
41. עלי' - עליה

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תשנב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ה' טבת תרע"ו - סנט גאלן **נמען:** קול קורא לנדיבי ארצות אפריקה

המוסדות שהם 'עמודי התווך' של ירושלים - תלמוד התורה, ישיבת 'עץ חיים' ובית החולים 'ביקור חולים' - במצב מסוכן. גדולי ירושלים מינו את הרב אברהם יעקב הכהן באלכסנדריה כסוכן, והשד"ר יעקב וולפרט נשלח לאסוף. הרב קוק קורא לתרום.

עיקרי הדברים

- מוסדות ירושלים בסכנה.
- סוכן ושד"ר.
- קריאה לתרום.

נוסח האגרת עם ביאור

בעה"י[1], ה' טבת עתר"ו[2].

לכבוד אחינו היקרים נדיבים טהורי לב, המזכירים את ד' וירושלים תעלה על לבבם, יושבי גלילות אפריקא, [יהודי דרום אפריקה] יברכם ד' וירומם בכבוד קרנם ויזכו לראות בבא לציון גואל ופדויי ד' ישובון בשמחת עולמים.

אחים נכבדים, המעמד הנורא והאיום, אשר נתונים המה בו אחינו יושבי חבל נחלת הקודש, בזמן המצוקה הנוראה הזאת, [מלחמת העולם הראשונה, שבה ניתקה ארץ ישראל מתמיכת יהודי העולם, והיישוב סבל מרעב] אשר לחצה את העולם כולו כמעט, ויותר מכל עם שמה מועקה על עם ד' ברובי מקומות פזוריהם, ומכל אלה יחד סובל הוא קבוצנו המיוחד בהר הקודש, והמקודש מחברו שמם יותר מחברו, והמוסדות היותר נאדרים בקודש, עמודי ישוב קדשנו וראשי תומכיו ומחזקיו הם הם הסובלים יותר מכל. והנה עמודי התוך, אשר עמדת עיר בית חיינו עליהם נשענה הם, הם המפעלים הקדושים תלמוד תורה דתשב"ר[3] הכללית וישיבת "עץ חיים" הגדולה, [תלמוד התורה וישיבת "עץ חיים" בירושלים, מן המוסדות הגדולים של היישוב הישן] מכון הקודש לתורה ולתעודה, לשפעת חיי קודש של חמדת ישראל, ועמוד החסד והרחמים בית החולים בקור-חולים הכללי, [בית החולים "ביקור חולים" בירושלים] המקלט להמון רב חולים נדכאים אומללים המוצאים בו רוח והצלה. ומה אומר ואדבר על רוממות יקרת ערכם הנשגב של שני אלה המרומם גם יחד, שני צנתרות זהב [זכריה ד, יב] המה המריקים חיים להר הקודש ויושביו, ומה תשתוחח נפש כל איש יהודי בזכרו כי מתגרת המצב הנורא הבתים הגדולים הללו הנם עומדים במצב נלחץ מסוכן מאד. דהנה גדולי עה"ק[4] בחרו להם איש נבון וחכם, נאמן ויקר רוח, הרב הנכבד מו"ה[5] אברהם יעקב הכהן נ"י[6], והוא יושב כעת באלכסנדריא במצרים להיות המתוך והבא בדברים [להיות המתווך, הבא בדברים] עם כל אשר לבם וידם נתונים לעזרת הקודש, ולהעיר את רוח נדיבי עם בגלילותיהם הנה שלוח הוא השד"ר[7] [שליח דרבנן: שליח שיצא לאסוף כספים לטובת מוסדות ארץ ישראל] המופלג בתו"י[8] נלבב ויקר מו"ה יעקב וולפרט נ"י, ועל ידו

הרימו נא נדבותיכם אשר ימציאם למעלת הרב ר' אברהם יעקב הכהן הנ"ל[9], סוכן הכללי של מוסדי הקודש הנ"ל.

ותושיעו בזה את המוסדות הקדושים בעת צרתם, וצדקתכם תעמד לעד לזכרון לפני ד' תמיד.

והנני בזה חותם בברכה, מצפה לגאולה וישועה לאור ד' אשר יופיע מציון מכלל יופי להגיהה כל מחשכים ובאורו נראה אור. [תהלים לו, י]

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

עבד לעם קדוש על אדמת הקודש בעה"ק[10] יפו והמושבות ת"ו[11],

מתגורר כעת פה ס"ג במדינת שווייץ [סנקט גאלן שבשווייץ, שבה נתקע הרב קוק בזמן המלחמה]

---

1. בעה"י - בעזרת השם יתברך
2. עתר"ו - השנה תרע"ו (1915/1916) - בצירוף אותיות
3. דתשב"ר - דתינוקות של בית רבן
4. עה"ק - עיר הקודש
5. מו"ה - מורנו הרב
6. נ"י - נרו יאיר
7. השד"ר - השד"ר - שלוחא דרבנן (שליח לאסוף כספים)
8. בתו"י - בתורה ויראה
9. הנ"ל - הנזכר לעיל
10. בעה"ק - בעיר הקודש
11. ת"ו - תבנה ותכונן

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תשנג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ז' טבת תרע"ו - סנט גאלן **נמען:** הרב יעקב משה חרל"פ

קשה לו לכתוב מ'ארץ מאפליה'. על 'צפיית הישועה': גובה הישועה תלוי בעומק 'מחשבת הקודש' של האומה, ש'טל הילדות' שומר עליה. המחשבה הכללית מביאה את 'רוחא דמלכא משיחא'. 'צופי הישועה... החפצים דווקא בגאולה שלמה' הם שמביאים אותה, ויודעים שכל סבכי התולדה הם 'צעדים שאורו של משיח צועד בקרבם'. סוכת דוד הנופלת מלאה חיים גם בנפילתה - 'כרע רבץ כאריה'. אין להשאיר את הטבע בשפלותו, אלא לקשרו בקודש.

עיקרי הדברים

- צפיית הישועה.
- טל הילדות.
- גאולה שלמה.
- קשירת הטבע בקודש.

נוסח האגרת עם ביאור

בעזה"י[1], ז' טבת עתר"ו[2], ס"ג. [סנט גאלן, בשווייץ, שבה ישב הרב קוק בימי מלחמת העולם הראשונה]

ממכלל יופי [מציון, "מכלל יופי" (תהלים נ, ב)] ממכוני קודש ועוז עליון, יופיעו נהורים, [אורות (ארמית)] ותעצומות כח וחיל לכבוד חביב לבבי מחמדי ושעשועי, הרב המאוה"ג[3], נעלה לגאון ותפארת, משרידי יחידי סגולת עם ד', מוהר"ר[4] יעקב משה חרל"פ[5] שליט"א[6], ביתו וזרעו זרע ברך ד' לברכה לאוי"ט[7], ועתרת שלומים לעד.

אהובי בכל מעמקי, את טוהר סגולת אהבתנו הנאמנה לגלות אין אויר ארץ העמים, ואדמתה הטמאה, כדאי לה. [אווירה של ארץ העמים אינו ראוי לגלות את אהבתנו] אשר על כן כבד לי הדבר מאד לכתב לכבוד ידידי מכתבים הראוים למדת נעימת-ידידותנו, כל זמן שאני שרוי במחשכים בארץ מאפליה, [בארץ אפלה (ירמיהו ב, לא), כלומר בחוץ לארץ] עדי יגיה ד' חשכי [עד שה' יאיר את חשכי (תהלים יח, כט)] באור ארץ חמדתו סלה, ומשד-תנחומיה יחון להניקני. [על פי ישעיהו סו, יא] בכל זאת כאשר עברו ימים רבים בשתיקה, בדומיה של אהבה מסותרת, תשאני סגולת קדושת אויר הקודש של ארץ חמדת עולמי עולמים להתנער מעט ולדבר דברי-דודים לכבוד חמודי, המאושר באושר שכנת מרומי עיר האל' סלה. ובטוחים הם שרעפי, [מחשבותיי] שישגשגו ויפרחו ובבאם אל הקודש יוסיפו פאר, ירומו וינשאו בהזכם מסיגי ארעא דחשוכא, [מן הסיגים של ארץ החושך (ארמית)] ומציון מקדוש משכני עליון אור חדש עליהם יאיר. במושג צפית ישועה, שהעיר חביבי במכתב קדשו, אין ספק שהרוממות וההשפלה של תכונת הישועה תלויה היא בעומק מחשבת-הקודש אשר לאומה, המתגלה ע"י[8] שרידיה, נושאי המחשבה הכללית של נשמת ישראל, החבויה בכל לב תמים, ומפי עוללים ויונקים יוסד עז, [תהלים ח, ג] ועולם-הזקנה איננו כי-אם מפתח ומגלה את יקרת עושר המכמנים [האוצרות הגנוזים] אשר באוצר המלא ברכת-ד' של עולם הילדות, והילדות - הבל שאין בה

חטא היא, [על פי שבת קיט: "הבל שאין בו חטא"] בין כשהיא אצל הילדים בשנים, בין כשהיא אצל הבאים בשנים היודעים לשמור את טל-ילדותם, "כגמול עלי אמו, כגמול עלי נפשי". [תהלים קלא, ב]

והמחשבה הכללית, ההולכת ופורחת בנשמת החושבים המבליטים כבר את אותיותיה במלואן, היא הכוללת את כל האוצרות של האהבה והיראה, של התורה והמצוה, היא היא המכשירה את הגאולה, היא היא המביאה את רוחא דמלכא-משיחא, [רוחו של המלך המשיח (ארמית)] אל העולמים הרבים ואל עולמנו להיות מופיע בהדר גאון עזו בכנסת-ישראל.

וצביון המחשבה היונקת ממקורי הקודש העליונים, מחכמת-ישראל המיוחדה, "משם רעה אבן ישראל", [בראשית מט, כד] הוא העושה את צביון הישועה, הוא המגון [הנותן גוונים] את גוניה. אשר על כן אך צופי הישועה "המשכילים המזהירים כזוהר הרקיע", [על פי דניאל יב, ג] הם הם המביאים את הגאולה, והם הם היודעים לאמר דבר בשם אומרו [על פי אבות ו, ו: "כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם"] ודבר ד' בפיהם אמת, והם הנם אדירי-הכח, החפצים דוקא בגאולה שלמה,, וכל מרכז עבודת-קדשם היא רק אותה הצפיה התמימה, אשר אין בה מום, שרק הרום העליון של גאולה שלמה לה יאתה, ובניה של תורה בנשמתה הפנימית הללו, כל אופים מסור הוא, קשור וזקוק, [כל אופיים מסור, קשור ומחובר] לנשמתה של תורה והופעתה, הם המצפים לאור-ד', ולמלוי הכבוד העליון, שומרים הם את עקבות משיחנו [על פי תהלים פט, נב] יודעים הם שכל העולם ומלואו, כל סבכי-התולדה [סבך ההיסטוריה] וכל יצרי-מעלליה, [וכל מעשיה] אינם כי אם צעדים שאורו של משיח הולך וצועד בקרבם. סוכת-דוד הנופלת [עמוס ט, יא] יודעים הם שהיא גם בנפלה מלאה חיים וגבורת נצח והוד, נופלת היא כאשר יפול הארי על טרפו, "כרע רבץ כאריה וכלביא - מי יקימנו!", [במדבר כד, ט] ובמרומי שמים מעל, בגני העדנים העליונים והתחתונים, במחשכי-הארץ היותר אפלים, בשאול ואבדון ובכל חרישות רשע וכסל, בעריצות של מושלים, עריצים גם משכילים וצדיקים, ובמזימות של מנהלי סיעות פוליטיות, בצבאות-מרומים, ובהיכלי אורים עליונים שכולם אומר כבוד, [תהלים כט, ט] - בכל גבורת זרע-ד' אשר בבנין סוכת דוד הנופלת נגלתה.

לא אך להציל את הנפש הפרטית או גם הכללית מסבוכי החיים החמריים, ולרוממה אל הקודש היא מגמתה, כי אם לכונן את הקודש עצמו, ליסד מוסד ממלכת אל חי העולמים בכל מרחבי עולמים. חלילה לנו להשאיר את הטבע במעמדו השפל, מבלי לקשרו בקשר-הקודש אשר לאור עולם שבאוצר חיים, שבו דוד מלך ישראל חי וקיים.

לא חלישות-כח הוא זה מה שישועתם של ישראל היא קמעא-קמעא [על פי ירושלמי ברכות א, א: גאולתם של ישראל באה "קמעא קמעא"] כי אם גבורת-גבורות, כביריות [גבורה] עליונה המקפת כל וממלאה את הכל. והמחשבה באיתניותה, לפי עומק גדולת תלמודה, לפי הדור הכרעת בינתה, [לפי הדר הכרעת הבינה שלה] ולפי גדולת טהרת אדירות רצונה, המשוגב בשגוב אלהי, היא היא המרוממת את הטבע וכל תוצאותיו, את השמים וארץ וכל אשר בם. כל חללה של רשות העליונה, שגוילי רקיע וקני חורשתא ודיו ימי אינם מספיקים [שגם אם כל הרקיע ספר, כל העצים קולמוסים וכל הימים דיו – אין די (על פי שבת יא)] לכתוב אותה כולה מוכרחת היא להגלות בתור גלילים אחדים לאותה מכונת-הקדש הנאדרה כתבנית המרכבה, "היא החיה אשר תחת אלהי ישראל", [יחזקאל י, כ] אשר חזה אותה הנביא גם בגולה על נהר כבר. [יחזקאל א, ג] ובתוך החומר העב

הזה - אור מלא עדון-קדש רווי טללי לשד חיי אורות חבויים ממרומי עליוני קדש קדשים שורה, ומכל שרעף קטן, היוצא מפציצות נגוהות [מניצוצות של אור] הללו, מתמלאה כל נשמה חיי-עולמים. תשובה, תפילה, תורה, צדקה ומעשים טובים, בטחון בד' עדי-עד, ונהרה עליונה מאור צור ישראל, וממשלת-עולמים על כל תוכני עלילות, "מושל באדם צדיק מושל יראת אלהים", [שמואל ב כג, ג] מעוטר באור גבורה של מעלה, ש"מלאכי-צבאות ידדון ידדון" [תהלים סח, יג] מחיל חיל גבורתה, זאת גבורת-העז ששירת-ישראל מתעטרת בה, "שמים וארץ ירננו לשמו, יערות ימחאו כף להנעימו". [על פי ישעיהו נה, יב]

אור השלום זורה הוא הלאה [מפזר ומרחיק] את כל מחשכי-המארה של "צרירת-האחיות" [הקנאה והצרות בין אחיות (על פי ויקרא יח, יח)] אשר לעולם הגלוי והנסתר ו"רחל ולאה" [על פי רות ד, יא: "כרחל וכלאה אשר בנו שתיהם את בית ישראל"] בלא שום קנאת אשה מאחותה שתיהן בונות את בית-ישראל "אהל בל יצען בל יסע יתדותיו לנצח, וכל חבליו בל ינתקו. כי אם שם אדיר ד' לנו, מקום נהרים יאורים רחבי-ידים, בל תלך בו אני-שיט וצי אדיר לא יעברנו". [ישעיהו לג, כ-כא] כל מלא-עולמים - עולם אחד, כל שינויי-הגוונים והפרצופים השונים, שהננו מברכים עליהם:

"ברוך חכם-הרזים", [הברכה על הרואה אוכלוסי ישראל (ברכות נח)] מהוים פרצוף אחד גדול ומבוסם, [ונעים] מושל בגאון-ד', - באחדות המחשבה, המתגלה בפועל לצפות לישועה מכל הערכים, מכל העלילות ומכל המסבות מאמונה ודאית בהירה, מידיעה פנימית חודרת, את הכוון והדיוק אשר בכל העלילות, אשר כלן נתכנו לאל דעות ד', [על פי שמואל א ב, ג] בין כשהן עוברות דרך רצונות חפשיות והגיונות נפתלות [ומחשבות עקומות] אשר לאנשים יחידים בעלי השפעה כח וממשלה, בין כשהן עצת-גוים ומחשבות-עמים, בין כשהן מתגלמות בכל חקי הויה וטבע, "אש וברד שלג וקיטור רוח-סערה". [תהלים קמח, ח]

אמנם להכשיר את הלבבות לצפית ישועה עליונה ומקפת כזאת, אשר תרומם את הטבע עצמו מנפילתו, ותעטר את כל העולמים, את כל הנפשות הרוחות והנשמות, שנבראו ושנולדו ואת שעתידים להבראות ולהולד, ישע ועז זה יבא מאור-ישראל אשר יזרח מאור תורה העליונה בגדלה, מעסק קבוע של רזי-תורה בגבורה והדרת-קדש, מיחידי בחירי עדר-ד', בגדולה כזאת המקפת את כל חדרי התורה והחכמה, שבקדש ושבחול, שיתגלה ויראה כי מקורם פתוח הוא מקודש, ואותו החול המובדל, הנזרק "מהלאה למגדל עדר" [בראשית לה, כא] הקודש, יבורר שאיננו כי אם סכלות והוללות רעה, העדר גמור ופטפוטי-מלין של אמרי-נואש, [דיבורי הבל של דברי ייאוש] שאין להם אפילו צורה של שלילה הגונה. וכל הגדל הזה יגלה בהר-הקדש, המוכן לאור חכמת ישראל, להכשרת השכל וזכוך-כח המדמה [וטיהור כוח הדמיון] המבורר והאיתן, אשר על ידו תיכון הנהלת תבל ומלאה. ורק מתכונתה של אמונת-אומן מלאה חוסן ישועת אור ד' המלאה יופע האור הגדול אשר יפעול ישועות מפליאות, אחרי אשר יגלה בתחלה פלאי-ישועתו על השרידים אשר ד' קורא, לגלות להם רזי-עולמים וסתרי-סתרים, בגלוי מלא חיים של עטירת כתרי ישועות ועז, אשר להכשר זה כיוונו ומכוונים כל קדושי-עליון בכל הדורות והזמנים, יחננו השי"ת[9] לשתות בצמא את דבריהם ובאורם נראה אור.

ממוצא-דבר נבין כמה גדולה היא החששה של סכנת קציצת-נטיעות [סכנה של פגיעה ביסודות האמונה (על פי חגיגה יד)] ע"י אותה צפית-הישועה, המחרפת את עקבות-משיח ד', [תהלים פט, נב] המנתקת את הטבע וכל

מסבותיה מצורת הצפיה, הנתבעת בכל חומר שאלת הדין מנפש כל חי לפני כסא משפט עליון ב"ה[10]. אורו-של-משיח חודר ומוכרח לחדור בכל. "קטיר לעילא", [קשור למעלה (ארמית, על פי הזוהר)] ברום עליון, ו"קטיר לתתא" [וקשור למטה] בעומק-תחתיתי. וכמהותו כן צפית הגלות ישועתו חודרת היא בכל. וכל חסרון אשר בעקב, [בעקב, בחלק התחתון] כל קציצה אשר למדות התחתיות, ההולכת בקרקעיתיהם של "העגולים" [מושג מתורת הקבלה] המקיפים את המסבות כלן, היא גם קציצה עליונה. סרה אז המחשבה מהסתכלותה ב"פרצוף ארוך", ["אריך אנפין", מושג מתורת הקבלה] המעניק חמה בקומתו ומכונן הדומי-תהומים [דממת התהומות] בעקביו, ופונה לפרצופים קטנים, שמשאירים המוני-עולמים ממעל ומתחת מחוצה להשפעתם. ו"עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה" [דברים ד, ו] - בגאות-ד' הוא דבק וגדולת-עליון היא תהלתו תמיד. וכאשר אין ספק בדבר, שמעולם לא היתה קטיגוריא והתגרות של מלכים ["אם ראית מלכויות מתגרות זו בזו, צפה לרגליו של משיח" (בראשית רבה מב)] בעולם, שלא הקדימה, העמיקה והרחיבה, את עקבות הישועה העליונה, המכשרת את הגאולה השלמה, - והקירוב הזה נערך הוא לפי אותו הערך של ההכשרה הרוחנית אשר להשלטת חכמת-ישראל בעומק גדולתה, בפתיחת המנעולים הגדולים אשר למעמקי-הרזים, שבטרקלינים העליונים, שחזות כל העולמים נשקף בהם, וכל אותם האידיאלים הגלוים, שהצד הטוב שבחול, החלק המעולה שבחכמת האדם ומוסרו, שואף אליהם, הרי הם מוכרחים להיות מוכרים בתור סעיפי-אורות, "מותרי-מוחין", [מושג מתורת הקבלה: הארות שיוצאות מן המוחין העליונים] "קצות שערות הראש והזקן" [מושגים מתורת הקבלה] של אותם הדיוקנים העליונים, המתגלים ביסוד חיי חי-העולמים ע"י אורם של ישראל, - יגלה ויראה ע"י הבלטתה של חכמת-עולם הפנימית, האורה האלהית השרויה בישראל, ביחידי-סגולותיו בגלוי ובלב כל האישים וכל הדורות בגניזה, שכל שלום-העולמים, כל מוסר נכסף וכל צדק פנימי מבוסס ונחסן, וממולא כל הדר-נשמה [המלא בכל הדר הנשמה] וכל בטחון חיי-עולם לכל נוצר, כל עזוז מגמת החיים, וכל שמחת נשמות בעליצותן העדינה, הכל אחוז וקשור ביסוד גדולת שם ישראל בעולם, בברור זהרה של תורה בגדלות-גדולתה, וחכמים וסופרים מכל עדר, החושבים מחשבות רציניות ע"ד[11] תקון העולם, החברתי והיחידי, החמרי והנפשי, ההוי והעתידי, וכל השואפים חיים מתוקנים, המוצלים מכל תלאה המסובבת ע"י רשע וכסל, הכל יפנו לאותו מקור האורה שהמחשבה הישראלית ששרויה בתוכה, הטבוע בצדקת-ד' אשר בכל משלה.

ואנו לעצמנו, אנחנו האמונים בבית-אמנו והדר-הורתנו, [על פי שיר השירים ג, ד] הננו תמיד דורשים שהכל יאמצו את כחנו ושלא יהיו לנו צרים מלמעלה, [שלא יהיו לנו מקטרגים בשמים] וזה יבא לנו לא ע"י דחית הטבע וכל כחותיו, שכמו שהם נדחים מאתנו בחוג החיצון כמו כן הנם נדחים בחוגם הפנימי, והאיבה מתרבה ע"י זה בפמליה של מעלה ושל מטה, [בעולמות העליונים ובעולמנו] כי הכל צריכים להיות מוארים מזיו-אורה החי של כנסת-ישראל, ואור נועם תורתה ומעוז ישועות משיחה, ומניעת נתינת החלק הנכסף מביאה משטמה נוראה, שהיא מתגלה רק בצורה זעירה בפלגות ישראל ומלחמות גוים אדירים. הנה אנחנו ליה עינינו תלויות, למלך שהשלום שלו, והננו מסתכלים ברחבה בכל המסבות והעלילות, ונדע שגם האור המועב, [האור המעובה, הגשמי] המגושם ומוסגר במסגרות רוכסי הטבע, [גבולות הטבע] איננו כי אם קצה תחתון מחבלי-קודש של נסי-נסים אשר לעושה נפלאות גדולות לבדו, אשר בהגדלת כלי החכמה והתאגדות הענפים כולם אל שרשם, נוסיף אומץ בגבורה של מעלה, ובאלהים נעשה חיל. [תהלים ס, יד]

מדעתי, שכבוד רחים-לבבי [אהוב לבו] יבין הגיגי ואת תמצית-הקודש שישנה בשאיפות הללו יזכך בזכות הכשר-קודש של נאות ארץ-חמדה והר-הקדש מקום-תחנותו, [מקום חנייתו] הנני מקצר וחותם בכל חותמי ברכות לכת"ר[12] אהובי ולכל הנלוים אליו, היונקים מלשד [מלחלוחית, מן התמצית המזינה] קדושת תורתו ויראתו הטהורה, ויתברך מקודש כנפשו היקרה, ונפש אחוז בתקות צפית ישועת חומות וחיל ורוממות-קרן בימין-ד' העושה חיל בפתיחת שערים, לשוב נדחים אל ארץ-חמדה, באור ישע ותהלה, במהרה במהרה בימינו בקרוב,

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. בעזה"י - בעזרת השם יתברך
2. עתר"ו - השנה תרע"ו (1915/1916) - בצירוף אותיות
3. המאוה"ג - המאור הגדול
4. מוהר"ר - מורנו הרב רבי
5. חרל"פ - הרב יעקב משה חרל"פ (תלמידו של הרב קוק)
6. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
7. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
8. ע"י - על ידי
9. השי"ת - השם יתברך
10. ב"ה - ברוך השם
11. ע"ד - על דבר
12. לכת"ר - לכבוד תורתו

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תשנד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ו טבת תרע"ו - סנט גאלן **נמען:** הרב משה זאב רם

ברכה לבנו אברהם יצחק על הסמכתו לרופא. מכתב הרב הופמן לא נגע בעיקר: הרב רם הוחזק בשחיטה גם אחרי בוא ד"ר לבנשטיין, ואין להשוות למנהג קהילות אשכנז. על לונדון: הרב קוק מברר שאין מחלוקת. נשלחו כאלף וחמש מאות פרנק, ועוד מבזל ופרנקפורט, לבית החולים בירושלים.

עיקרי הדברים

- ברכה לבן הרופא.
- חזקת השוחט.
- בירור בלונדון.
- כסף לבית החולים.

נוסח האגרת עם ביאור

בעה"י[1], כ"ו טבת עתר"ו[2] ס"ג.

שלו'[3] וברכה באה"ר[4] לכבוד ידידי וחביבי הרב הגדול בתורה ויראת ד' אוצרו, אהוב ונחמד, מוהר"ר[5] משה זאב ראם [ראו (כרך ב', אגרת תשח)] שליט"א[6] ומשפחתו היקרה וכא"ל[7] לטובה ולברכה. יקרת כת"ר[8] הגיעתני. והנה אנכי הוא הנדרש לבקש את סליחתו של כבוד חביבי, על אשר אחרתי מהגיש את ברכתי מז"ט[9] להכתרת בנו ידידי היקר והנחמד מר אברהם יצחק שי'[10] בתור דוקטור מדציני. יתן השי"ת[11] להצלחה ולברכה ויהי'[12] חלקו בין גדולי עם ד' הצדיקים שהיו דגולים בחכמת הרפואה, ואשר בא מפורש בדחז"ל[13] והפוסקים שמם הטוב ופעולתם לטובה ולתפארת בישראל ובאדם. והנני נותן בזה לכבוד אהובי ולמשפחתו ולמעלת הבן היקר הד"ר[14] הנכבד שי' את ברכתי ברכת מז"ט ממעמקי לבבי, ויקבלו נא ברצון את ברכת אוהבם הנאמן, אשר אחרתי עד כה מפני טרדות שונות בקודש ובחול.

וע"ד[15] מכתבו של הרה"ג[16] ר"ד ד"ר[17] הופמן [הרב ד"ר דוד צבי הופמן; ראו (כרך ג', אגרת תשמה)] שי', לא נגע ביסוד הענין, שהוא מה שכת"ר[18] הוחזק מאז בעבודותיו, וגם מעת אשר בא הד"ר ל, למחנם, וידע שהנמשכים אחריו משתמשים בשחיטת כת"ר, ולא עלה על לבו כלל להנדז בזה, א"כ[19] הוחזק בדבר, ובאיזה כח וזכות יש לו לשנות את החזקה, ומה זה דמיון מקהילות האורתודוכסיות באשכנז ששם נוהגים כך מעולם. אבל אם יחזיקו איש אחד בהימנותא מאיזה טעם שהוא, וק"ו[20] מצד יתרון ערכו בתורה וביראה כנ"ד אצל כת"ר, היעלה חלילה על לבם להוריד בקודש ולהעליב צורבא דרבנן, אפי'[21] ברמיזה בעלמא. ולדעתי ראוי שכת"ר יוסיף את דבר החזקה בפרטיות, והעלבון שיש מהשנוי ממה שהי'[22] נהוג עד כה, במכתב לד"ר[23] הא"מ[24] הנ"ל[25], למען באר לו את החילוק בין מה שנהוג בקהילות האשכנזיות ובין הנוגע לעובדא שבצ'.

ע"ד[26] לונדון, [הזמנת הרב קוק לכהן כרב קהילת "מחזיקי הדת" בלונדון, שאליה עבר בשבט תרע"ו] נתעכבו קצת הדברים מפני איזה חקירות ודרישות שעשיתי לדעת בפרטיות ע"ד מצב השלו'[27] שם, ובקשתי מהם ענינים מבררים

בזה, כדי לסור מכל חשש של שמץ מחלוקת וערעורים, שאפשר לחול בעניני רבנות ובמקום שהעדות מרובות ביחוד, ורבנים רבים חונים איש על דגלו בכרך גדול זה. וכפי הנראה בעה"י שאין שום חשש בעה"י, ועוד אקוה שיתברר לי ביותר בירור ע"י[28] מכתב אחד, שהבטיח לי הפרנס משם להמציא לידי בקרוב בכל הפרטים אשר דרשתי מהם, וכפי הנראה קשורים הם ב"ה[29] בידידות וכבוד הראוי. יחננו השי"ת ומהרה יפתחו שערי ישועה ונוכל לשוב בחסדי השי"ת המרובים לאה"ק[30] מחמד לבבנו, אשר עינינו ולבנו שם כה"י[31], קרוב הדבר שתהי'[32] נסיעתנו בע"ה[33] דרך צוריך. יזכנו השי"ת להתראות בשמחה ואהבת תורה ויראת שמים.

ע"ד עניני צדקת אה"ק[34], הנה מסרנו כבר לשלח ערך קרוב לחמש עשרה מאות פרנקין אשר נתקבץ ע"י השתדלותנו, ועוד חמש מאות פרנק נשלחו למטרה זו מבזל ג"כ[35] לטובת הבקו"ח[36], ומוסדות א"י[37], ותהי'[38] הצלה פורתא. ונודע לי שגם מפפד"מ[39] [פרנקפורט דמיין] שלחו שלשת אלפים פרנק להם, ויוכלו בזה בעה"י להמשיך פתיחת הבית עד שיבא העזר מהמקורים היותר נאמנים של הארצות הגדולות, שכעת העיקרית שבהן היא אמריקה.

יודיעני נא כת"ר משלומו הטוב וממצב בריאותו ביחוד, ואל ישים אל לבו לכל עניני הסכסוך שלו, כי השי"ת לא יעזבהו וירומם בכבוד קרנו בעה"י, וגם אויביו ישלים אתו ברב חסדו וטובו אי"ה[40]. והנני בזה חותם בכל חותמי ברכות באה"ר,

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. בעה"י - בעזרת השם יתברך
2. עתר"ו - השנה תרע"ו (1915/1916) - בצירוף אותיות
3. שלו' - שלום
4. באה"ר - באהבה רבה
5. מוהר"ר - מורנו הרב רבי
6. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
7. וכא"ל - וכל אשר לו
8. כת"ר - כבוד תורתו
9. מז"ט - מזל טוב
10. שי' - שיחיה
11. השי"ת - השם יתברך
12. ויהי' - ויהיה
13. בדחז"ל - בדברי חכמינו זכרונם לברכה
14. הד"ר - הדוקטור
15. וע"ד - ועל דבר
16. הרה"ג - הרב הגאון
17. ד"ר - דוקטור
18. שכת"ר - שכבוד תורתו
19. א"כ - אם כן
20. וק"ו - וקל וחומר
21. אפי' - אפילו
22. שהי' - שהיה
23. לד"ר - לדוקטור

24. האי"מ - ראשי תיבות של שם
25. הנ"ל - הנזכר לעיל
26. ע"ד - על דבר
27. השלו' - השלום
28. ע"י - על ידי
29. ב"ה - ברוך השם
30. לאה"ק - לארץ הקודש
31. כה"י - כנפשו היפה
32. שתהי' - שתהיה
33. בע"ה - בעזרת השם
34. אה"ק - ארץ הקודש
35. ג"כ - גם כן
36. הבקו"ח - הביקור חולים (בית החולים)
37. אי"י - ארץ ישראל
38. ותהי' - ותהיה
39. מפפד"מ - מפרנקפורט דמיין
40. אי"ה - אם ירצה השם

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תשנה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י' שבט תרע"ו - סנט גאלן **נמען:** הרב מרדכי צבי שוורץ, לונדון

הרב קוק נהנה לשמוע שמנהלי 'מחזיקי הדת' פייסו אותו כראוי.

עיקרי הדברים

- שמחה על הפיוס.

נוסח האגרת עם ביאור

בעה"י[1] י' שבט עתר"ו[2] ס"ג.

שלו'[3] וברכה לכ'[4] הרה"ג[5] היקר כו'[6] מו"ה[7] מרדכי צבי שווארץ נ"י[8] רב דקה"י[9] באי"ו[10] בלונדון יצ"ו[11].

אחדשה"ט[12].

יקרת מכתבו מיום א' בא העבר הגיעני, ונהניתי מבשורה טובה שפייסו אותו מנהלי קהל קודש מחז"ה[13] [ראו (כרך ג', אגרת תשנ)] כראוי לפי כבודו שליט"א[14].

יפרוש השי"ת[15] את סוכת שלומו וכל טובו ונועמו על צאן ידו ועמו ונזכה לשמוח בשמחת ישרים כל יראי ד' וחושבי שמו הנושאים באהבה את דגל תורתו ויראתו. והי'[16] זה שלו' וברכת ד' כנה"י[17] ונפש ידידו דוש"ת[18] באהבה,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

---

1. בעה"י - בעזרת השם יתברך
2. עתר"ו - השנה תרע"ו (1915/1916) - בצירוף אותיות
3. שלו' - שלום
4. לכ' - לכבוד
5. הרה"ג - הרב הגאון
6. כו' - וכולי (וכן הלאה)
7. מו"ה - מורנו הרב
8. נ"י - נרו יאיר
9. דקה"י - דקהילת י... - שם מקום
10. באי"ו - באות ו' / באופן - לפי ההקשר
11. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
12. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
13. מחז"ה - מחזיקי הדת
14. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
15. השי"ת - השם יתברך
16. והי' - והיה
17. כנה"י - כנפשו היקרה
18. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תשנו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י' שבט תרע"ו - סנט גאלן **נמען:** בנימין אריה לייב דייכובסקי

בקשה למסור מכתב לרב שוורץ. הם עסוקים בהכנת התעודות לנסיעה.

עיקרי הדברים

- הכנות לנסיעה.

נוסח האגרת עם ביאור

בעה"י[1] י' שבט עתר"ו[2] ס"ג.

לכ'[3] ידידי היקר והמרומם מו"ה[4] בנימין ארי' לייב דייכאווסקי. שלו'[5] וברכה באה"ר[6].

אחדשה"ט[7], יטיב נא כ"מ[8] למסור את המכתב למע' הרב שוואַרץ נ"י[9], והנה אנחנו עסוקים כעת בהכנת הנסיעה [הנסיעה מסנקט גאלן ללונדון; ראו (כרך ג', אגרת תשסא)] בעה"י, בהכשרת התעודות הראויות לזה, יצליח השי"ת[10] את דרכנו ויופיע על מפעלינו ברב חסדו וטובו לבית ישראל. והנני בזה חותם בברכה למע"כ[11] ולכל עדת ד' היקרה ולכל חברי הועד היקרים וכל יח"ס[12] ירוממו אף ינשאו, כנה"י[13] ונפש אוהבם הנאמן דורש אשרם והצלחתם כה"י[14],

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. בעה"י - בעזרת השם יתברך
2. עתר"ו - השנה תרע"ו (1915/1916) - בצירוף אותיות
3. לכ' - לכבוד
4. מו"ה - מורנו הרב
5. שלו' - שלום
6. באה"ר - באהבה רבה
7. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
8. כ"מ - כל מקום / כל מה (ש...)
9. נ"י - נרו יאיר
10. השי"ת - השם יתברך
11. למע"כ - למעלת כבוד
12. יח"ס - יחידי סגולה
13. כנה"י - כנפשו היקרה
14. כה"י - כנפשו היפה

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תשנח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ב שבט תרע"ו - סנט גאלן **נמען:** ד"ר מרדכי כהן (בזל)

הרב קוק אינו נכנס לעניין של 'סמכויות'; הרבנות היא לפי התורה, והצדק מכריע ולא התארים. הרב קוק לא יפריע לשלום בלונדון. הרב קוק מכיר את פרופ' מיטוואך ואת פאול נתן, שביקרו בביתו ביפו.

עיקרי הדברים

- רבנות לפי התורה.
- שמירת השלום.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], י"ב שבט תרע"ו[2], ס"ג.

למע"כ[3] הבן היקר הרה"ח[4] מוהר"מ[5] כהן נ"י[6].

תודה רבה על העתקת תוכן המכתב של מר יונג נ"י. והנה אנכי איני נכנס בעסק של אויטאריטעטים, [סמכויות (גרמנית)] ענין הרבנות הוא רק עפ"י[7] התורה, ועם מי שדעת תוה"ק[8] תהי'[9] מסכמת עמו לזה צריך לחזק, ואם בפרט אחד יהי'[10] הצדק עם אחד, ובפרט השני עם אחר, הרי הצדק והדין הם המכריעים ולא התיאור שבע"ב[11] מתארים. וכמובן שעם זה ישנם ענינים של ממון, שבזה מתחברת אגודת מחז"ה[12] בפרטים עם הפעדעריישאן ["הפדרציה של בתי הכנסת" בלונדון] ובפרטים עם הקהילה הכללית. אקוה בעה"י[13] שאם מד' יצא הדבר שאהי'[14] שם במשך זמן אי"ה[15] לא אפריע את דרכי השלו'[16], ועוד אקוה לחזקם בע"ה[17]. יטיב נא כבודו להודיעני את אדרעסתו של הפרופ' מיטוואך [פרופ' אויגן מיטווך, מזרחן יהודי בגרמניה] נ"י, כי גם אנכי מכיר אותו ואת פאול נתן, [פאול נתן, ממנהיגי חברת "עזרה" של יהודי גרמניה] שהיו שניהם אצלי בביתי, גם שלמתי להם בקור בהוטעל שלהם בהיותם ביפו ת"ו[18], ומ"מ[19] אם ירצה גם כמ"ע[20] לכתוב בטוב לבבו מה טוב, ואודהו ע"ז[21].

והנני בזה חותם בכל חותמי ברכות באה"ר[22], כנה"ר[23] ונפש ידידם עז המצפה לתשועת ד',

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרע"ו - השנה תרע"ו (1915/1916)
3. למע"כ - למעלת כבוד
4. הרה"ח - הרב החסיד
5. מוהר"מ - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות מ (כגון משה / מאיר / מרדכי / מנחם / מיכל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
6. נ"י - נרו יאיר
7. עפ"י - על פי
8. תוה"ק - תורתנו הקדושה
9. תהי' - תהיה
10. יהי' - יהיה

11. שבע"ב - שבעלי הבתים (או: שבעמוד ב - לפי ההקשר)
12. מחז"ה - מחזיקי הדת
13. בעה"י - בעזרת השם יתברך
14. שאהי' - שאהיה
15. אי"ה - אם ירצה השם
16. השלו' - השלום
17. בע"ה - בעזרת השם
18. ת"ו - תבנה ותכונן
19. ומ"מ - ומכל מקום
20. כמ"ע - כמצות עשה
21. ע"ז - על זה
22. באה"ר - באהבה רבה
23. כנה"ר - כנפשו הרמה

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תשנט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ח"י שבט תרע"ו - סנט גאלן **נמען:** הרב ד"ר אשר מיכאל כהן, רב בזל

ביליס במצב לחוץ: מכל הרעש קובצו רק שלושים אלף רובל כסף, שהופקדו בבנק בקייב ולא נמסרו לידיו. הוא התנהג בעדינות רוח ולא רצה שיציגו אותו לפני הברון. במאסרו לא נכנע להודאת שקר, אף שעמד לאבד את עצמו, מפני הצלת כלל ישראל - 'ראוי להיחשב בין הקדושים המעונים'. הרב קוק מבקש שהגביר דרייפוס ברודסקי יתמוך בו בכבוד, ובלי פרסום.

עיקרי הדברים

- מצב ביליס.
- גבורתו במאסר.
- תמיכה בכבוד.
- בלי פרסום.

נוסח האגרת עם ביאור

(אל הרב ר'[1] אשר מיכאל ד"ר[2] כהן זצ"ל[3], רבה של באזל) ב"ה[4] מוש"ק[5], ח"י[6] שבט עתר"ו[7] ס"ג.

שלו'[8] ועטרת ברכה.

כבר כתבתי כרטיס לכת"ר[9] ע"ד[10] הענין של ביליס, [מנחם מנדל ביליס, שזוכה בתרע"ד מעלילת הדם בקייב ועלה לארץ ישראל] והנני חוזר לכתוב אחרי ששמתי אל לבי אולי יתאחר הכרטיס בדרכו והענין נחוץ מאד. יואיל נא כבוד מר חביבי שי'[11] להודיע למעלת הגביר הנדיב מר דרייפוס ברודסקי, [ז'ול דרייפוס-ברודסקי, נדבן ממנהיגי יהודי שווייץ] שאני יודע היטב את כל מצבו של ביליס. ואמת הדבר שעשו עבורו רעש גדול בעולם, והכל חשבו שיעטרוהו בזהובים ויעשירוהו עושר גדול, אבל מכל הגוזמות לא נעשה דבר, רק שלשים אלף רוכס"ף[12] [רובל כסף] נתקבץ עבורו, והונחו בבנק בקיוב, וגם זה לא נתנו בידו, רק צוו עליו שיסע לא"י[13] והם ידאגו עבורו, והיה מתפרנס בדוחק בימי היותי באי"י[14] ממעט הכסף שלקח עמו, וממה שהי'[15] ממציא ע"י[16] דרישותיו מהכסף מקיוב, ובכ"ז[17] התנהג בעדינות-רוח גדולה, ולא רצה אפילו שיציגוהו לפני הברון רוטשילד, שהי' אז בא"י כדי שלא יהי'[18] נראה כדורש עזרה.

ועתה כאשר הציקה לו העת, שהוכרח לשלח לי טלגרמה, אין ספק בדבר שהוא במצב נלחץ מאד, אף ע"פ[19] שאיני יודע מה נעשה עם הסך שלשים אלף רו"כ[20] הנ"ל[21], ולמה הם מעוכבים שם, וכמה חסר מהם כבר, אבל זהו דבר ברור שכעת לשעה שכלתה אצלו פרוטה, ואם נתנהג עם זה האיש, שראוי הוא להחשב בין הקדושים המעונים בישראל, כעם שאר אחד השנוררים, להשפילו ולחשדו, הרי זה עלבון גדול לעצמנו. וראוי הדבר שגדולי הגבירים שלנו ידעו את חובתם לעמם להתיחש אל זה האיש, שנפל קרבן בחבלי עוני וברזל בעד הכלל כולו מתגרת יד רשעים הוגי שקר וחמס, והתנהג בכל הזמן של מאסרו, עד אשר הגיה ד' בחסדו את המחשכים והוציא לאור צדקו, במנהג כ"כ[22] מפואר, באומן לב ביראת ד' ואומץ רוח, לא נפתה לדברי המסיתים רשעי ארץ, אשר חשבו לדחות פעמי הכלל כולו ע"י

הודאת שקר מצדו, שכאשר נסו למרר את חייו אולי היה מאבד את עצמו לדעת, וזה הי'[23] ג"כ[24] נח לתעודתם, ומצדו הי' כבר מוכן לצעד זה, כי כשל כחו לסבול ענוייו, אבל חדל מזה וישם כארץ גוו [על פי ישעיהו נא, כג] רק בשביל הצלת כלל ישראל, כמה כבוד ויקר ראוי הוא איש זה אשר נתעטר בעטרת הקדושים, - אלא ביחש של אמון וכבוד, ואם הוא בא למדה זו לדרוש עזרה בטח שנצרך הוא לזה מאד.

ומה נכבד הדבר אם יזכה הגביר המרומם מר דרייפוס ברודסקי לתמוך בידי זה האיש שכבודו הוא שתהיה תמיכתו דוקא ע"י אנשים גדולים בעמנו. יטיב נא כת"ר[25] להודיעני בתלגרף אם עשו הדברים פרי, ואם יש איזה תועלת אם אבא בשביל זה לבזיל. אף שמאוד קשה לי טורח המסע, כי בשבוע העבר הוכרחתי לנסע לברן, [לקראת מעברו לכהן ברבנות בלונדון] בשביל אישור תעודותי אצל הקונסולים הרוסי והאנגלי, וביום ג' הבע"ל[26] בעה"י[27] מקוים אנחנו לנסוע ללונדון בעה"י, בכ"ז[28] מפני חבת הקודש של טובת בייליס לא אמנע בל"נ[29] ואסע מחר אי"ה[30] ע"פ ידיעת כתר"ה[31]. בכל אופן הייתי חפץ מאד להתראות עם כת"ר ידי"נ[32] שי', לפני נסיעתי, מחק הידידות, ואם לא אהי'[33] בבזיל יודיעני נא כת"ר באיזה אופן יחשוב להוציא אל הפועל את התראותנו דרך מסענו.

והנני באה"ר[34] דורש"ת[35] ושלו'[36] משפחתו היקרה, כולם יתברכו בכט"ס[37], כנה"ר[38] ונפש מכבדם ברגשי ידידות,

הק' אברהם יצחק ה"ק

ביחוד אדר"ש[39] מעלת הבן היקר ד"ר מרדכי הכהן [ככל הנראה בנו של הרב כהן, ד"ר מרקוס (מרדכי) כהן] שליט"א[40] באה"ר. נ. ב. וידעתי ברור את תכונתו העדינה של האיש היקר הזה, עד כמה התרחק מכל ענין שיש בו איזה צד של שפלות הנפש, אף שהי' יכול לאצור ע"ז[41] הון רב מאד, ואיך אפשר לחשדו חלילה שכעת יבקש עזרה בעת שאינו מוכרח לזה. אולי ימצא כת"ר לנכון שלא להתחיל לדבר עם מר דרייפוס ברודסקי בענין זה עד באי, אם ימצא שהיותי בבזל דרושה לכך, ועל בינת לבבו הרחבה הנני סומך בזה.

הכבוד האישי של מר בייליס דורש מאתנו, שלא לפרסם הדבר כ"א[42] במקום נצרך מאד.

הנ"ל

---

1. ר' - רבי
2. ד"ר - דוקטור
3. זצ"ל - זכר צדיק לברכה
4. ב"ה - ברוך השם
5. מוש"ק - מוצאי שבת קודש
6. ח"י - שמונה עשרה (18)
7. עתר"ו - השנה תרע"ו (1915/1916) - בצירוף אותיות
8. שלו' - שלום
9. לכת"ר - לכבוד תורתו
10. ע"ד - על דבר
11. שי' - שיחיה
12. רוכס"ף - רובל כסף
13. לא"י - לארץ ישראל

14. באי"י - בארץ ישראל
15. שהי' - שהיה
16. ע"י - על ידי
17. ובכ"ז - ובכל זאת
18. יהי' - יהיה
19. ע"פ - על פי
20. רו"כ - רובל כסף
21. הנ"ל - הנזכר לעיל
22. כ"כ - כל כך
23. הי' - היה
24. ג"כ - גם כן
25. כת"ר - כבוד תורתו
26. הבע"ל - הבא עלינו
27. בעה"י - בעזרת השם יתברך
28. בכ"ז - בכל זאת
29. בל"נ - בלי נדר
30. אי"ה - אם ירצה השם
31. כתר"ה - כבוד תורתו רום הדרתו
32. ידי"נ - ידיד נפשי
33. אהי' - אהיה
34. באה"ר - באהבה רבה
35. דורש"ת - דורש שלומו ותורתו
36. ושלו' - ושלום
37. בכט"ס - בכל טוב סלה
38. כנה"ר - כנפשו הרמה
39. אדר"ש - אחר דרישת שלום
40. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
41. עי"ז - על ידי זה
42. כ"א - כי אם

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תשלז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ערב ראש השנה תרע"ו - סנט גאלן **נמען:** ד"ר משה זיידל

המסיבות הקשות הן 'כוח לוחץ להתעודדות'. אנו יודעים לקרוא את 'הכתב המטושטש' של המאורעות. 'הסתירה היא על מנת לבנות והמחיקה על מנת לכתוב', והבניין החדש יעלה על הישן. 'מכל אשר הגינו... אין דבר אובד'. הם קיבלו מכתבים מהמשפחה, ומצבם מניח את הדעת. אין זה הזמן להדפיס. הם היו במקום מרפא, שולס־טאראספ.

עיקרי הדברים

- קריאת המאורעות.
- סתירה על מנת לבנות.
- שום דבר אינו אובד.
- המשפחה.

נוסח האגרת עם ביאור

בעה"י[1], ער"ה[2] שנת עתר"ו[3], ס'-גאללען [סנקט גאלן שבשווייץ, שבה נתקע הרב קוק בתחילת מלחמת העולם]

שלו'[4] וברכה, ברכת השנים וכוח"ט[5], ושמחת הרגלים וכ"ט[6] לכ'[7] ידידי חביבי ויקירי הרה"ח[8] המרומם ונעלה, כליל תפארה מר משה ד"ר[9] זידל שליט"א[10] וכא"ל[11] ברכת ד' וכט"ס[12].

אחרתי יותר מדאי דברי-תשובתי על מכתבו היקר, וההתנצלות היא הרגילה: אם לא טרדות מעשיות, של עבודה שיעבודית וציבורית, שאין לי בגולה כמעט, כ"א[13] טרדות הנפש הפנימיות, ממצב הפרט, וממצב הכלל, הנתון בסבך עצום ונורא. ד' יעודד וישגב, במהרה, וירומם קרן עמו, אשר הושפל מכל קרנות הגוים כולם דמסתבכן דא בדא, [המסתבכות זו בזו (ארמית)] ויצמיח לנו אור ישועה מתוך המהפכה אשר חוללה בעולם הגדול.

אמנם, יקירי, הננו רואים את כל אלה המסיבות, ביחש לרוח הפנימי של האדם, ושל ישראל ביחוד, אחרי כל הממרורים שבהם, לכח לוחץ להתעודדות, להפשטת דעת, הגברת רצון, והתאצלות מחשבה, בהתפשטות אלפי רבבות קמטיה. אנחנו עם יודעי האותיות בספר ד', כספר התורה הכתוב מרוח ד' אל עולם ושפעת אמרת קדשו החיה לנצח, אשר לא ישוב ריקם דבר אחד מדבריה, כספר ההויה, והתולדה הכללית והאנושית, אנחנו יודעים הננו לקרא ג"כ[14], ע"י[15] אנשי-חמודות, ואורם החי בקרבנו, גם את הכתב המטושטש הזה של מסבות המאורעות האלה, אשר לא כהלין למקרי יתיה כל חרטומיא ואשפיא, ספריא ופרופיסוריא. [שלא יכלו לקרוא אותו כל החרטומים והאשפים, הסופרים והפרופסורים (ארמית, על פי דניאל ה, ח)] ולקריאה זו אנחנו קרואים, ולמפשר כתבא דנא [ולפרש את הכתב הזה (ארמית, על פי דניאל ה)] אנו עתידים, באין-ספק בעתיד הקרוב המוכרח לבא ולהתחדש בעולם ברוח חדש. אחרי כל אלה המהפכות העצומות ההולכות ומתחוללות, לא יוכל רוח האדם להשאר על עמדו בשפלותו, אחרי מעשים נוראים כאלה, ולא יוכל רוח ישראל לעמוד מלתן את שפעת-כחו באור חיים חדשים בקרב עמים. טמון וספון הוא בנו

אוצרנו המלא, אוצר החיים הנפלאים, היונקים מזיו חיי הדעת, של אור נוטה שמים ויוסד ארץ, [ישעיהו נא, יג] אשר בקול דממה [מלכים א יט, יב] ברוח סער ישמיע אמריו לאזנים קשובות.

ואזני העולם כולו הנה היא האזן ששמעה על הר סיני: "אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מא"מ[16] מבית עבדים", והקול הולך והומה, הולך וסואן, וכל לב-מתנה מקשיב הוא רב-קשב. אין בקרב רוחנו פנימה שום ספק, על דייקנותה הנפלאה של החכמה העליונה בתהלוכות הבנין ההיסתורי, אשר לאדם ורוחו, המתאים מאד לכל הדייקנות הנפלאה של הבנין הגדול אשר למלא-עולמים, ואשר לנפש כל חי ולגויתו וכל יצוריה וכחותיה, אשר ההרס והבנין יחד.

התוהו והתיקון, ישכללו את כל אשר יאתה לכל נפש משוגבת לכסוף לחזיונותיהם. וכאשר עינינו רואות משבר גדול ברוח ומעשה, הרס גדול על מגדלים גבוהים, של התולדה האנושית וכל מכמניה, מחיקה רבה על דפים הסתוריים רחבים, הננו יודעים ברור שהסתירה היא ע"מ[17] לבנות והמחיקה - על מנת לכתוב, והבנין החדש והכתב החדש יעלה הרבה בשיגובו ופארו על הישן שהולך ונחרב. לשאלת "אבותיכם איה הם, והנביאים הלעולם יחיו", [זכריה א, ה-ו] - תאיר התשובה: "אך דבר ד' וחוקיו" בקרבנו לנצח חיה יחיו וחיה יחיו את כל. אין אנו מסופקים אף רגע, שלקראת הופעה של חדוש-נשמה הננו עומדים בהוספות רבות, בהארות רבות, בביאורים רבים, בתוספת אומץ ובתוספת הוד. מכל אשר, הגינו, חשבנו, שאפנו, אין דבר אובד, הכל חוזר וחי, חוזר ומתיצב יהיה לפנינו ולפני העולם כולו, בצורה יותר עליונה, בתכונה יותר מבולטה ובריאה, בהכרח יותר נצחית, החובקת בקרבה, את השעה ואת העולם, ואת כל עושר-חייהם. ורבים יבאו מכל עבר ופינה, בעלי מקצעות שונים ומשונים, שכל אחד רואה את עולמו ואת כל העולם כולו בפינתו. ויניחו אבן על אבן, ומקדש ד', כמקדש של מטה כן-היכל ד' ברוח, המרחף על פני כל המעשים וכל העליליות, גם הוא הוסד יוסד.

אבל כדי לקומם את הגויה של הרוח הגדול העומד להגלות בכנסת-ישראל, חטיבת השכינה העליונה, לאלהי -כל הארץ מעולם ועד עולם, צריכים כל הכחות לשמש, גם הכחות העוזרים בגלוי גם אלה המסייעים במסתרים, גם אלה הסוברים שהם סותרים, והם באמת בונים, אשר בנינם יתגלה בהצרף סיגיהם, ועל כולם הבונים המוכרים, ההוגים ושואפים, ברוח בהיר ובלב מלא אומץ אל מפלאות תמים-דעים, ואל דבר ד' הנאמן נצח. מכל ערכי האמונה, מכל הערכים ההיסתוריים, ומכל הערכים המדעיים, מכל הערכים המורגשים ומכל הערכים השיריים, ועל כולם מכל הערכים השמימיים,

ששם דבר-ד' עומד, ומכל ערכי הנצח, המרווה וממולא מכל ערכי הזמנים והחליפות, והם עליהם מתעלים ומתנשאים ברוממות-קודש, ושיח סוד קודש קדשים. ונשמות עורגות ומכירות, מתרוממות ומשתגבות, יבראו ברוח החדש העומד להופיע, וטללי-חיים חדשים, להחיות את האדמה החרבה וחרה מני חורב, בא יבאו, ופלגים חדשים יבקעו, ומנחל בית-ד' מעין יצא, וגם נחל השטים ישוקה, ולב נכון ורוח נכון, והכרה מבוררת לכל מפעל טוב, לכל שאיפה טובה, לכל אמונה ישרה, ולכל שאיפה קדושה רוממה ונשגבת, יחודשו וצרור לא יפול ארץ. השאלות החברותיות, הפוליטיות, האמוניות והמוסריות, תכני החיים ומגמותיהם, יקבלו צורה חדשה וגורל חדש, ובתוך, במרכז, אי-אפשר אחרת להיות כי-אם רוח ישראל עומד ויעמד. רוח ישראל סבא ורוח ישראל צעיר שיתגלה בקדושתו, רוח

ישראל הוגה ורוח ישראל פועל, רוח ישראל גאון האמונה וההופעה ורוח ישראל קדוש המחשבה והחקר, רוח ישראל בדד, ובגוים לא יתחשב, ורוח ישראל לברית-עם ואור-גוים, רוח ישראל פזור בקצוות ופועל פעולות פרודות, שסוף חשבונן הגדול להצטרף, ורוח ישראל מרוכז ושואף אל ארצו וחבל-נחלתו, רוח ישראל מכניס יפיפותו של יפה באהלי שם ורוח ישראל מוציא מתוכו אמרים מפוצצים ההגיונים מקוריים, אשר אין על עפר וגם לא במרומים משלם.

כי לא נתנה תורה גם למלאכי-השרת, "מלכי-צבאות ידודון ידודון ונות-בית תחלק שלל". מלאי תקוה וממולאי תפילה ושאיפה, צפיה ויחול, הננו עומדים על סף השנה החדשה הבעל"ט[18], שנקוה שתביא בכנפיה מרפא ושמש צדקה בחסדי אל כל היום, ואורות מאופל אמר ויהי שמכולם יאיר אור התשובה העליונה, תשובת הפרט ותשובת הכלל, תשובת ישראל והתשובה של האנושיות כולה שתמשך אחריה, להביא ברכה ומרפא לעולם, "שלום שלום לרחוק ולקרוב, אמר ד' - ורפאתיו".

במצבנו פה בגלות אין כ"ח. הננו תל"י[19] מקבלים מכתבים מבני משפחתנו מיפו ומירושלים ת"ו[20] ב"ה[21] על שלומם, ומצבם החמרי לפי הערך של הזמן הוא ג"כ ב"ה מניח את הדעת. פליאה לי שמידידנו ד"ר לוין נ"י[22] לא קבלתי שום מכתב. רק ע"י ב"ב[23] שי'[24] נמסרו לי ידיעות משלומם.

ת"ח[25] למכרנו היקר ר'[26] משה מבוסק נ"י על רוחו הנדיב בשילוח העשרה דאללאר. והנה כבר כתבתי לכבוד ידידי, שתל"י[27] אין אנו מרגישים מחסור ח"ו[28] מפני שהננו לוים ואוכלים, ונקוה בעה"י שיחנינו השי"ת[29] לשלם כשיזכנו לבא למחוז חפצנו.

וע"ד[30] אפשרות של הדפסה כעת מסופקני מאד אם השעה מוכשרת לכך עדיין, בין מצד הכותב בין מצד המקבלים, ששני הצדדים צריכים שתתחולל דעתם עליהם, ונראה מה יראנו ד' בישועתו בחסדו ורב-טובו לבית ישראל ולעולם כולו.

היינו איזה שבועות במקום מרפא שולס-טאראספ. ובשבוע העבר שבנו לגלותנו הקדומה פה. יתן ד' לרפואה.

מפני טרדות עיו"ט[31] הנני מקצר ואו"ש[32] כנפשך היקרה ונפש ידי"ע[33] דוש"ת[34] באה"ר[35], חותם ברכת השנים ומצפה לתשועה, הק'[36]

אברהם יצחק הכהן קוק

---

1. בעה"י - בעזרת השם יתברך
2. ער"ה - ערב ראש השנה
3. עתר"ו - השנה תרע"ו (1915/1916) - בצירוף אותיות
4. שלו' - שלום
5. וכוח"ט - וכתיבה וחתימה טובה
6. וכ"ט - וכל טוב
7. לכ' - לכבוד
8. הרה"ח - הרב החסיד
9. ד"ר - דוקטור
10. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן

11. וכא"ל - וכל אשר לו
12. וכט"ס - וכל טוב סלה
13. כ"א - כי אם
14. ג"כ - גם כן
15. ע"י - על ידי
16. מא"מ - מארץ מצרים
17. ע"מ - על מנת
18. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה
19. תל"י - תודה לא-ל יתברך
20. ת"ו - תבנה ותכונן
21. ב"ה - ברוך השם
22. נ"י - נרו יאיר
23. ב"ב - בני ביתו
24. שי' - שיחיה
25. ת"ח - תלמידי חכמים
26. ר' - רבי
27. שתל"י - שתודה לא-ל יתברך
28. ח"ו - חס ושלום
29. השי"ת - השם יתברך
30. וע"ד - ועל דבר
31. עיו"ט - ערב יום טוב
32. ואו"ש - ואומר שלום
33. ידי"ע - ידידו עוז
34. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
35. באה"ר - באהבה רבה
36. הק' - הקטן

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תשנא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ו' חנוכה תרע"ו - סנט גאלן **נמען:** הרב מאיר צבי יונג, לונדון

תודה על ברכתו. הרב קוק מבקש לברר בעניין מחאת הרב שוורץ: האם יש חשש הסגת גבול, והאם יש מחלוקת. עוד: הגיע מברק על מצב 'שערי תורה' ביפו, והרב קוק מבקש לעזור, וגם מהרב שיינפלד ומ'אגודת מגיני ארץ'.

עיקרי הדברים

- בירור על הרב שוורץ.
- 'שערי תורה' בסכנה.

נוסח האגרת עם ביאור

בעה"י[1], ו' חנוכה עתר"ו[2], ס"ג. [כ"ט כסלו תרע"ו (1915), בסנקט גאלן שבשווייץ, שבה שהה הרב קוק מפרוץ מלחמת העולם הראשונה]

הנה ברך לקחתי [במדבר כג, כ] ואשיב באהבה רבה שלו'[3] שלו' בכפילא להדרת כבוד הרב המאוה"ג[4], הנודע למשגב לתורה ולתעודה, מוהר"מ[5] צבי ד"ר[6] יונג [הרב ד"ר מאיר צבי יונג, רבה של "הפדרציה של בתי הכנסת בלונדון] שליט"א[7], שלו' רב להדרת כת"ר[8] ולכל הנלוים אליו ולקהילות הקודש ליראי ד' וחושבי שמו המסתופפים על דגלו דגל הקודש. אחדשה"ט[9] באה"ר[10].

על ברכתו הכפולה בדילוג-רב אהבה ובכתיבה נעימה אשר הגיעתני הנני משיב לרו"מ[11] כתר"ה[12] תודה כפולה ממעמקי לבבי. יתן השי"ת[13] ויהי'[14] הזמן אשר רצון השי"ת יהי'[15] לשבתי בעדת קודש מחז"ה[16], [קהילת "מחזיקי הדת" בלונדון, שהזמינה את הרב קוק לכהן כרבה בשנות המלחמה; הרב קוק הגיע ללונדון באייר תרע"ו] [קהילת "מחזיקי הדת" בלונדון] עד אשר יפליא ד' חסדו ויפתחו שערים ויעלנו אל ארץ חמדתנו, מקום משוש לבבנו, אשר בה כל מעיני, להצלחה ולברכה לרוממות קרן התורה, היראה והדעת את ד' בשכל טוב ואמונת אומן, לחזק ידים ולטהורי לבב אומץ להוסיף, למצות ד' ולמעשים טובים, למרבה השלו'[17] וכל טוב לישראל ולכל המיחלים לחסדי אדון כל המעשים ב"ה[18].

על ידידותנו הכמוסה, שהיא מתחילה בעזה"י[19] להגלות מתוך מסתורי', ע"י[20] עלילות המסיבות ממכין מצעדי גבר [על פי תהלים לז, כג ומשלי כ, כד] ב"ה, אשען לבקש מכבוד הדרתו להודיעני פשר דבר של החדה הנעלמה אצלי מענין טלגרמה ומכתב שקבלתי מחתום אחד בתאר "מרדכי צבי שוואַרץ, רב למחזיקי הדת ולקה"י[21] באי"ו[22] בלונדון [הרב מרדכי צבי שוורץ, רב בלונדון, שטען שהוא רבה הרשמי של "מחזיקי הדת"; לימים נעשה מידידי הרב קוק ומזכיר "דגל ירושלים" בלונדון; ראו (כרך ג', אגרת תשצג)] יצ"ו", ותכנם הוא מחאה נגד התקבלותי, מפני שלדבריו הוא הרב הרשמי של הקהילה הנ"ל[23] זה שלש שנים.

ואם כי אחרי ההערה שכתבתי להנכבד מר דייכובסקי, [ר' בנימין אריה לייב דייכובסקי, פרנס קהילת "מחזיקי הדת" בלונדון] שכל קבלתי את המשרה הארעית היא דוקא אם אין בה שמץ מחלוקת וק"ו[24] חשש הס"ג [הסגת גבול –

כניסה למשרה של רב אחר] ח״ו[25], וביחוד ברכותיו דמר שיחי׳[26] וברכת כבוד ידידנו הרה״ג[27] ד״ר שיינפלד [הרב ד"ר אביגדור שנפלד, רב קהילת "עדת ישראל" בלונדון] נ״י[28], אין לי מקום לחוש על אמתת התיאור הנ״ל. אבל מ״מ[29] הדבר אצלי חדה סתומה, ואבקש בזה מטוב כת״ר להודיעני ברור שתי נקודות עקריות: א׳, האין בזה ח״ו שום חשש הסגת גבול, לפי ידיעתו הברורה בפנימיות הענין, ב׳ אם אין כאן מקום לפרודי דעות ולחששת מחלוקת ח״ו. והנה להי׳ דייכובסקי ולחברי הועד ולעדה בכללה כתבתי, שרצוני הוא שיפייסו את החתום הנ״ל, והמובן הוא אפילו אם אין לערעורו יסוד מן הדין.

אמנם דברים כאלה צריכים פלס ומשקל קודש פנימי בידיעת טיב המצב. יודיעני נא כתר״ה בטובו את כל הנדרש לדעת בזה, ותודתי העמוקה נתונה לו למפרע והשי״ת[30] ישלם לו ע״פ[31] פעלו בכט״ס[32].

מדי דברי לא אוכל להמנע מהודיע צערי ע״ד[33] המצב הנורא של מקום חמדת לבבנו בכלל. זה איזה שבועות הגיעני תלגרם מבהיל ממצב ביה״ח[34] הכללי של עה״ק[35] ירושת״ו[36], ויצאתי פה בקול קורא לעזרה, וב״ה[37] שאיזה עזר מעט יצא מזה, אף שאין הקומץ משביע ["אין הקומץ משביע את הארי" (ברכות ג)] כו׳[38], וכעת הפתיע עוד תלגרם ממצב בית הת״ת[39] בית התבשיל ובית המלאכה אשר בעדת הקודש שלי שמה, [מוסדות "שערי תורה" ביפו, שבראשם עמד הרב קוק: תלמוד התורה, בית התבשיל לעניים ובית המלאכה] ועוד ידי עסוקות במפעל הראשון. יוכל כתר״ה לשער כמה קשה הדבר לפעול בתכיפות, אבל מעבר מזה איום ונורא הוא המצב, ד׳ ירחם. הנני מעורר בזה את לב כת״ר הנדיב, אולי יוכל בחוג פעולתו הרחבה לעשות להצלת חיי למודי ד׳ האמונים על התורה והיראה בחבל נחלתנו סלה. אקוה שלא ימנע טובו, והנני בזה חותם בברכה ותודה למר כתר״ה ולמעלת כבוד ידידנו הרב הג׳[40] המפואר להלל מוהר״א[41] ד״ר שיינפלד שי׳[42], שהואיל לכבדני גם הוא בברכתו הטלגרפית. יחננו השי״ת לראות רב נחת, אושר וברכה, בעבודת הקודש איש על דגלו, ובכל ענין אשר הכינוס לצדיקים יצא לפעלו. יהי נועם ד׳ עלינו לכונן את מעשי ידינו למען שמו הגדול ב״ה, כנה״ר[43] ונפש דוש״ת[44] מצפה לתשועת ד׳, מוקירו ומכבדו ביקרת ערכו הנעלה,

הק׳ אברהם יצחק ה״ק

ב״ה. מפני שאיני יודע את האדריסה המיוחדה של ידידנו הרב הגי׳ מוהר״א שיינפלד נ״י איחד הדבור גם אל כבוד הדרתו בזה להעיר את רוחו הטהור לקום ג״כ[45] לעזרת ד׳ בגבורים להצלת המוסד הקדוש דתשב״ר[46] במכון הקודש הנ״ל, ויקח נא אמרים עם מעלת האדון המרומם מר מיכאל לוי שי׳, גזבר ראשי דאגודת מגיני ארץ, ["מגיני ארץ" – אגודה בלונדון לתמיכה במוסדות התורה בארץ ישראל] ולטכס עצה איך להחיש עזר בצרתה להם, ד׳ ירחמם. אקוה שאמרי יהיו לרצון וישאו פרי תנובה לאמץ קול יעקב [על פי בראשית כז, כב] בנחלת ד׳ גאון יעקב [תהלים מז, ה] ויתברכו בכ״ט[47] מציון ומקודש.

ידי״ע הנ״ל

1. בעה״י – בעזרת השם יתברך
2. עתר״ו – השנה תרע״ו (1915/1916) – בצירוף אותיות
3. שלו׳ – שלום
4. המאוה״ג – המאור הגדול

5. מוהר"מ - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות מ (כגון משה / מאיר / מרדכי / מנחם / מיכל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
6. ד"ר - דוקטור
7. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. כת"ר - כבוד תורתו
9. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
10. באה"ר - באהבה רבה
11. לרו"מ - לרום מעלתו
12. כתר"ה - כבוד תורתו רום הדרתו
13. השי"ת - השם יתברך
14. ויהי' - ויהיה
15. יהי' - יהיה
16. מחז"ה - מחזיקי הדת
17. השלו' - השלום
18. ב"ה - ברוך השם
19. בעזה"י - בעזרת השם יתברך
20. ע"י - על ידי
21. ולקה"י - ולקהילת י... - שם מקום
22. בא"ו - באות ו' / באופן - לפי ההקשר
23. הנ"ל - הנזכר לעיל
24. וק"ו - וקל וחומר
25. ח"ו - חס ושלום
26. שיחי' - שיחיו
27. הרה"ג - הרב הגאון
28. נ"י - נרו יאיר
29. מ"מ - מכל מקום
30. והשי"ת - והשם יתברך
31. ע"פ - על פי
32. בכט"ס - בכל טוב סלה
33. ע"ד - על דבר
34. ביה"ח - בית החולים
35. עה"ק - עיר הקודש
36. ירושת"ו - ירושלים תבנה ותכונן
37. וב"ה - וברוך השם
38. כו' - וכולי (וכן הלאה)
39. הת"ת - התלמוד תורה
40. הג' - הגאון
41. מוהר"א - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות א (כגון אברהם / אליהו / אהרן / אליעזר) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
42. שי' - שיחיה
43. כנה"ר - כנפשו הרמה
44. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
45. ג"כ - גם כן
46. דתשב"ר - דתינוקות של בית רבן
47. בכ"ט - בכל טוב